

STREEKGIDS: Ijsselvallei

Ruimtelijke Kwaliteit & Landschap

≡ provincie
Gelderland

PROJECTDATA

Projectnaam	Streekgidsen Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap
Opdrachtgever	Provincie Gelderland
Opgesteld door	BoschSlabbers landschapsarchitecten Tijs van Loon Rosanne Vlaar Twan Slagter Mariska van Reijn Delina Wilbrenninck
In samenwerking met	Provincie en de Gelderse Gemeenten
Datum	Februari 2022
Projectnummer	BS20-067

Foto voorpagina: De Cortenoeverse Brug naar Zutphen,
bron: BoschSlabbers

Bosch
Slabbers

≡ provincie
Gelderland

INHOUDSOPGAVE

Leeswijzer	4	Ontwikkeldoelen & -principes.....	34	Kernkwaliteiten:	
Streekgids en Koepelgids	4			Landschappelijke karakteristiek	76
Opbouw Streekgids	4	Deelgebied Noordelijke Flank.....	39	Openheid, beslotenheid & ruimtebeleving...	77
Gebruik van de Streekgids	5	Motto & Integrale kwaliteitskaart	40	Ordenende structuren.....	78
Kenschets van de streek	6	Kernkwaliteiten:		Stad-landrelatie	79
Essentie	6	Landschappelijke karakteristiek	42	Ontwikkeldoelen & -principes.....	80
Ontstaansgeschiedenis	6	Openheid, beslotenheid & ruimtebeleving...	43		
INTERMEZZO: Verhalen	8	Ordenende structuren.....	44	Deelgebied Boven IJssel	85
Ruimtelijke Dynamiek	9	Stad-landrelatie	45	Motto & Integrale kwaliteitskaart	86
Deelgebieden binnen de streek.....	10	Ontwikkeldoelen & -principes.....	46	Kernkwaliteiten:	
INTERMEZZO:		Deelgebied Apeldoorn - Twello - De Hoven	49	Landschappelijke karakteristiek	88
Kernkwaliteiten & Ontwikkeldoelen	12	Motto & Integrale kwaliteitskaart	50	Openheid, beslotenheid & ruimtebeleving...	89
Deelgebied Beneden IJssel.....	15	Kernkwaliteiten:		Ordenende structuren.....	90
Motto & Integrale kwaliteitskaart	16	Landschappelijke karakteristiek	52	Stad-landrelatie	91
Kernkwaliteiten:		Openheid, beslotenheid & ruimtebeleving...	53	Ontwikkeldoelen & -principes.....	92
Landschappelijke karakteristiek	18	Ordenende structuren.....	54		
Openheid, beslotenheid & ruimtebeleving....	19	Stad-landrelatie	55		
Ordenende structuren.....	20	Ontwikkeldoelen & -principes.....	56		
Stad-landrelaties.....	21	Deelgebied Zuidelijke Flank	61		
Ontwikkeldoelen & -principes.....	22	Motto & Integrale kwaliteitskaart	62		
Deelgebied Veluwe weteringen	27	Kernkwaliteiten:			
Motto & Integrale kwaliteitskaart	28	Landschappelijke karakteristiek	64		
Kernkwaliteiten:		Openheid, beslotenheid & ruimtebeleving...	65		
Landschappelijke karakteristiek	30	Ordenende structuren.....	66		
Openheid, beslotenheid & ruimtebeleving....	31	Stad-landrelatie	67		
Ordenende structuren.....	32	Ontwikkeldoelen & -principes.....	68		
Stad-landrelatie	33	Deelgebied Midden IJssel	73		
		Motto & Integrale kwaliteitskaart	74		

Leeswijzer

De Kwaliteitsgidsen Gelderse Streken hebben als doel te sturen en te inspireren op een goede streekeigen vormgeving en inpassing van ruimtelijke ontwikkelingen en initiatieven in de Provincie Gelderland.

STREEKGIDS EN KOEPELGIDS

De voor u liggende Streekgids IJsselvallei geeft een uitwerking van de kernkwaliteiten & ontwikkeldoelen van de streek IJsselvallei binnen de provincie Gelderland.

Naastliggend en overkoepelend aan dit katern is er een *Koepelgids Gelderse Streken* opgesteld die uitspraken doet over de kernkwaliteiten & ontwikkeldoelen voor de provincie Gelderland als geheel. Daarnaast beschrijft de *Koepelgids* het proces om samen te werken aan ruimtelijke kwaliteit (aanleiding, relatie met (provinciaal) beleid, proces van kwaliteitsborging) De *Streekgids* en *Koepelgids* zijn complementair aan elkaar en dienen in samenhang bekeken te worden.

OPBOUW STREEKGIDS

Deze *Streekgids* kent de volgende opbouw.

In hoofdstuk *Kenschets van de Streek* wordt beknopt de essentie geschetst van de IJsselvallei, waarbij in vogelvlucht wordt ingegaan op de ontstaansgeschiedenis, verhalen en ruimtelijke dynamiek. Tevens wordt de streek op kaart weergegeven met hierbinnen de deelgebieden.

In de volgende hoofdstukken worden de *Deelgebieden* van de IJsselvallei uitgewerkt. Per deelgebied zijn de *kernkwaliteiten* uitgewerkt en op kaart gezet. Dit zijn tijdloze kaarten waarin de bestaande ruimtelijke kwaliteiten op hoofdlijnen zijn vastgelegd. De kernkwaliteiten worden beschreven en verbeeld aan de hand van vier thema's:

- Landschappelijke karakteristiek
- Openheid, beslotenheid en ruimtebeleving
- Ordenende structuren
- Stad-landrelatie

Vervolgens zijn per deelgebied *ontwikkeldoelen en -principes* uitgewerkt om de ruimtelijke kwaliteit van het deelgebied te behouden en te versterken. Ter illustratie van de ontwikkeldoelen is voor sommige deelgebieden een ruimtelijk perspectief geschetst.

GEBRUIK VAN DE STREEKGIDS

De streekgidsen vormen een bron van informatie, met verwijzingen naar andere en aanvullende bronnen. Bij het beschouwen en doorgronden van landschappelijke ambities en implicaties zijn bij elke ruimtelijke ontwikkeling de volgende vier stappen van belang. In hoofdstuk 3 van de Koepelgids zijn deze vier stappen verder uitgewerkt en geïllustreerd.

Stap 1 Bepalen Streek & deelgebied

In welke streek en deelgebied ligt het initiatief of project? Bij grensgevallen, beide streken of gebieden in ogenschouw nemen.

Stap 2 Bepalen Kernkwaliteiten & ontwikkeldoelen

Welke kernkwaliteiten en ontwikkeldoelen zijn relevant voor de ruimtelijke ontwikkeling?

Stap 3 Behouden kernkwaliteiten

Kunnen de relevante kernkwaliteiten in het project worden meegenomen?

Past de ontwikkeling binnen de aard en schaal van het gebied?

Worden kernkwaliteiten aangetast en in welke mate?

Is dit te vermijden door bijvoorbeeld een andere locatiekeuze, door het project anders in te richten, vorm te geven of beter in te passen?

Stap 4 Compensatie of versterking

Als na afweging van alternatieven toch tot die plek gekozen gaat worden en aantasting van kwaliteiten aan de orde is, zal compensatie of versterking geboden

moeten worden door te investeren in het landschap van die streek conform de ontwikkeldoelen, eventueel op een andere plek.

Kenschets van de streek

Essentie De streek IJsselvallei bestaat uit het dal van de IJssel vanaf Arnhem tot voorbij Hattem, met de bijbehorende flanken van het dal richting de Veluwe en Achterhoek. Aan de zuidzijde is de streek verbonden met de Liemers, ten noorden met de Randmeerkust.

De contrasten in reliëf en landschappen zijn hier sterk. Direct langs de IJssel vinden we een uiterwaardenlandschap, rijk aan natuurwaarden. Op de hogere oeverwallen en aangrenzende dekzanden vindt van oudsher de bewoning plaats en liggen de dijken, wegen en dorpen, tevens zijn hier aantrekkelijke toeristische routes. Op de flanken vinden we veelal een aantrekkelijk en afwisselend agrarisch mozaïeklandschap met veel beplanting, landgoederen en historische relictten. Hanzesteden als Zutphen en Doesburg hebben fronten aan de IJssel, terwijl steden en dorpen hogerop de flank als Apeldoorn en Epe meer op de Veluwe gericht zijn. Tussen IJssel en deze hogere flank liggen lager gelegen broeklanden met weteringen.

De IJsselvallei wordt doorsneden door de snelweg A1, op de westflank loopt de A50 over grote lengte parallel aan het dal. De IJsellinie en landgoederzone IJssel&Berkel liggen grotendeels binnen deze streek.

De parkachtige IJsseluiterwaarden langs de verlaagde Brummense Bandijk.

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

De IJsselvallei is het gebied tussen de stuwwal van de Veluwe en de zandige oeverwal van de IJssel. Het is een van oudsher nat gebied, door de rivier en de toestromende kwel uit de stuwwal van de Veluwe. Het zuidelijke deel bestaat uit zandgronden met beken die in oostelijke richting afstromen van de Veluwe naar de IJssel. De IJssel ligt hier lager dan de omliggende zandgronden en was lange tijd onbedijkt. Het noordelijke deel van de IJsselvallei ligt lager dan de IJssel en haar oeverwallen en bestaat uit komgronden.

De eerste bewoners in het gebied vestigden zich op de hoge en drogere oeverwal en flanken van de Veluwe. In de vroege middeleeuwen werden hier de eerste boerderijen gesticht, met eigen bouwland wat werd bemest door schapen uit de zogenaamde potstal. Op sommige plekken zijn verschillende akkers aan elkaar gegroeid en zijn grote nederzettingen met aaneengesloten escomplexen ontstaan, zoals bij Wapenveld en Heerde.

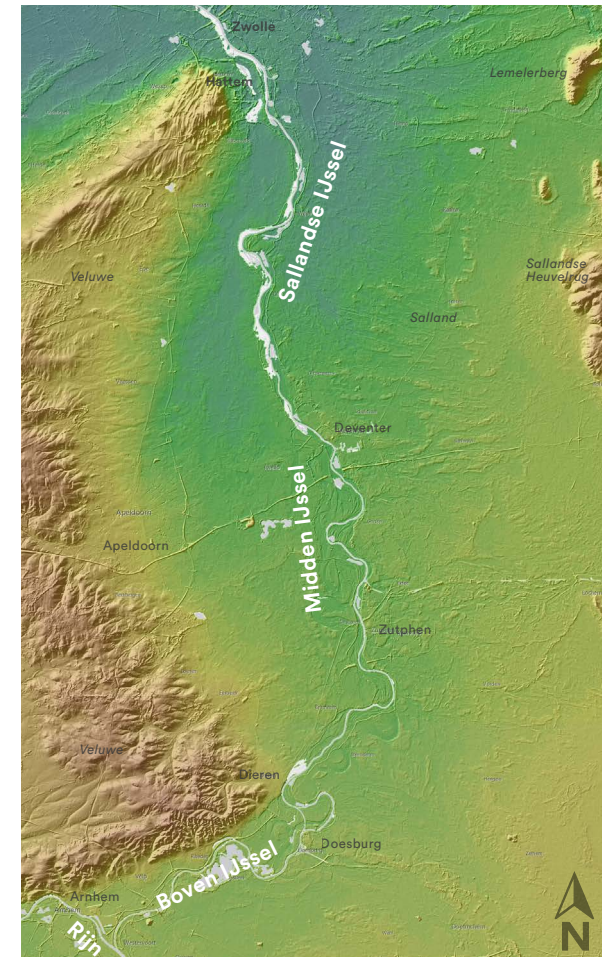
De Hanzesteden op de oostoever van de IJssel ontwikkelden zich in de late Middeleeuwen tot rijke handelsplaatsen, maar het gebied aan de westkant blijft overwegend luv en agrarisch. De uitgestrekte komgronden rondom het huidige Nijbroek worden vanaf de 13e eeuw ontgonnen door kloosters en er wordt een karakteristiek stelsel van noord-zuid gerichte wateringen gegraven. De zandgronden in het zuidelijke deel worden gedomineerd door het grootgrondbezit. De landhuizen lagen op natuurlijke hoogten of huisterpen en gebruikten de vruchtbare overstromingsvlakte voor landbouw. De natte zandgronden ten westen van de oeverwal waren enkel geschikt voor grasland of bos.

Op de oostflank van de Veluwe kent vanaf de middeleeuwen een uitgebreide nijverheid met papiermo-

Uitsnede historische kaart 1573 C sGrooten Atlas Bruxellensis.

lens en wasserijen langs de sprengbeken, die schoon water en waterkracht leveren. Eén van de middeleeuwse hoofdwateringen, de Grift, wordt in het moderniseringsprogramma van koning Willem I in 1828 omgevormd tot het Apeldoorns Kanaal. Deze bevorderde de afwatering van het gebied, wat een betere landbouw mogelijk maakte, en zorgde voor de ontwikkeling van

Uitsnede hoogtekartaart (bewerking van AHN).

een bloeiende industrie. Kleine kernen als Eerbeek, Vaassen en met name Apeldoorn verstedelijkten in korte tijd flink.

Het vervallen klooster Hulsbergen (rechtsboven) aan de Grift tussen het Veluwemassief (boven) en de IJssel (onder), in 1628. Kloosterlingen hadden een belangrijke rol bij de ontginning en ontwatering van de noordelijke IJsselvallei. Onder zijn twee weteringen zichtbaar die elk via een sluis in de bandijk hun water lozen. (Gelders Archief: O124: Hof van Gelre en Zutphen 5113, Public Domain Mark NO)

De Oude Mariabeuk
(Creative Commons CC0 1.0; Alex Hoekerd, Nunspeet)

INTERMEZZO: VERHALEN

Het klooster Hulsbergen

Kloosters waren in de Middeleeuwen tot omstreeks 1600 centra van de ontginning en ontwatering van de IJsselvallei en daarmee belangrijke vormgevers van het landschap. De structuur van zuid-noord lopende weteringen in het broelgebied tussen Veluwemassief en IJssel dateert uit deze tijd. Een van de klooster was Hulsbergen. Van 1407 tot 1578 heeft bij Wapenveld, toen 'buerschap Hulsbergen', een klooster gestaan. Klooster Hulsbergen hoorde bij de kerkelijke vernieuwingsbeweging Moderne Devotie met als centrum Zwolle. De fraters woonden bij elkaar in een leefgemeenschap. Op het hoogtepunt van zijn bestaan, rond 1500, had het klooster Hulsbergen of wel fraterhuis Sint Hiëronymus, uitgestrekte landerijen, een forse veestapel, verschillende molens en een eigen steenbakkerij.

Van Zwolle naar Wapenveld

Het 'gemene' (gewone) volk waardeerde de levenswijze van de broeders en zusters van de Moderne Devotie hoog. De handen uit de mouwen steken, omzien naar armen en zieken, zorg voor goed onderwijs, verantwoordelijkheid en toewijding, dat waren de waarden die 'de broeders van het gemene leven' in woord en daad uitdroegen. De wereldlijke macht in Zwolle zag de populariteit van de Moderne Devotie als een bedreiging. Zij verbood de fraters om hun fraterhuizen uit te breiden. Daarop vestigden ze zich in de omgeving, onder andere in het buerschap Hulsbergen, dat we nu kennen als Wapenveld. Een andere vestiging ligt daar aan de andere kant van de IJssel, letterlijk de Over-IJsselse kant: Windesheim.

Hoogtij en neergang

De fraters werkten aan een betere waterafvoer op de Noordoost Veluwe. Ze maakten deel uit

van het polderbestuur, versterkten eigenhandig dijken, groeven weteringen en bouwden sluisen. Het Wapenveldse klooster was invloedrijk. Samen met de priors van Zwolle en Deventer werd het 'Colloquium' gevormd, dat de dagelijkse leiding van de Moderne Devotie vormde. Tijdens de opkomst van de Reformatie, aan het eind van de zestiende eeuw, verwoestten Geuzen het klooster. Daarna raakte het in de vergetelheid. Wel zijn er in musea en archieven prachtige handschriften bewaard gebleven die in Hulsbergen geschreven zijn.

In het bos Klooster Hulsbergen stond de eeuwenoude Mariabeuk. Na sterk teruggelopen vitaliteit en brandstichting in de Oudjaarsnacht van 2016-2017 is de boom in 2017 omgezaagd.

Wat rest van het klooster

Het klooster lag vlakbij de IJssel op een hoge plek, waar tegenwoordig een prachtig natuurgebied van Geldersch Landschap & Kasteelen ligt. De overgang van hoog naar laag is er steil en uitzonderlijk geschikt voor een biodiverse en aantrekkelijke natuur. Door archeologisch onderzoek wordt steeds duidelijker waar de onderdelen van het klooster precies hebben gelegen. In Wapenveld leeft het plan om de contouren van het kloostercomplex zichtbaar te gaan maken, zodat er ook in het veld een herinnering aan Hulsbergen komt.

Dit verhaal is gebaseerd op een verhaal van de website Mijngelderland.

<https://mijngelderland.nl/inhoud/verhalen/klooster-hulsbergen>

RUIMTELIJKE DYNAMIEK

Een groot aantal opgaven van formaat dient een plek te vinden in heel Gelderland. De opgaven gaan, zoals de provinciale omgevingsvisie aangeeft, over energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, biodiversiteit, bereikbaarheid, vestigingsklimaat en woon- en leefomgeving. Deze ruimtelijke dynamiek staat kort beschreven in de Koepelgids Gelderland en uitgebreider in de Omgevingsvisie Gaaf Gelderland (2018). In afzonderlijke streekgidsen wordt de ruimtelijke dynamiek die specifiek is voor die streek, in relatie tot de landschappelijke kwaliteiten, kort en puntsgewijs beschreven. Dit zijn voor IJsselvallei de volgende ontwikkelingen.

- Omdat we hier te maken hebben met een gebied dat haar wezen ontleent aan rivieren is integraal riviermanagement van allergrootst belang. Het gaat om hoogwaterveiligheid gecombineerd met passende functies voor de uiterwaarden buitendijks en functionele relaties binnendijks. Tegenwoordig is het meewegen van landschappelijke implicaties

en ruimtelijke kwaliteit behoorlijk gemeengoed geworden.

- De noord-zuid lopende A50 en A348 en de oost-west lopende A1 hebben aantrekkingskracht voor bedrijvigheid en het opwekken van duurzame energie. Meer en meer wordt van belang om de implicaties voor landschap goed mee te laten wegen.
- De streek kent een voortgaande mate van verstedelijking. Vooral gericht op de driehoek Apeldoorn-Zutphen-Deventer. Gezien de ligging van de streek is woondruk waarneembaar vanuit de Randstad en Zwolle. Deze verstedelijking vraagt om een goede balans met het omliggende landschap, dat op haar beurt immers een belangrijke vestigingsfactor is. Het 'binnengebied' van de stedendriehoek vraagt om extra inspanning om het landschap te verrijken. De dorpen van de IJsselvallei, van oudsher gelegen op de hoger gelegen oeverwallen en op de flanken van de Veluwe, staan voor de uitdaging om de tussengelegen groene ruimtes, als groene wiggen, open te houden en het historische karakter van het landschap te bewaren met waardevol erfgoed van landbouw en landgoederen. Daarnaast is ook

behoud van binnenstedelijke en dorpse kwaliteiten een opgave.

- De vitaliteit van het landelijk gebied staat onder invloed van ontwikkelingen op het gebied van reguliere veehouderij (transitie naar duurzame landbouw en korte ketens en functieverandering van agrarische bebouwing), waterberging, klimaatadaptatie en energietransitie, natuurontwikkeling (onder andere verbindingen met de Veluwe en langs de IJssel), drinkwaterwinning, erfgoed en recreatie. Het gaat om intrinsieke, recreatieve ontwikkelingen op, aan en langs de IJssel, cultuurtoerisme en om het opvangen van recreatiedruk vanaf de Veluwe. Vakantieparken zullen vitaal gehouden dan wel gemaakt moeten worden. Opdracht is wel deze dynamiek met aandacht voor landschappelijke kwaliteiten te blijven begeleiden. Uitdaging is ook om de vele groene landschapselementen (houtwallen, bomenrijen en heggen) te bewaren en zo mogelijk terug te brengen. Voorts de luwe gebieden in deze streek beter op waarde schatten en zoveel mogelijk vrijwaren van ruimtelijke druk.

Deelgebieden binnen de streek

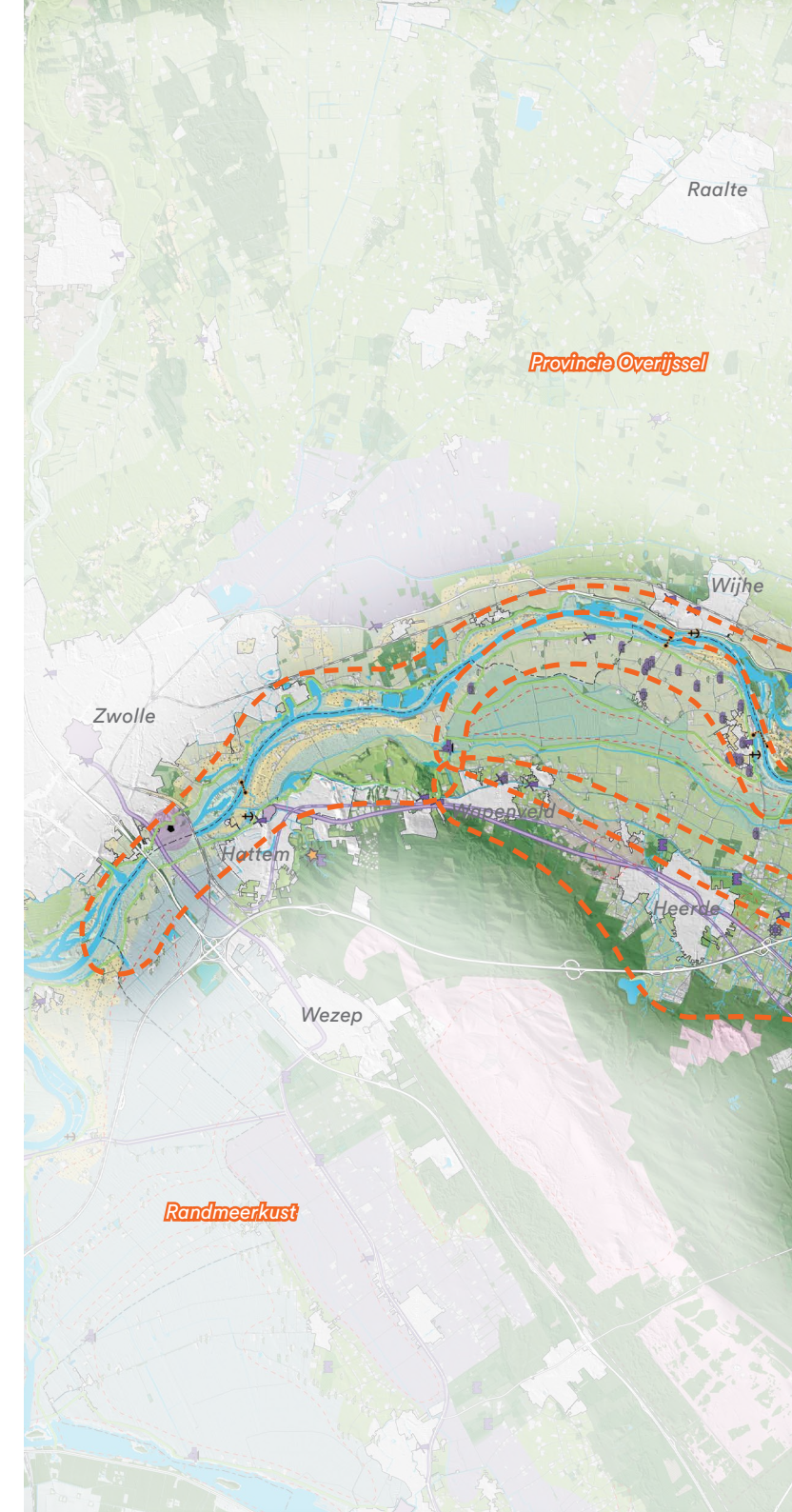
OPDELING IN DEELGEBIEDEN

De streek IJsselvallei ligt opgespannen tussen de rivier de IJssel aan de oostzijde en de beboste stuwwal van de Veluwe aan de westzijde. In het gebied tussen IJssel en Veluwe worden zeven deelgebieden onderscheiden.

- **Beneden IJssel**, de uiterwaarden en aanliggende oeverwal tussen Deventer en Hattem
- **Veluwese Weteringen**, kommen en broekgebied tussen IJssel en Veluwe
- **Noordelijke Flank**, de zandige uitlopers van het Veluwe massief ten noorden van Apeldoorn,
- **Apeldoorn-Twello-De Hoven**, het landelijk gebied in het midden van de stedendriehoek.
- **Zuidelijke Flank**, de zandige uitlopers van het Veluwe massief ten zuiden van Apeldoorn,
- **Midden IJssel**, de overstromingsvlakte van de IJssel tussen Deventer en Doesburg,
- **Boven IJssel**, de uiterwaarden van de IJssel tussen Doesburg en Arnhem.

Aangrenzen overige streken en provincies:

- Randmeerkust
- Veluwe
- Overbetuwe
- Liemers
- Achterhoek
- Provincie Overijssel

Achterhoek

Midden IJssel

Liemers

Beneden IJssel

Zuidelijke Flank

Dieren

Boven IJssel

Veluwe Weteringen

Apeldoorn - Twello -
De Hoven

Eerbeek

Noordelijke Flank

Apeldoorn

Overbetuwe

Veluwe

Arnhem

Deventer

Zutphen

Gorsse

Brummen

Olst

Twello

Epe

Vaassen

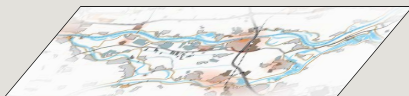
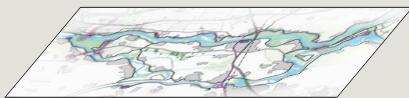
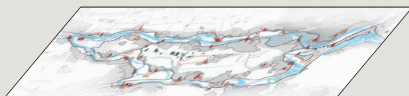
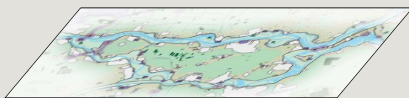

INTERMEZZO

KERNKWALITEITEN

De kernkwaliteiten in elk deelgebied worden beschreven aan de hand van vier vaste thema's. Dit zijn dezelfde thema's die in de Koepelgids worden gebruikt om de kernkwaliteiten van de provincie Gelderland te beschrijven:

- **De landschappelijke karakteristiek:** de landschapstypen en de belangrijkste kenmerken van deze landschappen.
- **Openheid, beslotenheid & ruimtebeleving:** de beleving van ruimte, horizon, donkerte, stilte, openheid & beslotenheid, landmarks & oriëntatiepunten en zichtlijnen.
- **Ordenende structuren:** de (3-dimensionale) structuren en lijnen die in het landschap het beeld bepalen en begrenzen en sterk bepalend zijn voor de ruimtelijke ontwikkelingen.
- **Stad-land relatie:** stedelijke ontwikkeling in het landelijk gebied, waaronder recreatie.

ONTWIKKELDOELEN

Het algemene uitgangspunt is behoud en versterken van de kernkwaliteiten, waarbij ruimtelijke ontwikkelingen:

- Bijdragen aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de *landschappelijke karakteristiek*,
- Bijdragen aan het versterken van (*de beleving van*) *openheid & beslotenheid en ruimtebeleving*,
- Helder worden gepositioneerd ten opzichte van de *ruimtelijke dragers, en*
- Bijdragen aan het ruimtelijk sturen en versterken van *stad-land relaties*

In de Koepelgids zijn een 16-tal ontwikkeldoelen geformuleerd die gelden voor het schaalniveau van de provincie Gelderland. Deze zijn hiernaast samengevat. In deze streekgids worden de provinciale ontwikkeldoelen nader uitgewerkt tot ontwikkelingsprincipes per deelgebied.

Landschappelijke karakteristiek

Openheid, beslotenheid & ruimtebeleving

Ordenende structuren

Stad-land relatie

Versterk landschappelijke karakteristiek

1. Koester de verschillen tussen streken & deelgebieden en versterk de karakteristieken van de verschillende landschapstypen

Behoud en ontwikkel de veelkleurigheid van Gelderland met haar rijke variatie aan regio's, streken en landschapstypen. Erken en koester de differentiatie tussen streken en gebieden zoveel mogelijk. Probeer de aanwezige karakteristieken van de verschillende landschapstypen te versterken of indien nodig een nieuwe onderscheidende karakteristiek te ontwikkelen.

Maak reliëf & ondergrond weer sturend

2. Volg het reliëf en maak de ondergrond weer sturend

Ruimtelijke ontwikkelingen bouwen voort op de fysieke kenmerken van de ondergrond; zoals het watersysteem (droog, nat, kwel), de bodemopbouw en het reliëf. Maak daarbij de landschappelijke gradiënten meer beleefbaar. De ondergrond sturend maken draagt bij aan een duurzame inrichting van de Gelderse leefomgeving en het versterken van de landschappelijke karakteristiek. Het levert een aantrekkelijk landschap op, waarin op welhaast logische wijze plaats is voor verschillende opgaven, zoals klimaatopgaven, biodiversiteit, landbouwtransitie, verstedelijking, vrijetijdsbesteding en erfgoedbeheer.

Koester het erfgoed van Gelderland

3. Koester het erfgoed van Gelderland

Vertel de vele verhalen van Gelderland; een aansporing om geschiedenis afleesbaar te maken in het landschap en in steden en dorpen. Door behoud, restauratie en ontwikkeling van verwijzende artefacten, monumenten en structuren en door beleefbare herinneringsplekken, -routes en -evenementen. Zie de uitdaging om ook nieuw toekomstig erfgoed te creëren.

Behoud en ontwikkel de landgoederen

4. Behoud en ontwikkel de landgoederen van Gelderland

Herstel de historische identiteit en samenhang van de landgoederen. Het gaat om het behouden en ontwikkelen van natuurlijke landgoederen en buitenplaatsen, inclusief passende verbreding van de economische basis en versterking van recreatieve beleving (o.a. toegankelijkheid). Gebruik nieuwe landgoederen als bouwsteen om landschappelijke opgaven te realiseren.

Vergroot contrasten open & besloten

1. Vergroot de contrasten tussen open en (half)besloten gebieden

Maak een bewuste keuze tussen gebieden die open moeten blijven en gebieden die verdicht kunnen worden. Voorkom aantasting van waardevolle openheid door passende voortzetting van huidig grondgebruik en terughoudendheid ten aanzien van verdere bebouwing. Zet zo nodig in op het actief versterken van waardevolle open gebieden door het verwijderen van gebiedsvreemde beplanting en bebouwing. Zorg voor een passende verdichting van besloten en halfopen gebieden door het ontwikkelen van passende beplantingen en vegetaties.

Verdedig en versterk de rust & stilte

2. Verdedig en versterk de rust & stilte

Versterk de rust & donkerte van verstilde gebieden, ook buiten de formeel aangewezen stiltegebieden. Wees terughoudend bij de ontwikkeling van rode functies en nieuwe infrastructuur, zorg voor een slimme zonering van recreatieve functies en tref zo nodig geluidswerende voorzieningen langs grote infrastructuur. Koester ook de duisternis en donkerte in deze gebieden.

Koester en ontwikkel bakens & zichten

3. Koester de landschappelijk bakens en zichtlijnen

Koester de iconische landschappelijke bakens als torens, molens, bruggen en kastelen, als prominent zichtbare objecten, die bijdragen aan de oriëntatie en betekenis geven aan het landschap. Behoud en ontwikkel zichtlijnen en panorama's op het Gelderse landschap (zoals de stuwwallen) en op waardevolle stads- en dorpsgezichten.

Ontwikkel grote wateren als structuurdragers

1. Ontwikkel de grote wateren als de structuurdragers van Gelderland

Gelderland is trots op haar rivieren en koestert de voormalige Zuiderzeekust. Het gaat om het optimaliseren van de (nationale) waterhuishouding en riviermanagement, ook ten behoeve van de scheepvaart. Borg de hoogwaterveiligheid door het uitvoeren van het Deltaprogramma. Blijf de rivieren en uiterwaarden ontwikkelen als ecologische corridors en behoud en ontwikkel het karakteristieke rivieren- en randmeerkustlandschap. Mede met oog op recreatie.

Ontwikkel kleine waterlopen als fijn netwerk

2. Ontwikkel de kleine waterlopen als een fijnmazig verbindend raamwerk

Ontwikkel de beken, kleine rivieren, kanalen en weteringen als groen/blauwe linten die het landschap dooraderen en natuurgebieden, landschappen, dorpen & steden ruimtelijk, ecologisch en recreatief met elkaar verbinden.

Ontwikkel infrastructuur als scenic-routes

3. Ontwikkel infrastructuur als scenic-routes door Gelderland

Zet in op een goede beleving van het Gelderse landschap door de gebruiker van auto(snel)weg en spoor, door een passend routeontwerp: o.a. het creëren van panorama's en het zorgvuldig inpassen van nieuwe ontwikkelingen langs de snelweg. Zorg daarnaast voor een doelmatige inpassing van de (snel)weg gezien vanuit de omgeving (naast het beperken van visuele hinder, aandacht voor fijnstof, geluid en barrièrewerking).

Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

4. Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Gelderland heeft veel natuur binnen haar grenzen. Grote en kleine natuurgebieden vormen samen het Gelders natuurnetwerk (GNN). Onderdelen van het GNN hebben met Natura 2000 een Europese kwalificatie. Om de natuur in Gelderland robuuster en meer verbonden te maken, moeten eveneens op kaart aangegeven groene ontwikkelingszones (GO) ecologisch worden ingericht. Verhogen van de biodiversiteit ook buiten het GNN/GO is een leidend principe, waarbij koppeling gezocht wordt met cultuurhistorische en recreatieve waarden en klimaatdoelen.

Geef oude structuren nieuwe betekenis

5. Bouw voort op historische structuren en geef ze een nieuwe betekenis

Militaire linies (zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de Limes, de Grebbelinie en de IJssellinie), historische wegen en ontginningssassen vormen (in potentie) landschappelijke dragers en vertellen tegelijkertijd het verhaal van Gelderland. Opgave is het behoud van erfgoedwaarden en het versterken van de landschappelijke continuïteit. Door behoud en herstel te combineren met nieuwe functies (waterberging, recreatie, natuurontwikkeling) kan hun betekenis worden versterkt, onder het motto: 'behoud door ontwikkeling'.

Draag bij aan de vitaliteit van het landelijk gebied

1. Draag bij aan de vitaliteit van het landelijk gebied

Behoud het landelijke karakter van de luwe delen van de provincie Gelderland. Wees terughoudend ten aanzien van stedelijke ontwikkelingen en ontwikkel duurzame economische dragers die bijdragen aan de leefbaarheid en de kwaliteit van het landschap. Creëer nieuwe verdienmodellen voor de landbouw, gericht op voedselproductie in combinatie met landschap en natuurbeheer en stimuleer het recreatief medegebruik. Geef vorm aan de inpassing van de grote transitie-opgaven (klimaat, energie en landbouw). Aantrekkelijke en innovatieve conceptontwikkeling helpt bij het denken over en inrichten van het landelijk gebied.

Geef elke stad en dorp zijn eigen kleur

2. Geef elke stad en dorp zijn eigen kleur

Breng de voortgaande verstedelijking (wonen, werken, voorzieningen en infrastructuur) in balans met de onderscheidende karakteristieken van steden, dorpen en omliggende landschappen. Kies naar gelang de omvang van de opgaven voor een strategie van inpassen, aanpassen of transformeren. Schenk daarbij meer dan voorheen aandacht aan goede stedenbouw, architectuur en openbare ruimte. Zowel in het landelijke als in het stedelijke gebied moet ruimte worden gezocht voor grote transitieopgaven, bijvoorbeeld op het gebied van energie, klimaat en biodiversiteit. Aantrekkelijke en innovatieve conceptontwikkeling helpt bij het denken over en inrichten van steden, dorpen en het aangrenzende buitengebied.

Geef stads- & dorpsrandzones vorm

3. Geef vorm aan de overgang van stad/dorp naar land

Onderken de betekenis van de in breedte variërende stads- en dorpsrandzones. Bepaal - 360 graden rond - de verschillende sferen in de stads- en dorpsrandzone die behouden en verder ontwikkeld kunnen worden. Streef naar passende afronding van dorps- en stadsranden, die inspeelt op de ruimtelijke kenmerken van het aanliggende landschap en waarbij sprake is van aantrekkelijke verbindingen tussen kern en landschap. Maak het ontwikkelen van een robuuste groenstructuur onderdeel van de verstedelijkingsstrategie in dynamische gebieden. Ontwikkel hier regionale groengebieden, die dienen als groene buffer en uitloopgebied voor de stedeling.

Versterk de recreatie & toegankelijkheid

4. Versterk de recreatieve betekenis en vergroot daarbij de toegankelijkheid van het buitengebied

Geef, gekoppeld aan het patroon van verstedelijking, aandacht aan het versterken van het recreatieve routenetwerk en het ontwikkelen en faciliteren van landschapsinclusieve recreatieve voorzieningen. Dit vergroot de landschapsbeleving en draagt bij aan de alomeren toenemende recreatieve behoefte. Bovendien creëert het nieuwe economische dragers van het landschap.

De Hank bij Veessen, Visitheerde.com

A scenic landscape of the IJssel valley. In the foreground, a river flows through lush green fields. Several cows are grazing in the grass. In the background, there is a dense line of trees and a larger body of water under a blue sky with scattered white clouds.

Deelgebied Beneden IJssel

Streekgids IJsselvallei

Deelgebied Beneden IJssel

Motto: Zandrivier met hanken en stromende geulen

Karakteristieke foto's

De IJsseluiterwaarden gezien vanaf Gemaal Terwolde, bron: Gemeente Voorst

Gemaal Terwolde, bron: Waterschap Vallei & Veluwe

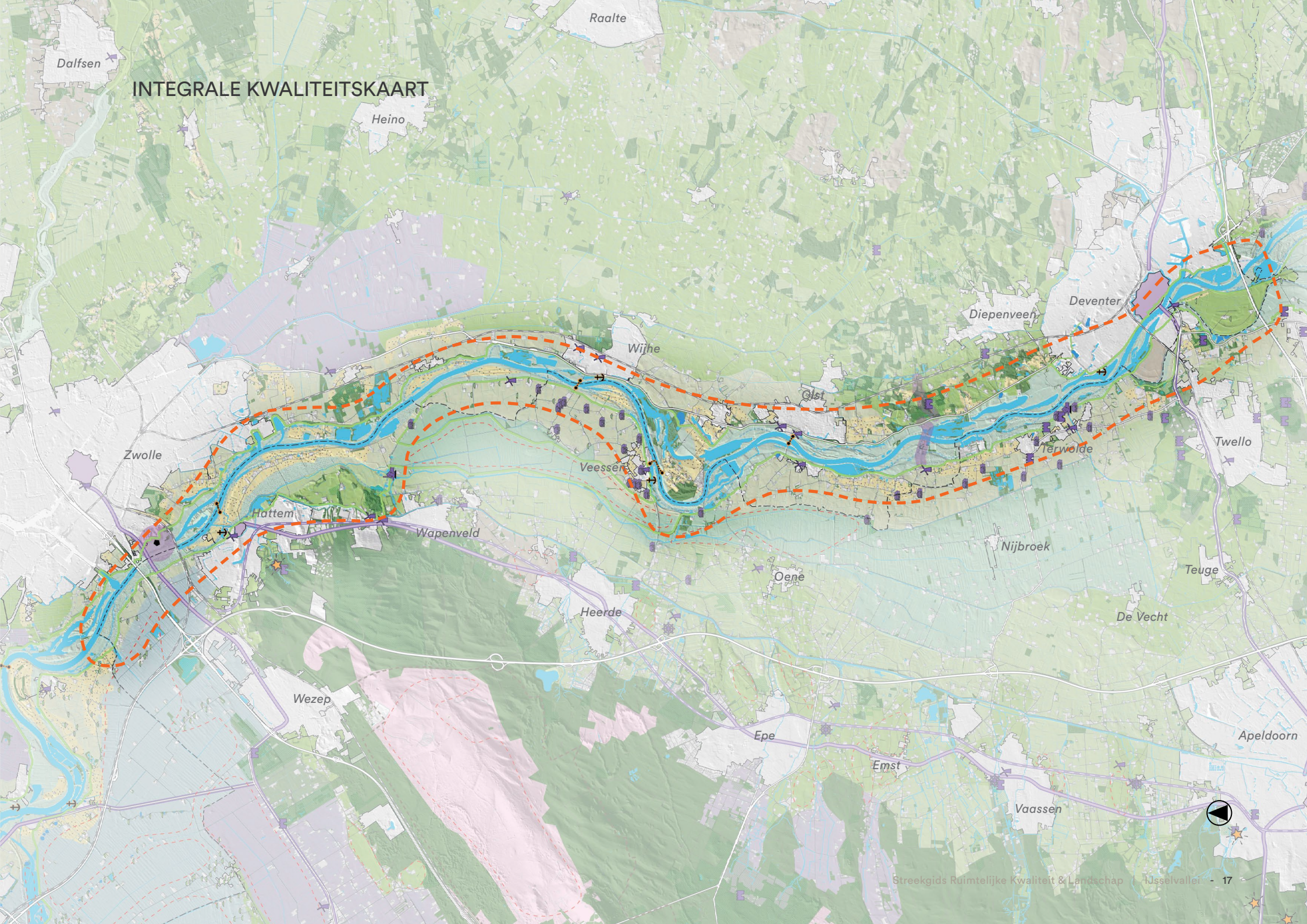
Legenda

Landschapstypen

	Veenontginning
	Polderlandschap
	Ingepolderde uiterwaarden
	Oeverwallandschap
	Kommenlandschap
	Uiterwaardenlandschap
	Rivierweide
	Hooiontginningen
	Kampenlandschap
	Essen
	Natte heide en broekontginningen
	Droge hei en bosontginningen
	Zandverstuivingen
	Heide
	Bos
	Landgoed of buitenplaats

	Kassen
	Militair terrein
	Spoorlijn
	Voormalige spoorlijn
	Grote wegen
	Dijken
	Slaperdijken/voormalige dijken
	Terp
	Stuw
	Gemaal
	Oud fabrieksterrein
	Oude windmolen
	Oude watermolen
	Kasteel of landhuis
	Beeldbepalende boerderij
	Motte/Schans/Burcht
	Verdwenen dorp
	Waardevolle open ruimte
	Historisch stadscentrum
	Rijksstraatweg
	LIMES met (vermoedelijke) forten of bewoningsplaatsen
	Linies met forten, verdedigingslijnen en inundatiegebieden
	Recreatieparken
	Toeristische attractie/Museum
	Jachthaven
	Veerpont

INTEGRALE KWALITEITSKAART

LANDSCHAPPELIJKE KARAKTERISTIEK

KERNKWALITEITEN

Vrijafstromende rivier geflankeerd door zandige overwallen

De IJssel is een prachtig meanderende laaglandrivier met een kalm en verstild landschap. De rivier splitst zich ten zuiden van Arnhem af van de Nederrijn en voert ongeveer 1/9° van het water van de Rijn af richting het IJsselmeer. Het is een ongestuwde rivier met beperkte peildynamiek en processen van sedimentatie en erosie. De Sallandse IJssel met oeverwallen ligt hoger dan de veenkommen aan weerszijden. De oeverwallen, rivierduinen en relictten van oude rivierlopen (hanken) langs de rivier zorgen voor veel micro-reliëf. Bij Hattem raakt het winterbed van de IJssel de stuw-

wal van de Veluwe. Langs de IJssel liggen veel riviergebonden natuurwaarden, als stroomdalgraslanden en enkele oobossen.

Parkachtig uiterwaardenlandschap

De uiterwaarden van de IJssel kennen een afwisseling van agrarische en natuurlijke delen. Ze zijn kleinschalig en door een afwisseling van hanken, struweel en ooi-bosjes heeft het landschap een parkachtige uitstraling.

Watererfgoed in de uiterwaard

Het uiterwaardenlandschap van de IJssel is mede gevormd door de strijd tegen het water en de klei-, zand-

en grindwinning van de laatste decennia. Langs de dijk vinden we dijkwoningen, kleiwinputten en oudhoevig land; uitgedijkt cultuurland wat vroeger binnendijks lag.

Tussen Olst en Deventer, bij Kasteel de Haere liggen relictten van de IJssellinie, een historische verdedigingslinie uit de jaren 50 van de 20e eeuw.

OPENHEID, BESLOTENHEID & RUIMTEBELEVING

KERNKWALITEITEN

Winterbed van de rivier als aaneengeschakelde open ruimte

Het winterbed van de IJssel vormt een opeenvolging van relatief open uiterwaarden aan weerszijden van de rivier. Deze ruimte wordt begrensd door de dijk en de meer besloten oeverwallen. In de open ruimtes van de uiterwaarden liggen kleinschalige objecten, als boerderijen, oobosjes en voormalige steenfabrieken, die maat en schaal geven aan de ruimte.

Waar de IJssel de Veluwe nadert, liggen scherpe landschappelijke contrasten.

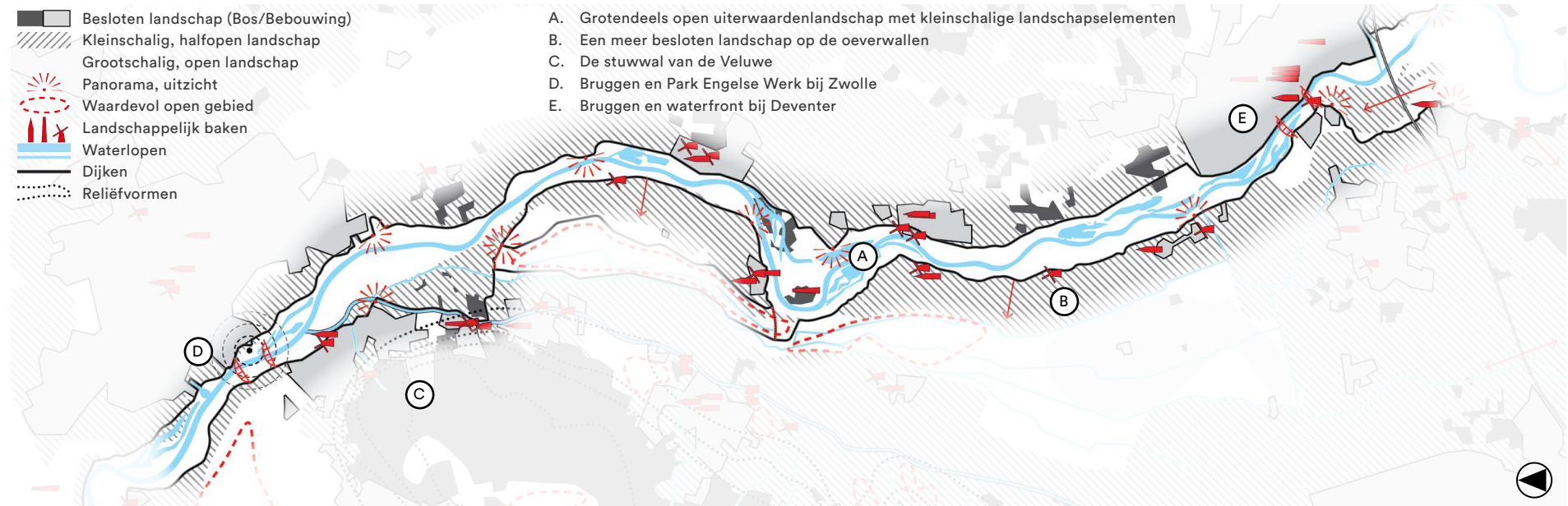
Rivierpanorama's vanaf de dijk

De slingerende IJsseldijk biedt gevarieerde zichten en panorama's over de rivier en op de stuwwal van de Veluwe in de verte.

Landschappelijke bakens

In het gebied hebben de kerktorens van de dorpen en steden, de schoorstenen van de steenfabrieken, de molens aan de dijk, de IJsselbrug en Hanzeboog bij Zwolle en de Spoorbrug en Wilhelminabrug bij Deventer een functie als bakens. Daarnaast zijn de waterfronten van de oude vestingsteden Hattem en Deventer, de dorpsfronten van Olst, Wijhe, Welsum en

Veessen en park Het Engelse Werk bij Zwolle markante herkenningspunten.

ORDENENDE STRUCTUREN

KERNKWALITEITEN

De IJssel als een smal doorgaand blauw lint

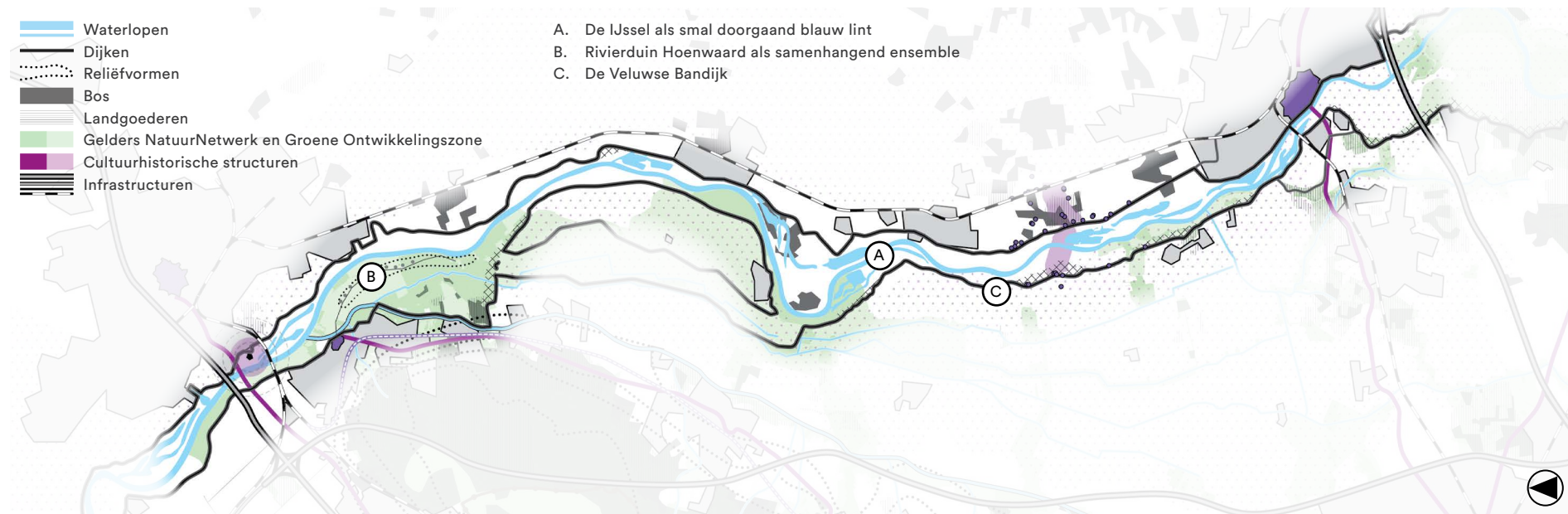
De IJssel is de kleinste Rijntak, met 1/9e van de afvoer bij hoogwater. De rivier loopt als een doorgaand lint door het landschap, is hier sterk mee verveven en ligt af en toe bijna verborgen in het landschap.

Rivierduin Hoenwaard als samenhangend ensemble

Midden in de uiterwaarden langs de IJssel ligt het langgerekte rivierduin van Hoenwaard met daarop een reeks van boerderijen. Hoenwaard heeft historisch gezien een bijzondere relatie met de binnenstad van Hattem en is nu een belangrijk uitloopgebied voor fietsers en wandelaars.

Veluwe Bandijk als continue lijn door het landschap

Aan de westkant van de IJssel loopt de Veluwe Bandijk door het landschap als continue lijn. Het is een middeleeuwse bandijk uit ongeveer de 11^e eeuw. De dijk heeft een kronkelend karakter als gevolg van de vele dijkdoorbraken en verleggingen en een steil, smal en groen profiel.

STAD-LANDRELATIES

KERNKWALITEITEN

Uitgesproken luw gebied tussen Zwolle en Deventer

Het gebied tussen Zwolle en Deventer is vooral aan de Gelderse zijde van de IJssel erg luw, met verstilde lommerrijke dorpen en buurtschappen. De doorgaande infrastructuur ligt op grote afstand en er is weinig stedelijke ontwikkeling.

Uiterwaarden als stedelijk uitlooptgebied

De uiterwaarden van de IJssel vormen een belangrijk uitlooptgebied voor de aanliggende kernen. Bij Zwolle en Hattem zorgen de voet- en fietspont 't Kleine Veer en de spoor-fietsbrug voor recreatieve aanwas uit Zwolle voor zowel de IJsselvallei als de Veluwe. Bij

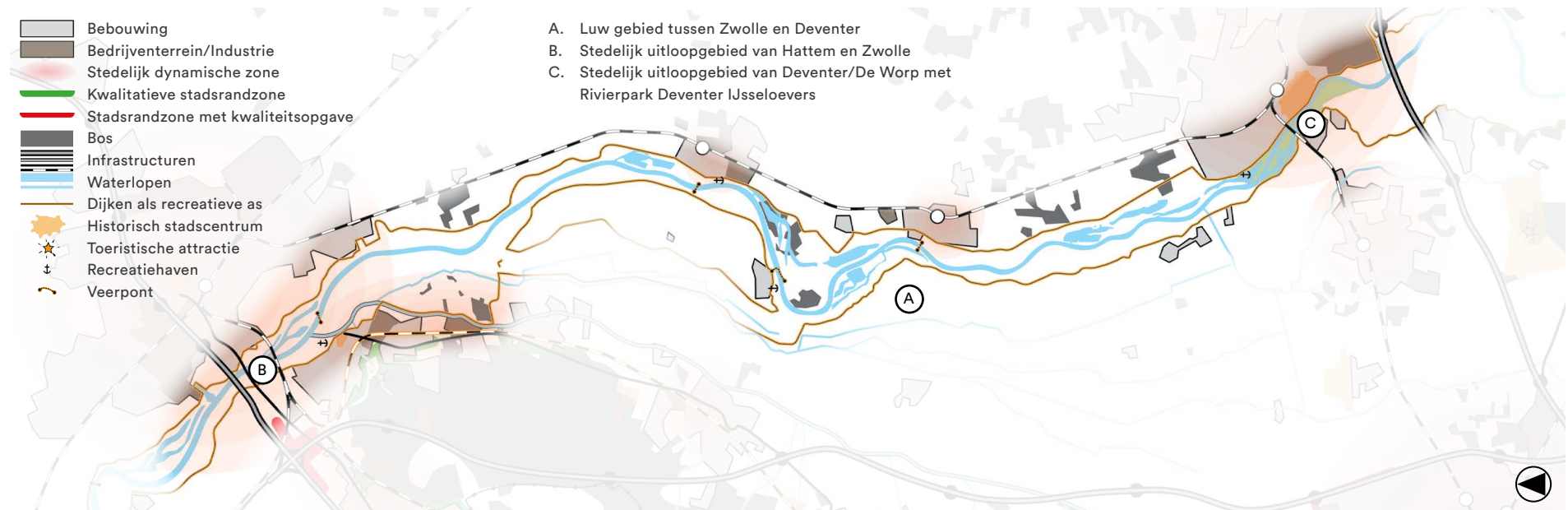
Deventer/De Worp ligt een natuurpark langs de IJssel met attracties als het IJsselhotel, Stadspark De Worp en het stadsstrand.

IJssel als recreatierivier

De IJssel is door de beperkte beroepsvaart en het kleinschalige karakter zeer geschikt voor vaarrecreatie. Er zijn dan ook diverse aanlegplaatsen bij de dorpen en steden.

De dijk langs de IJssel vormt de drager van de recreatieve hoofdstructuur. Over grote delen van de dijk liggen recreatieve routes en er liggen haakse verbindingen naar het achterland en naar de overzijde van

de rivier in de vorm van pontjes. Langs de dijk liggen kleinschalige recreatieve voorzieningen als campings, rustpunten en pleisterplaatsen.

ONTWIKKELDOELEN & -PRINCIPES

De generieke ontwikkeldoelen voor Gelderland, zoals beschreven in de Koepelgids, zijn vertaald naar onderstaande ontwikkelprincipes voor het deelgebied. Soms zijn verkleinde beelden uit referentieprojecten opgenomen als indicatie. Bekijk voor de leesbare versie van deze beelden de referentie.

Versterk landschappelijke karakteristiek

Maak relief & ondergrond weer sturend

Vergroot contrasten open & besloten

Koester en ontwikkel bakens & zichten

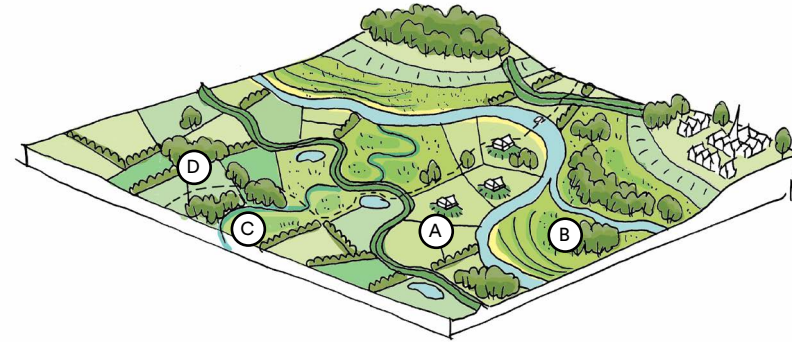
Ontwikkel grote wateren als structuurdragers

Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Bouw voort op het specifieke DNA van de BenedenIJssel

- Ontwikkel de uiterwaarden langs de IJssel als een doorgaande samenhangende groenblauwe structuur, waarin functies als ecologie, landbouw, hoogwaterafvoer en recreatie op een logische wijze zijn gecombineerd;
- Versterk daarbij het kleinschalige karakter van de IJssel en ontwikkel het mozaïek van natuurlijke en agrarische buitendijkse gebieden. Versterk de kleinschalige lappendeken van open gebieden. Houd rekening met zichtlijnen op o.a. stuwwal, historische waterfronten en rivier;
- Benut de (beperkte) peildynamiek voor gebiedspecifieke natuur, zoals oobossen, stroomdalgraslanden en meestromende nevengeulen. Maar zet ook in op het ontwikkelen van natuurwaarden gekoppeld aan de agrarische cultuurlandschappen in de uiterwaarden. Respecteer daarbij het microreliëf van kronkelwaarden, rivierduinen en oeverwallen en maak dit zichtbaar door het ontwikkelen van passende vegetaties. Versterk de ecologische gradiënten haaks op de rivier (o.a. zijdelings toestromende beken);
- Bouw voort op de onderscheidende karakteristieken (natuurlijke processen, microreliëf, maat & schaal) van de IJsseltrajecten:
 - Bovenijssel. Tussen Westervoort en Dieren. O.a. weidse meanders langs de voet van de stuwwal, waardevolle kronkelwaarden;
 - Middenijssel. Tussen Dieren en Deventer. Voormalige brede overstromingsvlakte, weidse meanders met kronkelwaarden, agrarische gebieden in winterbed (Wilpseklei, Cortenoever, Voorsterklei);
 - Sallandse IJssel/Benedenijssel. Tussen Deventer en Hattem. Licht slingerende rivier, reeks van rivierduinen, veenkommen binnendijks aan weerszijden van rivier.

- A. Agrarische enclaves in de uiterwaarden met IJsselhoeven op terpen
- B. Dynamische riviernatuur met oobossen, stroomdalgraslanden, nevengeulen en microreliëf
- C. Ecologische verbindingen met het achterland, o.a. via zijdelings toestromende beken
- D. Ontwikkel recreatieve routes haaks op de gradiënt

De Noordelijke IJssel

Zandrivier met hanken en stromende geulen

SMART RIVERS

Poster DNA IJssel. www.smartrivers.nl

Voor meer inspiratie en informatie:

- SMARTrivers
- Ontwerplaboratorium Rivieren,
- Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel
- Ruimtelijke Perspectief Dijken Gelderse IJssel
- Panorama Gelderse Rivieren
- Landschap op de kaart, Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Ontwikkelen van een multifunctionele IJsseldijk

Door dijkversterkingen slim te koppelen met andere ruimtelijke ambities zoals natuurontwikkeling, recreatie, verstedelijking, energietransitie en versterking van landschap & cultuurhistorie ontstaat er een multifunctioneel dijklandschap.

1. De continue dijk: een slingerende groene dijk

De relatief hoge steile oude Veluwe Banddijk vormt op het schaalniveau van de provincie Gelderland een zelfstandig dijktype. De dijk is over de gehele lengte als een samenhangende lijn herkenbaar. De dijk heeft een doorgaand slingerend tracé dat zoveel mogelijk de hoge gronden volgt, en kent overwegend een eenduidig dwarsprofiel met een smalle kruin en groene steil taluds. De dijk heeft een groene bloemrijke grasbekleding met ecologische waarden. Waar mogelijk wordt grond t.b.v. van de versterking lokaal gewonnen in combinatie met natuurontwikkeling in de uiterwaard.

2. De kleurrijke dijk: een gevarieerd dijklandschap

Zowel binnen als buitendijks voert de dijk langs verschillende landschappen en structuren: oeverwallandschap, oude strangen, oudhoevig land, rivierduinen, dorpen en steden. Uitgangspunt is om per landschapstype en -structuur de onderscheidende karakteristieken te versterken. De veelkleurigheid (in sfeer, inrichting en gebruik) van de IJsseldijken wordt daardoor versterkt.

3. De verhalende dijk: versterken herkenbaarheid van het watererfgoed

De dijk is rijk aan (water)erfgoed: kolken, kleiwinputten, dijkstoelhuisjes, defensiewerken, dijkwoningen en rivierlandgoederen. Deze elementen vertellen het verhaal over het ontstaan van het IJssel landschap: over de strijd tegen het water en het leven met de rivier. Uitgangspunt is het versterken van de herkenbaarheid van het watererfgoed.

4. De levendige dijk: dijk als as voor ontwikkeling

Het recreatief route netwerk rondom de dijk wordt versterkt. De dijk wordt ingericht als een doorgaande herkenbare fietsroute, waarbij het eventuele gemotoriseerde verkeer 'te gast' is. Aantrekkelijke rust- en informatiepunten nodigen uit om te verblijven. Vanaf deze punten lopen wandelroutes de uiterwaarden en het achterland in. Door bestaande en nieuw te ontwikkelen woon- en werklocaties rondom bestaande dorpen en steden te koppelen aan de dijk wordt de functie van de dijk als podium voor het dagelijks leven versterkt. Denk daarbij aan (her)bouw van dijkwoningen, nieuwe waterfronten, horeca met zicht op de rivier en extra recreatieve toegangen van en naar de dijk.

Voor meer inspiratie en informatie:

- Ruimtelijk Perspectief Dijken Gelderse IJssel (BS)
- Dijkenkaart VeenenbosenBosch/Ferdinand van Hemmen
- www.deadaptievedijk.nl

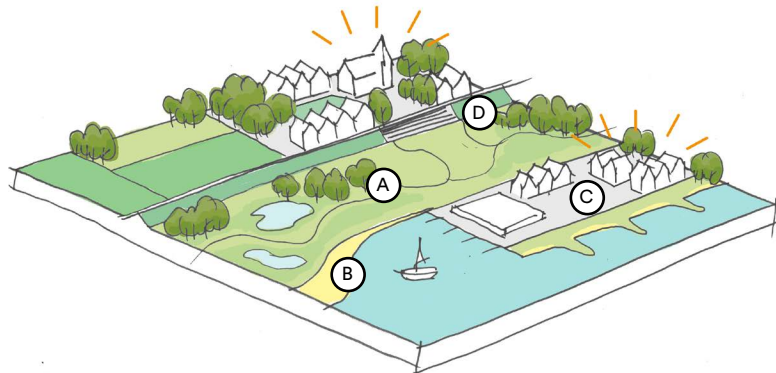
Multifunctionele IJsseldijk. www.deadaptievedijk.nl

Versterk de relatie tussen de dijk en de IJssel

Het landschap rond de IJssel is prachtig. Toch is dit landschap op veel plekken enkel vanaf de dijk te ervaren en is het lastig om bij de rivier te komen. De relatie tussen de dijk en de rivier kan dus versterkt worden:

- Ontwikkel recreatieve functies in de uiterwaarden van de IJssel, in combinatie met het versterken van de natuurwaarden in de uiterwaarden;
- Vergroot de toegankelijkheid van de oevers van de IJssel:
 - Maak de IJssel op verschillende plekken beter benaderbaar als wandelaar: pondjes, entrees/poorten, struinpaden door de uiterwaarden langs de hele rivier;
 - Ontwikkel kleinschalige aanlegplaatsen voor waterrecreatie.
- Ontwikkel de uiterwaarden bij Hattem als rivierpark: Uiterwaarden en de dijk als onderdeel van de openbare ruimte/het uitloopgebied; nieuwe routes naar de rivier en het toevoegen van recreatieve functies in de uiterwaarden;
- Waarborg en versterk waardevolle zichten op (historische) waterfronten;
- Leg recreatieve en ecologische verbindingen tussen de IJssel en Veluwe;
- Transformeer (verwaarloosde) bedrijventerreinen langs de rivier tot aantrekkelijke woon/werklocaties en culturele hotspots (o.a. herbestemming van industrieel erfgoed en hoogwater vrije terreinen).

- Ontwikkel recreatieve mogelijkheden in de uiterwaarden, in combinatie met natuurontwikkeling
- Maak de oevers van de IJssel beter toegankelijk
- Transformeer verwaarloosde bedrijventerreinen tot aantrekkelijke locaties
- Ontwikkel de uiterwaarden bij Hattem tot rivierpark en waarborg zichten op waterfronten

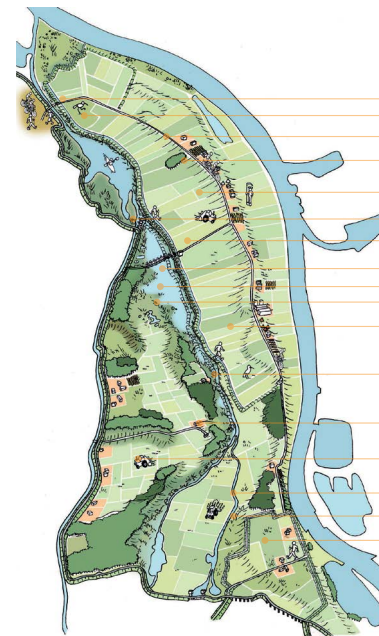
Versterk herkenbaarheid van het ensemble rivierduin Hoenwaard

Het rivierduin in de Hoenwaard vormt een ruimtelijk ensemble van een hooggelegen rij van erven langs de Hoenwaardseweg, omringt door het open uiterwaardenlandschap. Dit ensemble is waardevol en kan verder worden ontwikkeld:

- Vernat de laagste delen van de Hoenwaard, in combinatie met natte natuur;
- Markeer de erven op de hogere delen met erfbeplanting, om het contrast tussen ruimte en massa nog verder aan te zetten en tegelijkertijd moderne stallen aan het oog te onttrekken;
- Maak de ondergrond sturend door nieuwe ontwikkelingen te koppelen aan de hoge gronden en respecteer de historie en karakteristiek van het gebied.

Voor meer inspiratie en informatie:

- Gebiedsplan Hoenwaard 2030

- Aantrekkelijke entree Hoenwaard
- Natuurinclusief boeren; weidevogels
- Zoeklocatie compensatieruimte
- Compensatie: administratief verkleinen van hoogwater vrije terreinen (aanpassen vergunningen)
- Potentiële ontwikkelruimte; voor ondernemers
- Compensatie; knelpunt stroming weghalen
- Karakteristiek landschap; behoud reliëf en verkavelingsstructuur
- Oostkade robuust en recreatief
- Compensatie; westkade weg en afgraven oevers Veluwe wetering
- Natuurlijke inrichting, type natuur nader te bepalen
- Potentiële ontwikkelruimte; theetuin of overnachten bij de boer
- Natuurinclusief boeren; weidevogels
- Natuur; verbeteren waterkwaliteit door KRW inrichting
- Ontwikkelruimte voor ondernemers
- Zoeklocatie hardhoutoibos
- Zoeklocatie compensatieruimte
- Potentiële ontwikkelruimte voor recreatie
- Locatie verlagings uiterwaarden nader te bepalen

Het rechtlijnige landschap van de broekgronden bij Spekhoek, bron: Gemeente Voorst

Deelgebied Veluwe weteringen

Streekgids IJsselvallei

Deelgebied Veluwe weteringen

Motto: Grote kwelrijke kommen tussen stuwwal en rivier

Karakteristieke foto's

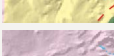

De hoogwatergeul in het Wapenveldse Broek, bron: J. Hoogstraten via Google Streetview

Boerderij het Avervoerde bij het dorp De Vecht, bron: www.sjon.nl De Beeldbank van de Leefomgeving

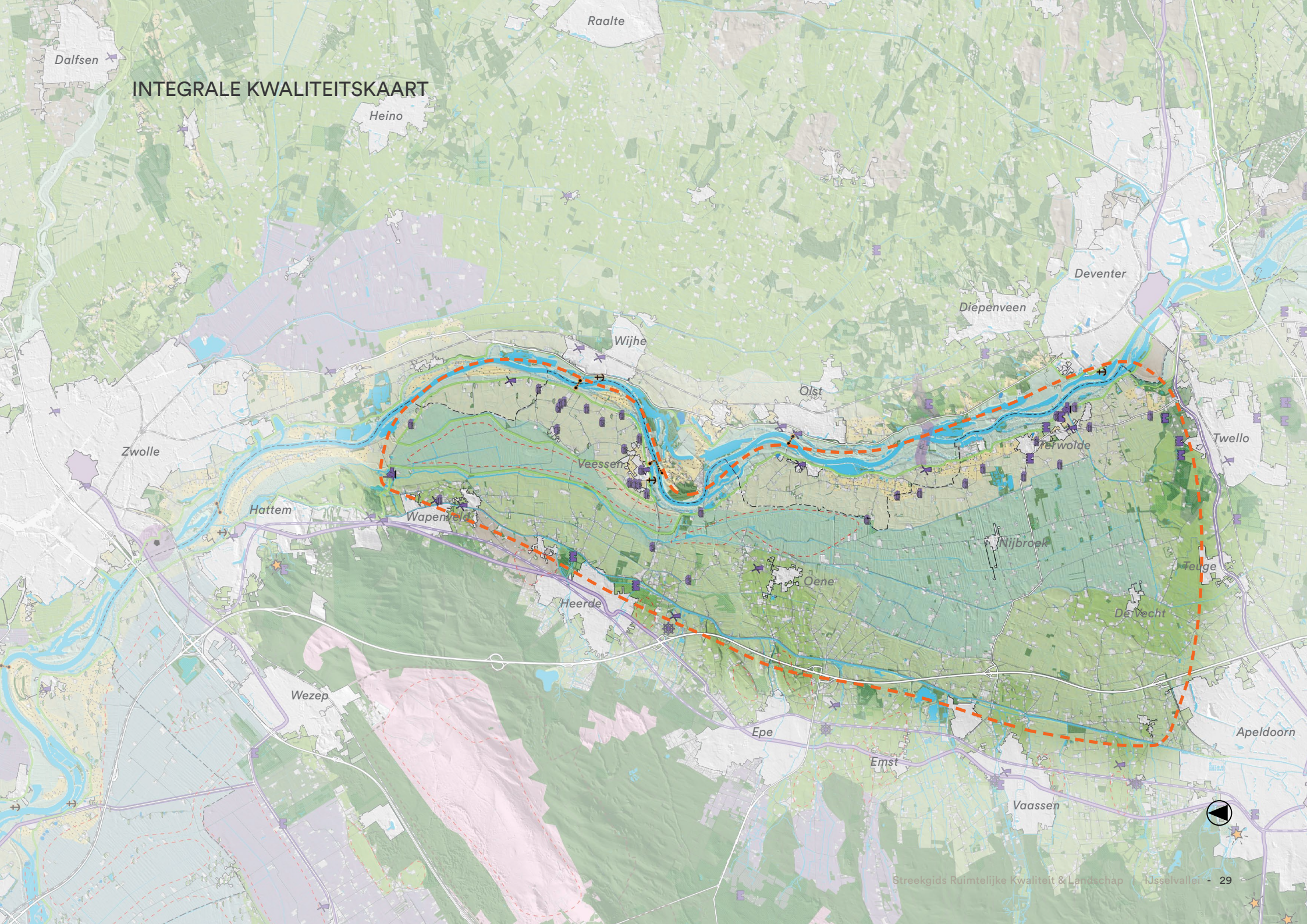
Legenda

Landschapstypen

- Veenontginning
- Polderlandschap
- Ingepolderde uiterwaarden
- Oeverwallandschap
- Kommenlandschap
- Uiterwaardenlandschap
- Rivierweide
- Hooiontginningen
- Kampenlandschap
- Essen
- Natte heide en broekontginningen
- Droge hei en bosontginningen
- Zandverstuivingen
- Heide
- Bos
- Landgoed of buitenplaats

- Kassen
- Militair terrein
- Spoorlijn
- Voormalige spoorlijn
- Grote wegen
- Dijken
- Slaperdijken/voormalige dijken
- Terp
- Stuw
- Gemaal
- Oud fabrieksterrein
- Oude windmolen
- Oude watermolen
- Kasteel of landhuis
- Beeldbepalende boerderij
- Motte/Schans/Burcht
- Verdwenen dorp
- Waardevolle open ruimte
- Historisch stadscentrum
- Rijksstraatweg
- LIMES met (vermoedelijke) forten of bewoningsplaatsen
- Linies met forten, verdedigingslijnen en inundatiegebieden
- Recreatieparken
- Toeristische attractie/Museum
- Jachthaven
- Veerpont

INTEGRALE KWALITEITSKAART

LANDSCHAPPELIJKE KARAKTERISTIEK

KERNKWALITEITEN

Gradiënt van uitlopers van de stuwwal en komgebied naar oeverwal

Het gebied kent een driedeling in landschappelijke opbouw, haaks op de IJssel. Van het westen naar het oosten is dit: hoger gelegen zandige uitlopers van de stuwwal, naar lagergelegen weidse kommen met klei- en veengronden, naar meer zavelige/zandige oeverwallen met rivierduinen die weer hoger in het landschap liggen. Het gebied wordt ontwaterd door een aantal noord-zuid gerichte weteringen met een brongebied in het deelgebied Apeldoorn - Twello - De Hoven.

Smal kleinschalig oeverwallenlandschap langs de IJssel

Op de hoogste delen van de oeverwal en de rivierduinen liggen kleine lommerrijke dorpen, buurtschappen en verspreide boerderijen. Het is een kleinschalig landschap met kenmerkende beplantingen als boomgaarden en singels. Ten westen van Vorchten bevindt zich een fossiele meander van de IJssel. Dit verklaart de op het oog vreemde uitstulping van de provinciegrens met Overijssel.

Kleinschalig mozaïeklandschap op de zandige uitlopers van de stuwwal

Richting de Veluwe liggen dekzandgronden met op de hogere ruggen organische gegroeide kampenlandschappen met historische dorpen zoals Oene, kronkelende wegen en een hogere mate van opgaande beplanting. Hiertussen liggen de jonge heide- en broekontginningen met een meer rationele blokverkeveling en rechtere wegen.

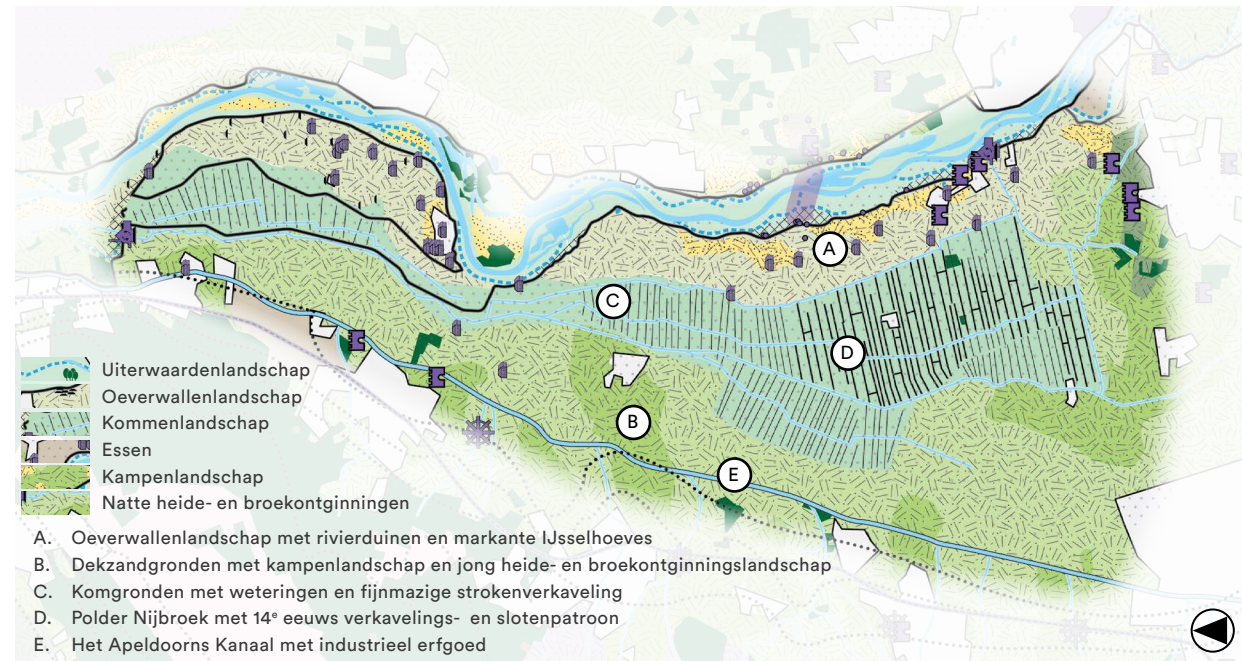
Aaneengesloten komgebied

Tussen de hogere oeverwallen langs de IJssel en de zandgronden richting de Veluwe ligt een groot aaneengesloten komgebied. In de laagste delen van de komgronden lopen lange rechte weteringen, met haaks hierop een fijnmazige strokenverkeveling. Historisch was het zuidelijke deel een kleinschalig elzensingellandschap met in polder Nijbroek nog een markant 14^e eeuwse verkevelings- en slotenpatroon.

(Water)erfgoed

Dorpspolderstructuren met dwarsdijken, kades, weteringen, sluisen etc. zijn nog deels herkenbaar in het gebied. Op de hogere delen van de oeverwal liggen markante IJsselhoeven en langs het Apeldoorns Kanaal ligt industrieel erfgoed (sluiscomplexen, fabrieken (o.a. Berghuizen bij Wapenveld).

Net boven Wapenveld bevinden zich routes van de Moderne Devotie (voormalig klooster).

OPENHEID, BESLOTENHEID & RUIMTEBELEVING

KERNKWALITEITEN

Open komgebied vormt een contrast met de meer besloten oeverwal en zandgronden

Het noorden van het komgebied vormt een aaneenschakeling van grote open ruimtes in noord-zuid richting. Deze open ruimtes zijn belangrijke weidevogelgebieden. Vooral de hoogwatergeul achter Vorchten is erg open en duidelijk begrensd door de dijken aan weerszijden.

Het zuidelijke deel van het komgebied is meer halfopen en kleinschaliger, met Polder Nijbroek als historisch kleinschalig elzensingellandschap.

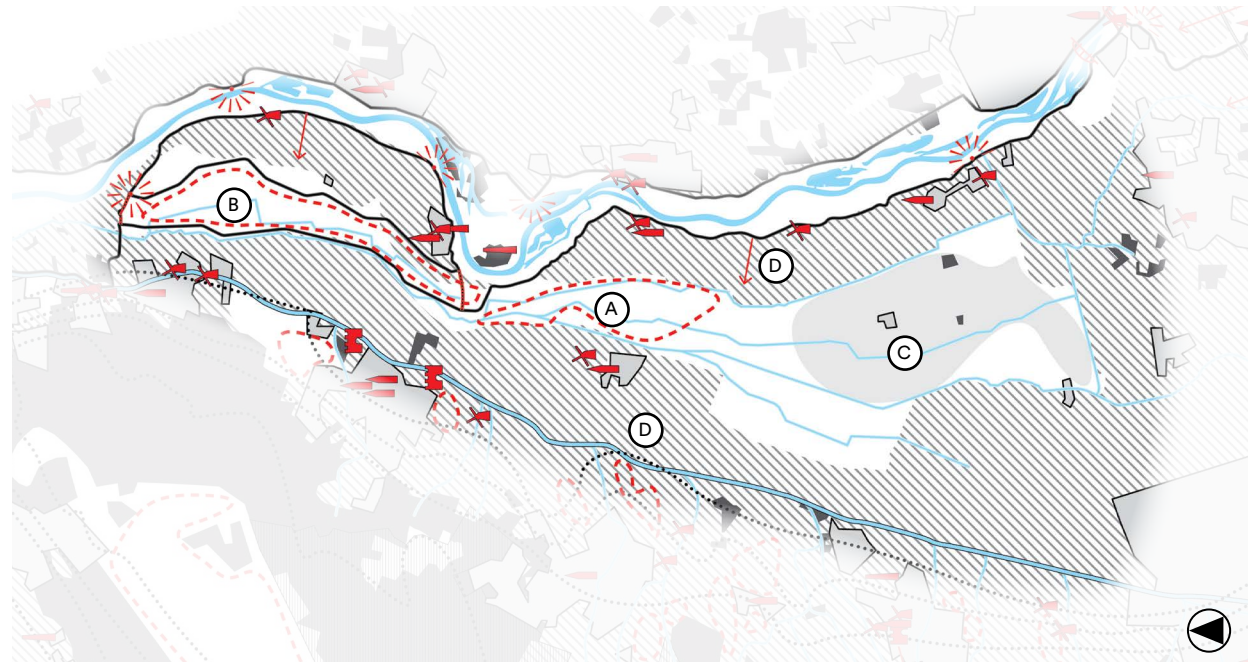
De meer besloten kleinschaligere landschappen van de oeverwallen en zandlandschappen begrenzen de openheid van de kommen.

Wisselende zichtlijnen op de Veluwe, over open kommen en op dorpen en bakens langs de IJssel

Vanaf de hoge dijken langs de IJssel heeft men verre zichten en panorama's over de uiterwaarden en het achterland en in de verte is de hoge beboste stuwwal van de Veluwe zichtbaar. De kerktorens en molens in de dorpen langs de IJssel hebben een bakenfunctie in het landschap en ook de in- en uitlaatwerken van de hoogwatergeul zijn opvallende elementen in het landschap.

- A. Open komgebieden in het noordelijke deel van het gebied
- B. Hoogwatergeul met in- en uitlaatwerken
- C. Meer kleinschalig en besloten gebied rond Polder Nijbroek

ORDENENDE STRUCTUREN

KERNKWALITEITEN

Convergerend stelsel van Noord-zuid gerichte weteringen

Karakteristiek voor het gebied is het stelsel van noord-zuid gerichte weteringen. De weteringen hebben een oorsprong als beken met brongebieden ten zuiden van Twello, maar zijn in de loop van de tijd veranderd in lange rechte waterlopen. Deze zijn deels voorzien van brede ecologische verbinding zones. De belangrijkste weteringen zijn de:

- Grote wetering
- Terwoldse wetering
- Stroombreed/Nijbroekse wetering

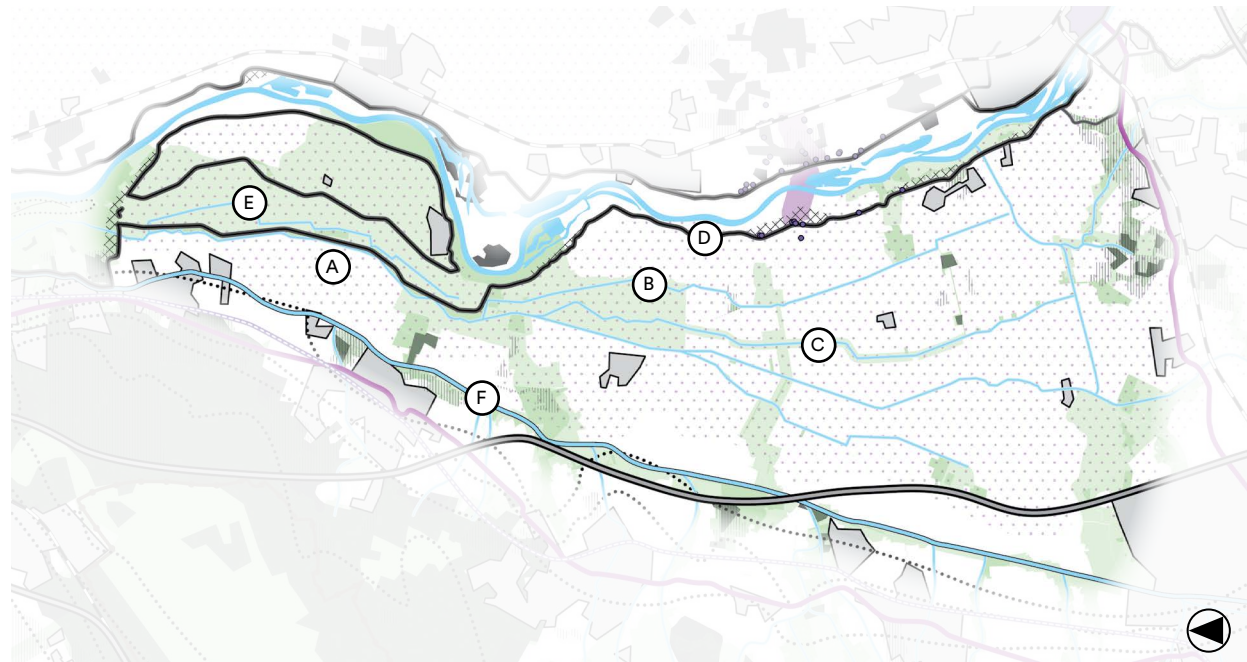
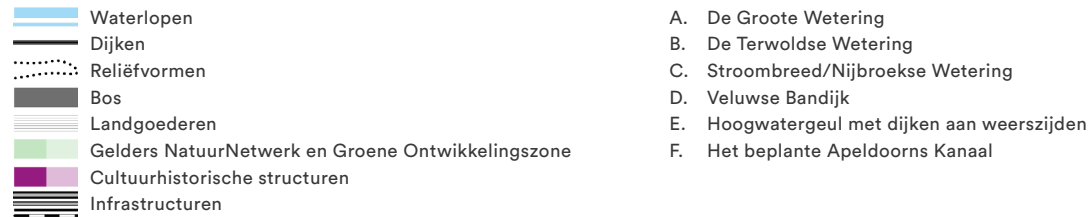
De historische Veluwe Bandijk en de nieuwe dijken aan weerszijden van de hoogwatergeul

De historische Veluwe Bandijk loopt als continue lijn door het landschap. De dijk vormde historisch een ontwikkelingslijn en de belangrijkste verbinding tussen de dorpen langs de rivier.

De nieuwe dijken aan weerszijden van de hoogwatergeul hebben met hun strakke groene eenduidige vorm ook een sterk ordenende werking in het landschap.

Het Apeldoorns Kanaal op de rand van de stuwwal

Het Apeldoorns Kanaal volgt de hoogtelijn langs de stuwwal van de Veluwe. Het kanaal is ten noorden van Apeldoorn historisch minder dicht beplant dan het zuidelijke deel, om te voorzien in wind voor de scheepvaart. Het verbindt divers industrieel erfgoed en cultuurhistorische ensembles van sluisen, bruggen en bebouwing met elkaar en vormt de drager van historische en hedendaagse ontwikkelingen.

STAD-LANDRELATIES

KERNKWALITEITEN

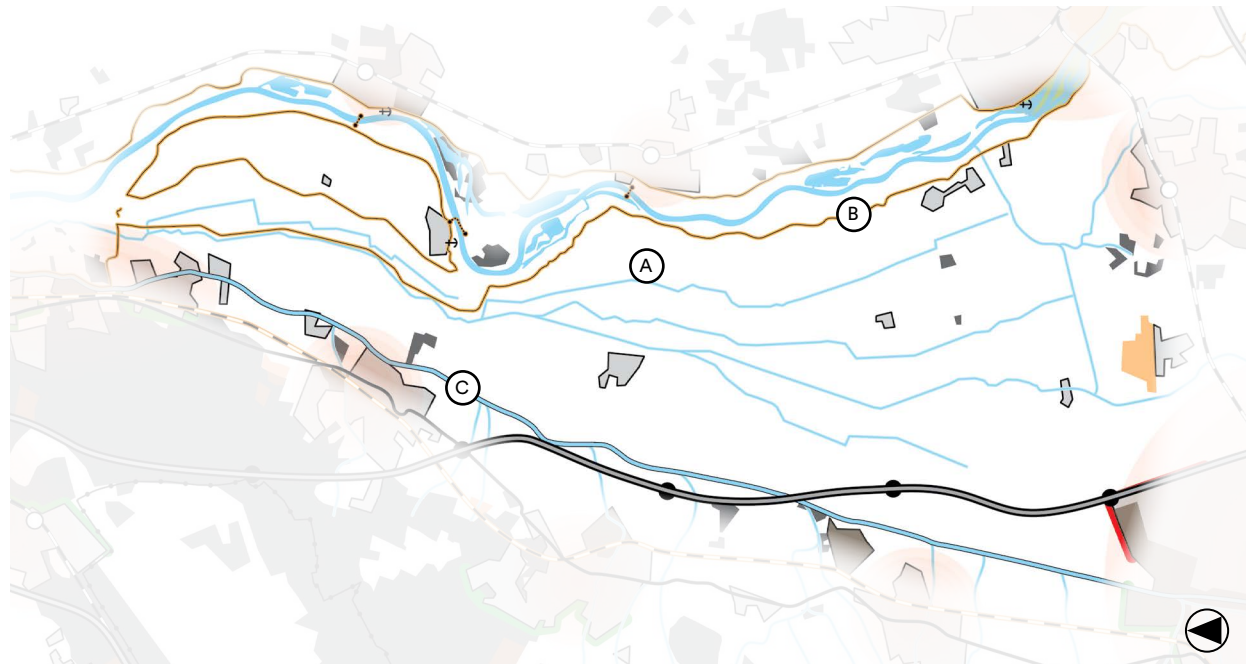
Uitgesproken luw gebied tussen Hattem en Apeldoorn

Het gebied aan de oostzijde van de IJssel is erg luw, met verstilde dorpen en buurtschappen. De doorgaande infrastructuur ligt op grote afstand en er is weinig stedelijke ontwikkeling.

Het recreatieve netwerk is vooral aanwezig in noord-zuidrichting langs de IJssel en het Apeldoorns Kanaal. In oost-westelijke richting is het recreatieve netwerk maar beperkt ontwikkeld.

- A. Uitgesproken luw gebied aan de oostzijde van de IJssel
- B. Recreatief netwerk over de dijken
- C. Het Apeldoorns Kanaal als drager van ontwikkelingen

ONTWIKKELDOELEN & -PRINCIPES

De generieke ontwikkeldoelen voor Gelderland, zoals beschreven in de Koepelgids, zijn vertaald naar onderstaande ontwikkelprincipes voor het deelgebied. Soms zijn verkleinde beelden uit referentieprojecten opgenomen als indicatie. Bekijk voor de leesbare versie van deze beelden de referentie.

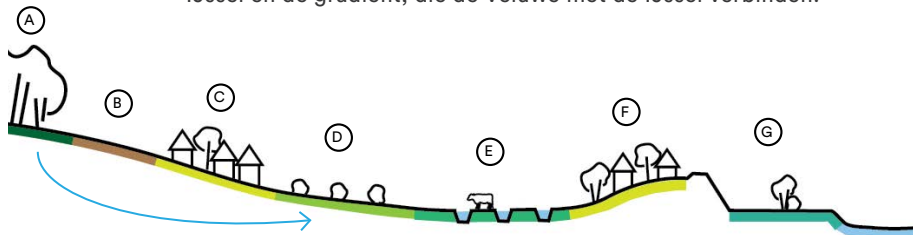

Herkenbare gradiënt van Veluwe naar IJssel

Van de hoge gronden van de stuwwal van de Veluwe tot aan de rivier de IJssel valt er een landschappelijke gradiënt te onderscheiden.

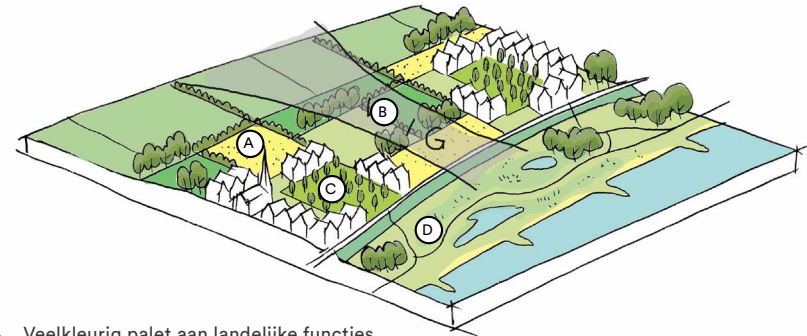
Uitgangspunt van dit ontwikkeldoel is het respecteren, zichtbaar en beleefbaar maken van deze gradiënt:

- De gradiënt met overgang van hoog naar laag, droog naar nat, zand naar klei is sturend voor ruimtelijk gebruik en inrichting;
- Stimuleer de inzijging van water op de hoge gronden en benut de potenties van schoon kwelwater voor natuur op de lage gronden;
- Versterk de karakteristieken van de verschillende landschappen:
 - Ⓐ Bos en heide op de stuwwal;
 - Ⓑ Open essen op de rand van de stuwwal;
 - Ⓒ Kleinschalig en organisch gegroeid kampenlandschap met historische kernen op de zandgronden langs de stuwwal;
 - Ⓓ Rechthoekig landschap van de natte heide- en broekontginningen op de laaggelegen zandgronden;
 - Ⓔ Laaggelegen natte komgronden van de overstromingsvlakte van de IJssel;
 - Ⓕ Kleinschalig en organisch gegroeid oeverwallenlandschap langs de IJssel met historische kernen;
 - Ⓖ Parkachtig uiterwaardenlandschap van de IJssel met een afwisseling van natuurlijke en agrarische delen.
- Ontwikkel een aantal duidelijke recreatieve verbindingen haaks op de IJssel en de gradiënt, die de Veluwe met de IJssel verbinden.

Versterk het landschapsmozaïek van de oeverwal:

- Zet in op een aantrekkelijke mix van grondgebruiksfuncties en sferen die bijdragen aan het versterken van het landschapsmozaïek;
- Versterk de biodiversiteit, kleinschaligheid en afwisseling van het landschap door aanleg en beheer van groene gebiedseigen landschapselementen zoals lanen, singels, boomgaarden, erfbeplantingen en bosschages;
- Behoud het lommerrijke 'losse' karakter van de dorpen;
- Bouw voort op de organisch gegroeide opzet van het landschap met slingerende wegen en onregelmatige verkaveling;
- Versterk de recreatieve toegankelijkheid. Verbind de dorpen met de rivier en de kommen in het achterland.

- Ⓐ Veelkleurig palet aan landelijke functies
- Ⓑ Aanleg en beheer van kleinschalige landschapselementen
- Ⓒ Behoud het lommerrijke karakter van de kernen
- Ⓓ Versterk de recreatieve toegankelijkheid

Versterk
landschappelijke
karakteristiek

Maak relief &
ondergrond
weer sturend

Vergroot
contrasten open
& besloten

Verdedig en
versterk de rust
& stilte

Koester en
ontwikkel
bakens & zichten

Ontwikkel kleine
waterlopen als
fijn netwerk

Versterk herkenbaarheid van de broekgebieden: Onderscheidend grondgebruik en inrichting

In het deelgebied bevinden zich een aantal komgebieden tussen de oeverwal van de IJssel en de hogere zandgronden langs de Veluwe. Met name in het noorden van het deelgebied zijn de kommen van oudsher open. In het zuiden zijn de kommen (van oudsher) meer besloten en worden ze gekenmerkt door opgaande broekbossen, grienden en moerassen, zoals in Polder Nijbroek. De inrichting en het grondgebruik van deze kommen vormt een contrast met de meer organische en kleinschalig ingerichte landschappen van de oeverwal en de hogere zandgronden.

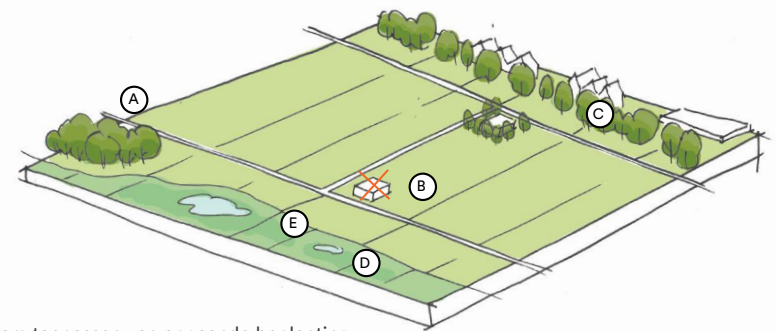
Het uitgangspunt is het versterken van het onderscheid tussen de kom en de omliggende landschappen:

Open kommen:

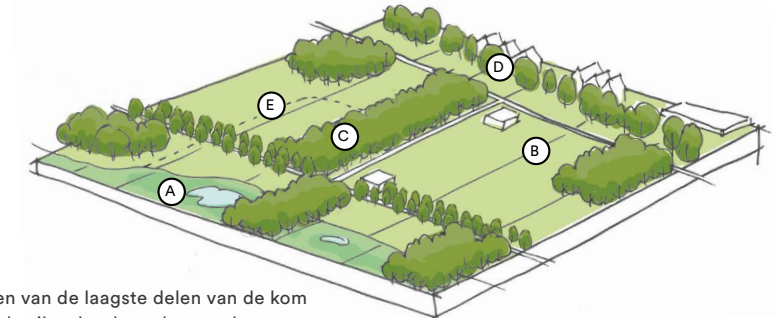
- Voorkom extra bebouwing;
- Opgaande beplanting zeer spaarzaam toepassen: Nee, tenzij...
Bijvoorbeeld ter subtiele markering van een landschappelijk bak en of structuurlijn;
- Zo nodig actief in zetten op het versterken van de openheid door het verwijderen van bebouwing en gebiedsvreemde opgaande beplanting;
- Aandacht voor een goede landschappelijke inpassing van de randen, deze 'tekenen' de openheid;
- Eventueel vernatten van de laagste delen van de kom, waarbij invulling wordt gegeven aan klimaat-, water- en natuuropgaven.
- Versterken van het recreatief netwerk door de kom.

Besloten kommen:

- Vernatten van de laagste delen van de kom, waarbij invulling wordt gegeven aan klimaat-, water- en natuuropgaven;
- Het grondgebruik volgt de natuurlijke omstandigheden. Functies zoals broekbossen, grienden en waterberging in de natste delen, extensieve landbouw op de iets hogere delen;
- Afwisseling van open en meer besloten delen ('open kamers').
Zichtlijnen over het landschap respecteren;
- Versterken van het recreatief netwerk door de kom.

- A. Spaarzaam toepassen van opgaande beplanting
- B. Eventueel actief verwijderen van bebouwing en gebiedsvreemde beplanting
- C. Inpassing van de randen
- D. Eventueel vernatten van de laagste delen van de kom
- E. Versterken recreatief netwerk door de kom

- A. Vernatten van de laagste delen van de kom
- B. Grondgebruik volgt de ondergrond
- C. Afwisseling van open en meer besloten delen ('kamers')
- D. Inpassing van de randen
- E. Versterken recreatief netwerk door de kom

Voor meer inspiratie en informatie:

- Project 'Nieuw Drassig Land' (Erfgoeddeal)
- Groot Apeldoorns landschapskookboek, Buro Harro
- Landschap op de kaart, Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Maak relief & ondergrond weer sturend

Ontwikkel kleine waterlopen als fijn netwerk

Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Versterk de recreatie & toegankelijkheid

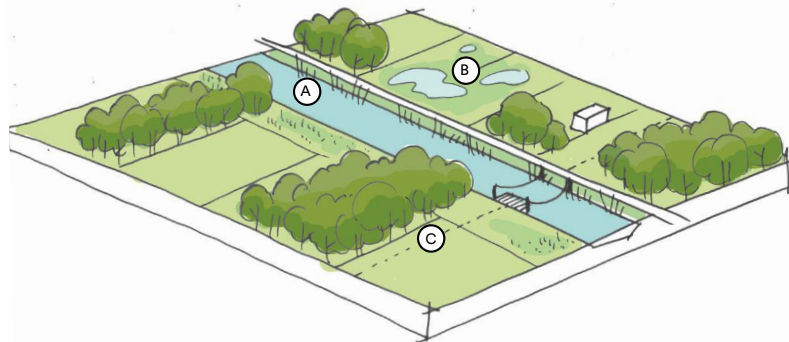
Ontwikkel de weteringen als landschappelijke dragers van de kommen

De weteringen lopen als gegraven waterlopen door de laagste delen van de kommen. Ze vormen de belangrijkste ontwateringsstructuren in de kommen, maar zijn niet overal goed beleefbaar. Er ligt een kans om de weteringen meer manifest te maken als structuurdragers van de kommen, in combinatie met recreatie en natuur-, klimaat- en wateropgaven. Zo worden de weteringen stevige 'draden' die de kommen als het ware aanenrijgen en functioneren als ecologische verbindingen:

- Maak de weteringen robuuste structuren door een brede zone aan weerszijden te ontwikkelen als waterbergingsgebied in combinatie met natuurontwikkeling, als broekbossen of rietvelden. Kies hierbij bewust voor lage of opgaande natuur, passend in het landschap;
- Waarborg het rechte, gekanaliseerde karakter van de weteringen als gegraven waterlopen en behoud de aanliggende verkavelingsstructuur;
- Ontwikkel recreatieve routes langs de weteringen met aansluitingen naar de kernen op de oeverwal van de IJssel en de flank Veluwe.

Voor meer inspiratie en informatie:

- Groot Apeldoorns landschapskookboek, Buro Harro

- Behoudt het rechte, gekanaliseerde karakter van de wetering
- Waterbergingsgebieden rond de weteringen in combinatie met natuurontwikkeling
- Recreatieve routes langs en haaks op de weteringen

Ontwikkel kleine waterlopen als fijn netwerk

Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Geef oude structuren nieuwe betekenis

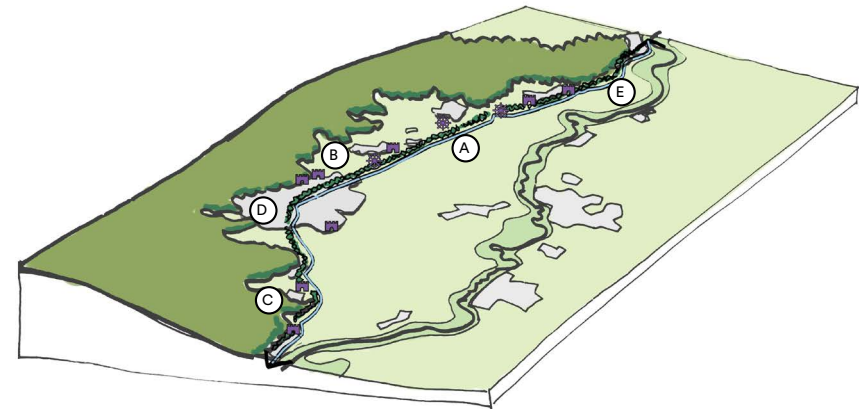

Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Herontwikkel de kanaalzone als landschappelijke, ecologische en recreatieve structuur

Het Apeldoorns Kanaal loopt als een doorgaande lijn langs de gehele oostelijke flank van de Veluwe en is in de 19e en 20e eeuw een belangrijke aanjager voor ontwikkelingen in het gebied geweest. De kanaalzone vertelt bij uitstek het verhaal van dit gebied en door het te ontwikkelen als sterke landschappelijke, recreatieve en ecologische structuur krijgt de de kanaalzone en het aanliggende erfgoed een impuls:

- Ontwikkel de kanaalzone als doorgaande recreatieve route voor fietsers en wandelaars en maak het kanaal bevaarbaar voor bootjes en kano's;
- Versterk het industriële erfgoed langs het kanaal en koppel de verhalen aan de recreatieve routes;
- Ontwikkel de kanaallandgoederen als groene enclaves langs het kanaal en maak de historische verbinding tussen het kanaal en de landgoederen zichtbaar;
- Verbind de dorpen nadrukkelijker aan het Apeldoorns Kanaal en geef ze een gezicht naar het water;
- Zorg voor een éénduidige beplanting langs het kanaal, gebaseerd op de historische situatie;
- Benut de waterkwaliteit voor natuurdoelen: het Apeldoorns Kanaal en de Grift als landschappelijke en ecologische verbindingzone.

- De kanaalzone als doorgaande recreatieve structuur
- Ontwikkel het erfgoed langs het kanaal
- Verbindt de dorpen nadrukkelijker met het kanaal
- Doorgaande laanbeplanting langs het kanaal
- Benut het kanaal als ecologische verbindingzone

Het Apeldoorns Kanaal (foto: Rianne van der Wal)

Deelgebied Noordelijke Flank

Streekgids IJsselvallei

Deelgebied Noordelijke Flank

Motto: Kleinschalig landschapsmozaïek op de uitlopers van de stuwwal

Karakteristieke foto's

De Wenumse watermolen, bron: BoschSlabbers

Het Wisselse veen, bron: BoschSlabbers

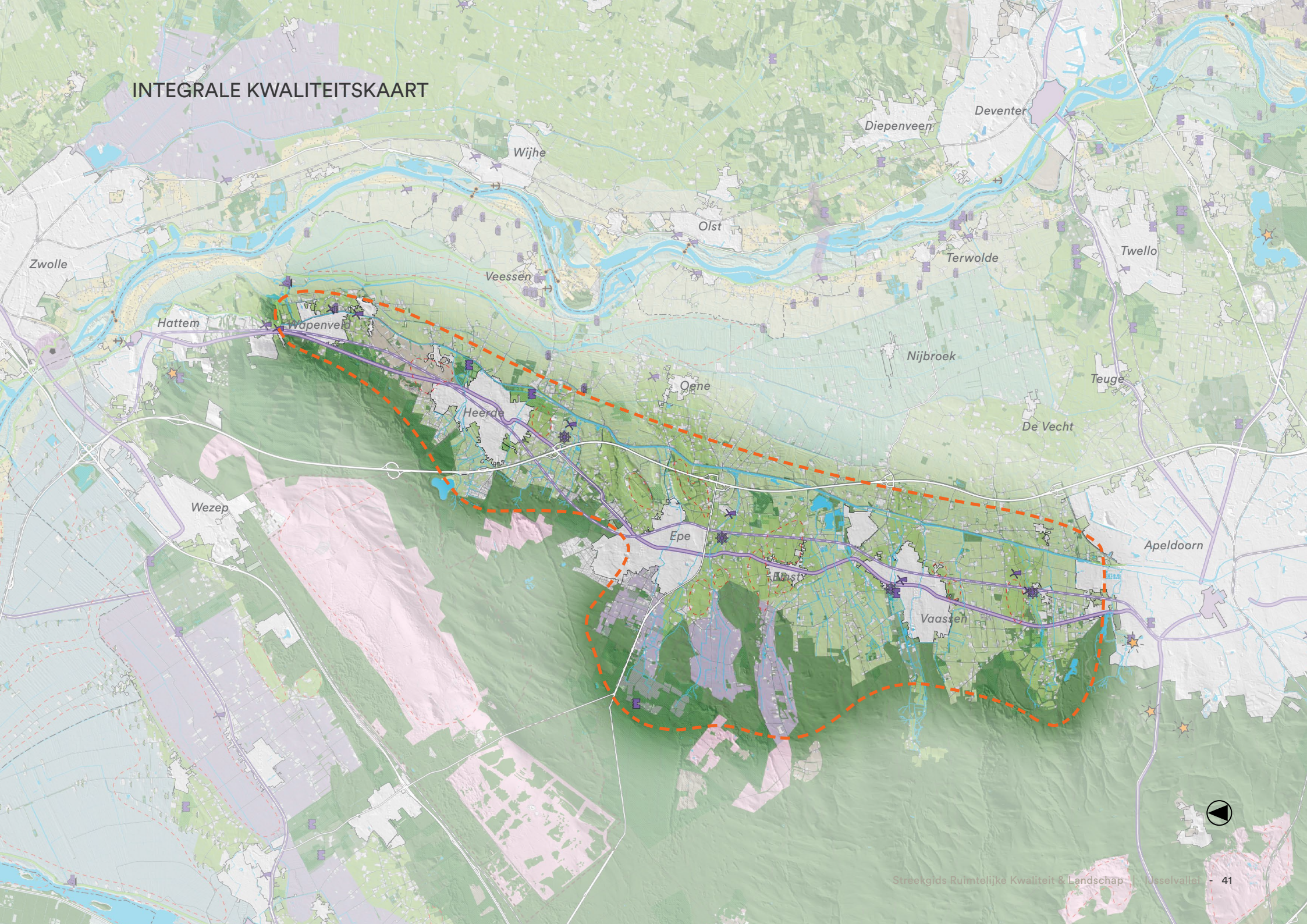
Legenda

Landschapstypen

	Veenontginning
	Polderlandschap
	Ingepolderde uiterwaarden
	Oeverwalllandschap
	Kommenlandschap
	Uiterwaardenlandschap
	Rivierweide
	Hooiontginningen
	Kampenlandschap
	Essen
	Natte heide en broekontginningen
	Droge hei en bosontginningen
	Zandverstuivingen
	Heide
	Bos
	Landgoed of buitenplaats

	Kassen
	Militair terrein
	Spoorlijn
	Voormalige spoorlijn
	Grote wegen
	Dijken
	Slaperdijken/voormalige dijken
	Terp
	Stuw
	Gemaal
	Oud fabrieksterrein
	Oude windmolen
	Oude watermolen
	Kasteel of landhuis
	Beeldbepalende boerderij
	Motte/Schans/Burcht
	Verdwenen dorp
	Waardevolle open ruimte
	Historisch stadscentrum
	Rijksstraatweg
	LIMES met (vermoedelijke) forten of bewoningsplaatsen
	Linies met forten, verdedigingslijnen en inundatiegebieden
	Recreatieparken
	Toeristische attractie/Museum
	Jachthaven
	Veerpont

INTEGRALE KWALITEITSKAART

Zwolle

Hattem

Wezep

Wijhe

Veessen

Heerde

Epe

Nijbroek

Vaassen

Olst

Oene

Diepenveen

Deventer

Terwolde

Twello

Teuge

De Vecht

Apeldoorn

LANDSCHAPPELIJKE KARAKTERISTIEK

KERNKWALITEITEN

Reliëfrijke hoge flank van de stuwwal

Het gebied aan de oostflank van de noordelijke Veluwe is een afwisseling van dekzandruggen, smeltwaterdalen en laagtes. Er is op een relatief korte afstand een hoogteverschil van ongeveer 15 meter tussen de bosrand en het komgebied.

Kleinschalig en afwisselend mozaïeklandschap

De van oorsprong hoger gelegen en drogere dekzandruggen vormden de best bewoonbare plekken in het gebied en hier zijn van oudsher de dorpen op ontstaan. Rond de dorpen ligt een essen- of kampenlandschap met kenmerkende organisch gevormde patronen van wegen, beplanting en bebouwing. Tussen de dekzandruggen, in de beekdalen, liggen de natte heide- en broekontginningen. Deze hadden van oorsprong een fijnmazige verkaveling langs de sprengbeken en broeklanden. De brongebieden van de sprengbeken, waar kwel uit de stuwwal stroomt, waren van oorsprong natte veengebieden, maar zijn nu grotendeels ontgonnen.

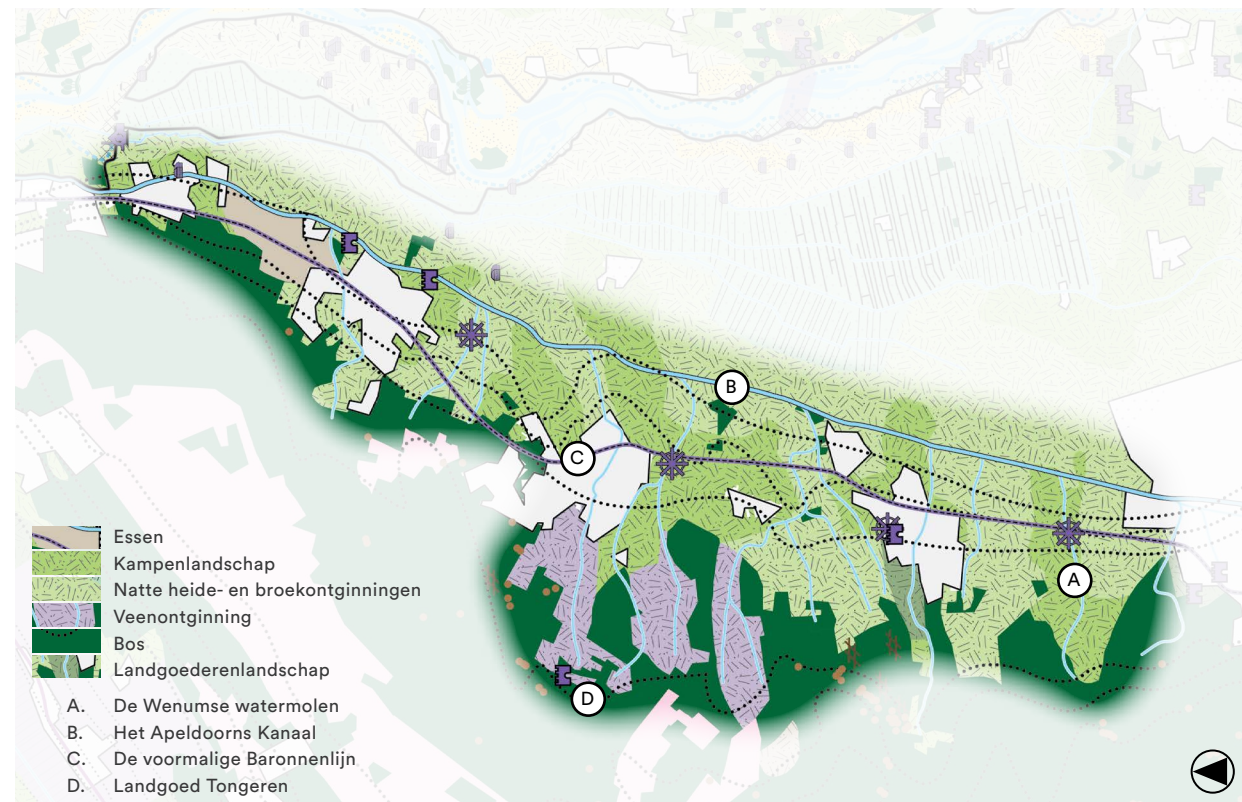
Langs de bosrand is in de 20e eeuw op kleine schaal heide en bos ontgonnen voor landbouwgrond.

Erfgoed gekoppeld aan sprengbeken en kanaal

Langs de sprengbeken konden van oudsher watermolens worden gebouwd. Door de beken op te leiden en kleine stuwmeertjes te maken, werd er een waterval gecreëerd waarmee een molen kon worden aangedreven. Een aantal van de watermolens is bewaard gebleven, zoals de Wenumse watermolen, met bijbehorend landschap van opgeleide beken en meertjes.

Het Apeldoorns Kanaal was een impuls voor de industrie in het gebied. Langs het kanaal ligt industrieel erfgoed in de vorm van fabrieken en sluiscomplexen. Tussen Zwolle en Apeldoorn liep het voormalige spoor 'de Baronnenlijn'. De lijn is veelal nog herkenbaar in het landschap en nu op grote delen in gebruik als fietspad.

In het gebied liggen ook, gekoppeld aan de sprengbeken, diverse landgoederen en buitens, zoals Landgoed Tongeren en Kasteel Cannenburgh bij Vaassen.

OPENHEID, BESLOTENHEID & RUIMTEBELEVING

KERNKWALITEITEN

Overwegend kleinschalig landschap

Het gebied kent een veelheid en diversiteit aan opgaande landschapselementen. De nu meer open beekdalen en broeklanden waren van oorsprong ook besloten en kleinschalig door de perceelbeplanting.

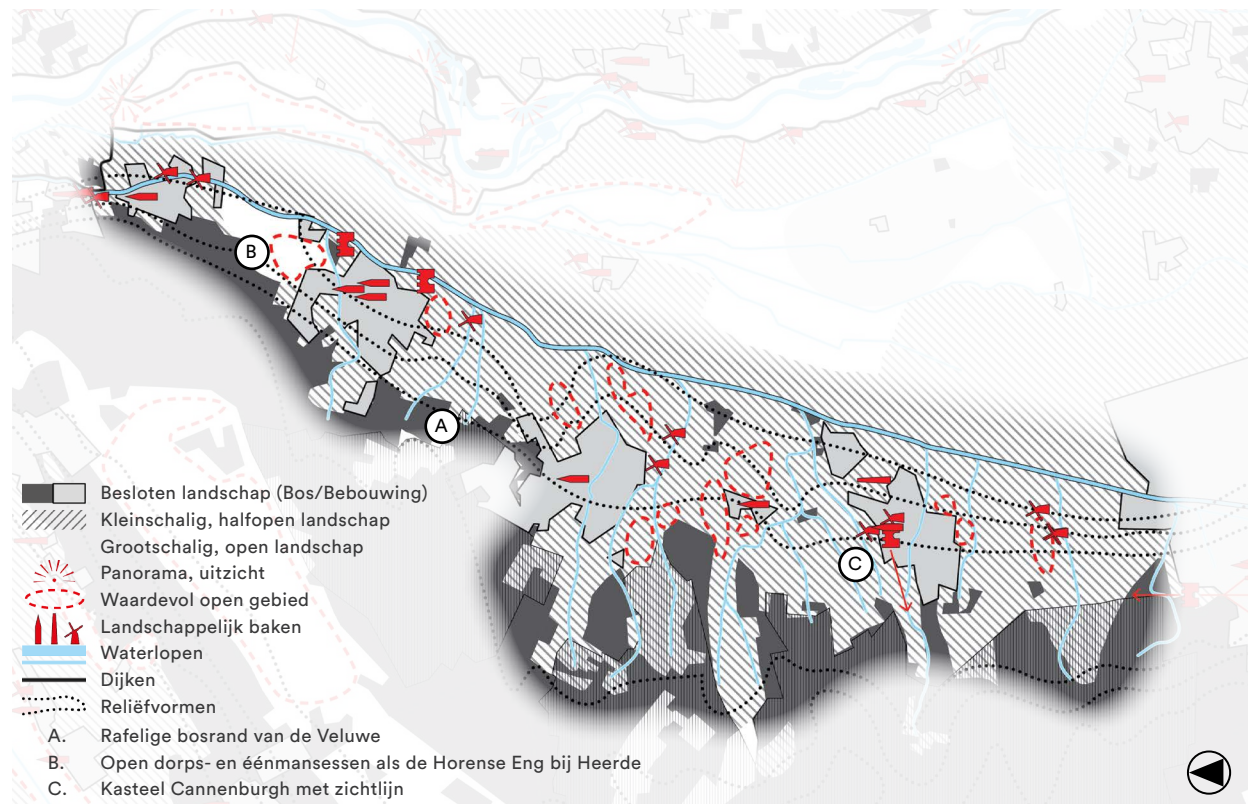
Aan de westkant wordt het gebied begrenst door een rafelige bosrand. Richting het oosten wordt het landschap steeds weidser en opener.

Open éénmansessen en dorpsessen

De open ruimtes in het gebied worden historisch vooral gevormd door de dorps- en éénmansessen rond de dorpen. Een aantal voorbeelden hiervan zijn: de Horeense Eng ten noorden van Heerde, de Eng bij Heerde en Emster Enk bij Epe en de Wenumse Enk. Veel van deze karakteristieke openheid is verloren gegaan.

Landschappelijke bakens

Herkenningspunten in het gebied worden gevormd door kerktorens van de dorpen, verschillende windmolens, vaak op of langs de open essen en de landgoederen en kastelen. Deze hebben soms lange zichtlijnen van en naar het hoofdgebouw, zoals kasteel Cannenburgh.

ORDENENDE STRUCTUREN

KERNKWALITEITEN

Oost-west lopende sprengbeken

Vanuit sprengkoppen waar kwelwater uit de stuwwal van de Veluwe aan de oppervlakte komt, stromen de sprengbeken in oost-west richting naar de Grift. Veel ontwikkelingen als de landgoederen en watermolens vonden plaats langs de beken en tegenwoordig vormen de beken belangrijke ecologische verbindingen tussen de Veluwe en de Grift.

Beplant Apeldoorns Kanaal als structurerend element

Het Apeldoorns Kanaal volgt de hoogtelijn langs de stuwwal van de Veluwe. Het kanaal is stevig aangeplant en vormt een sterke lijn in het landschap. Het verbindt divers industrieel erfgoed en cultuurhistorische ensembles van sluizen, bruggen en bebouwing met elkaar en vormt de drager van historische ontwikkelingen.

De dorpenweg op de flank van de Veluwe

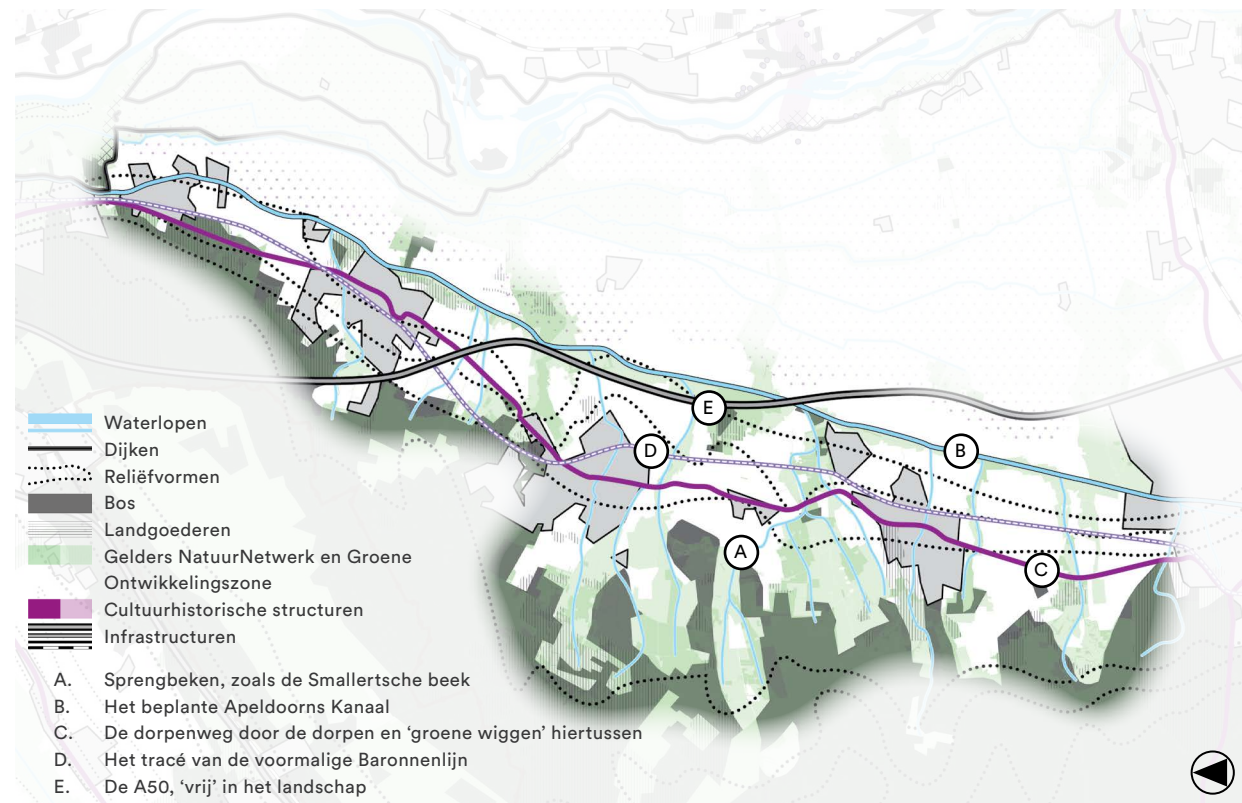
De dorpen vormen een ketting langs de flank van de Veluwe. De historische weg tussen deze dorpen vormde een belangrijke verbinding tussen Apeldoorn en het noorden. De weg heeft een impuls gegeven aan de ontwikkeling van de aanliggende dorpen. Tussen deze, nu middelgrote, kernen liggen waardevolle groene wiggen.

Het tracé van de voormalige Baronnenlijn

Tussen Hattem en Apeldoorn liep het voormalig treinspoor de Baronnenlijn. De lijn is veelal nog herkenbaar in het landschap en nu op grote delen in gebruik als fietspad.

De A50 als vrije lijn in het landschap, evenwijdig aan het Veluwemassief

Parallel aan het Veluwemassief loopt de A50 in het landschap, losjes gebundeld aan andere parallele structuren als het Apeldoorns Kanaal. Eventuele bedrijventerreinen liggen niet direct aan de snelweg, maar op enige afstand hiervan waardoor de weg 'vrij' in het landschap ligt.

STAD-LANDRELATIES

KERNKWALITEITEN

Geclusterde verstedelijking langs de dorpenweg met hiertussen groene wiggen

Langs de flank van de Veluwe ligt een reeks dorpen, verbonden door een dorpenweg. Deze kernen kennen een lichte stedelijke ontwikkeling, met bedrijventerreinen op enige afstand van de snelwegafslagen aan de oostzijde van de dorpen. Tussen de dorpen liggen groene wiggen met landgoederen, beekdalen en kleine buurtschappen.

Zachte, groene stads- en dorpsranden

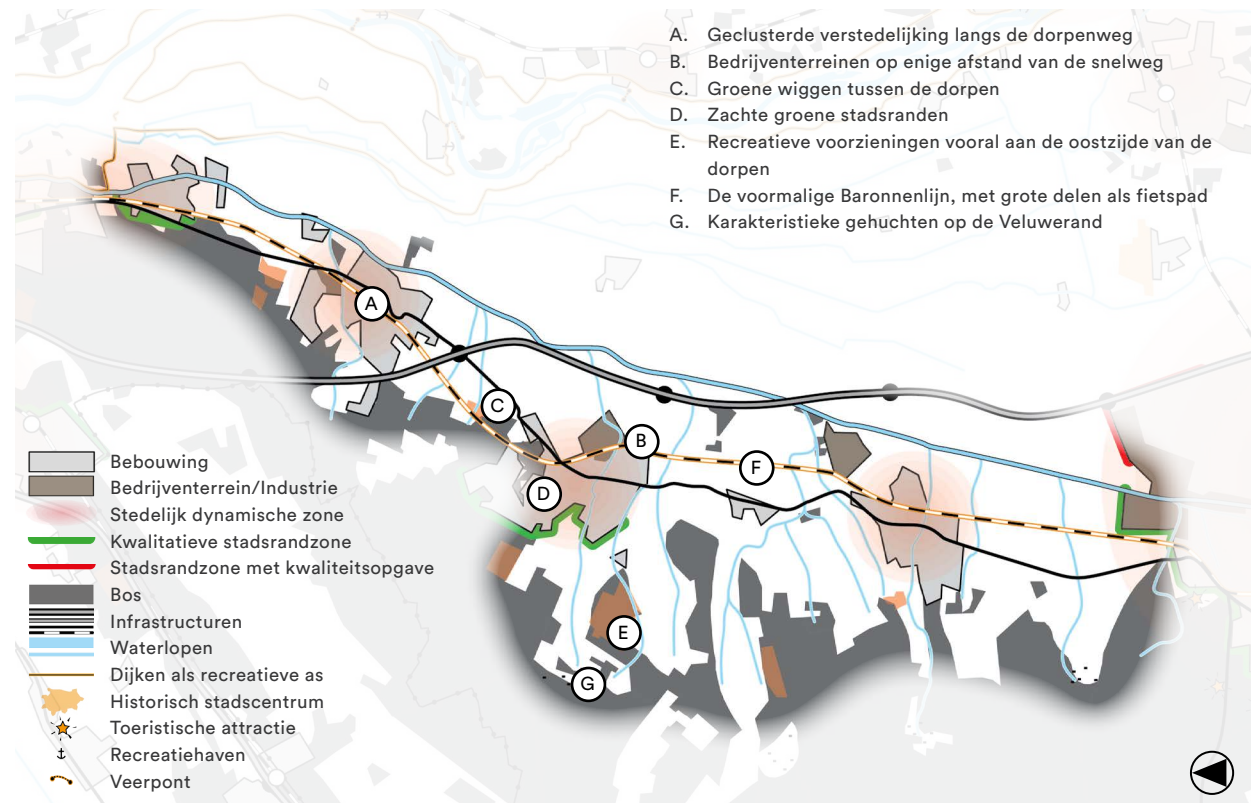
De dorpsranden zijn veelal zacht en diffuus in de oevergang naar het landschap, door de kleine korrel van bebouwing en oude beplantingsstructuren die zijn opgenomen in de stedenbouwkundige uitbreidingen.

Recreatieve voorzieningen en netwerken aan de oostzijde van de dorpen

De recreatie in het gebied is vooral georiënteerd op de Veluwe en haar bosrand. Men vindt hier grote recreatieparken en recreatieve voorzieningen. Grote delen van de voormalige Baronnenlijn zijn omgevormd naar fietspad, maar er missen nog schakels in de lijn. Richting het oosten en de IJssel neemt de dichtheid van het recreatieve netwerk af.

Karakteristieke gehuchten op de Veluwerand

Verscholen in de rand van de Veluwe liggen nog karakteristieke gehuchten als Gortel, Niersen en Tongeren.

ONTWIKKELDOELEN & -PRINCIPES

De generieke ontwikkeldoelen voor Gelderland, zoals beschreven in de Koepelgids, zijn vertaald naar onderstaande ontwikkelprincipes voor het deelgebied. Soms zijn verkleinde beelden uit referentieprojecten opgenomen als indicatie. Bekijk voor de leesbare versie van deze beelden de referentie.

Versterk landschappelijke karakteristiek

Maak reliëf & ondergrond weer sturend

Vergroot contrasten open & besloten

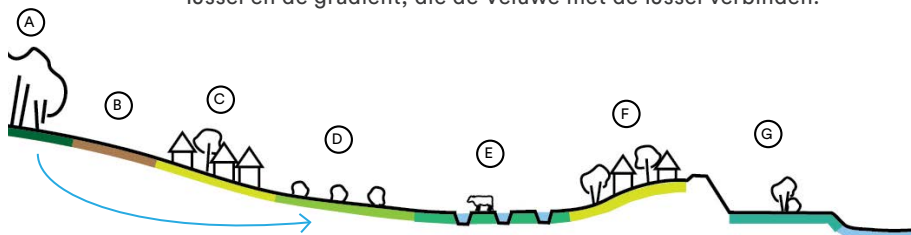
Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Herkenbare gradiënt van Veluwe naar IJssel

Van de hoge gronden van de stuwwal van de Veluwe tot aan het water van de IJssel valt er een landschappelijke gradiënt te onderscheiden.

Uitgangspunt van dit ontwikkeldoel is het respecteren, zichtbaar en beleefbaar maken van deze gradiënt:

- De gradiënt met overgang van hoog naar laag, droog naar nat, zand naar klei is sturend voor ruimtelijk gebruik en inrichting;
- Stimuleer de inzijing van water op de hoge gronden en benut de potenties van schoon kwelwater voor natuur op de lage gronden;
- Versterk de karakteristieken van de verschillende landschappen:
 - (A) Bos en heide op de stuwwal;
 - (B) Open essen op de rand van de stuwwal;
 - (C) Kleinschalig en organisch gegroeid kampenlandschap met historische kernen op de zandgronden langs de stuwwal;
 - (D) Rechthoekig landschap van de natte heide- en broekontginningen op de laaggelegen zandgronden;
 - (E) Laaggelegen natte komgronden van de overstromingsvlakte van de IJssel;
 - (F) Kleinschalig en organisch gegroeid oeverwallenlandschap langs de IJssel met historische kernen;
 - (G) Parkachtig uiterwaardenlandschap van de IJssel met een afwisseling van natuurlijke en agrarische delen.
- Ontwikkel een aantal duidelijke recreatieve verbindingen haaks op de IJssel en de gradiënt, die de Veluwe met de IJssel verbinden.

Ontwikkel kleine waterlopen als fijn netwerk

Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Geef oude structuren nieuwe betekenis

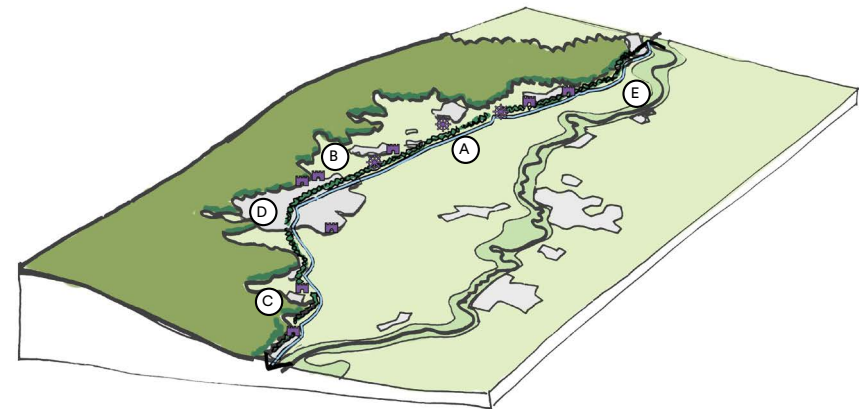

Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Herontwikkel de kanaalzone als landschappelijke, ecologische en recreatieve structuur

Het Apeldoorns Kanaal loopt als een doorgaande lijn langs de gehele oostelijke flank van de Veluwe en is in de 19e en 20e eeuw een belangrijke aanjager voor ontwikkelingen in het gebied geweest. De kanaalzone vertelt bij uitstek het verhaal van dit gebied en door het te ontwikkelen als sterke landschappelijke, recreatieve en ecologische structuur krijgt de de kanaalzone en het aanliggende erfgoed een impuls:

- Ontwikkel de kanaalzone als doorgaande recreatieve route voor fietsers, wandelaars en maak het kanaal bevaarbaar voor bootjes en kano's;
- Versterken industrieel erfgoed langs het kanaal en koppel de verhalen aan de recreatieve routes;
- Ontwikkel de kanaallandgoederen als groene enclaves langs het kanaal en maak de historische verbinding tussen het kanaal en de landgoederen zichtbaar;
- Verbindt de dorpen nadrukkelijker aan het Apeldoorns Kanaal en geef ze een gezicht naar het water;
- Zorg voor een éénduidige beplanting langs het kanaal, gebaseerd op de historische situatie;
- Benut de waterkwaliteit voor natuurdoelen: het Apeldoorns Kanaal en de Grift als landschappelijke en ecologische verbindingzone.

- A. De kanaalzone als doorgaande recreatieve structuur
- B. Ontwikkel het erfgoed langs het kanaal
- C. Verbind de dorpen nadrukkelijker met het kanaal
- D. Doorgaande laanbeplanting langs het kanaal
- E. Benut het kanaal als ecologische verbindingzone

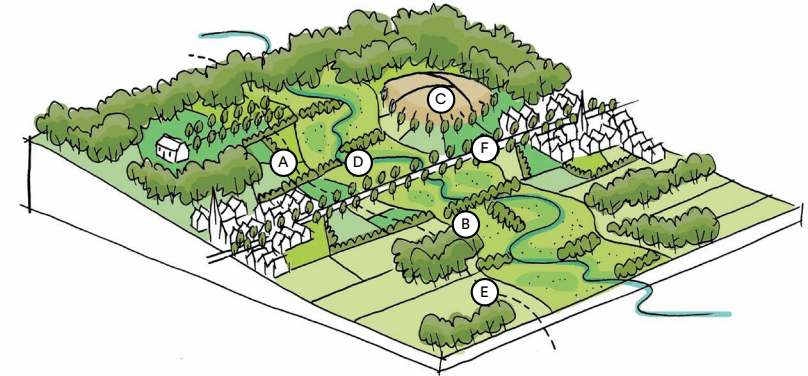
Versterk het landschapsmozaïek op de flank van de stuwwal

De randen van de stuwwal vormen van oudsher goed bewoonbare plekken tussen de hooggelegen woeste gronden en de natte broekgebieden in de lage delen. Er zijn hier op korte afstand van elkaar verschillende omstandigheden, wat heeft geleid tot een rijke afwisseling van landschappen:

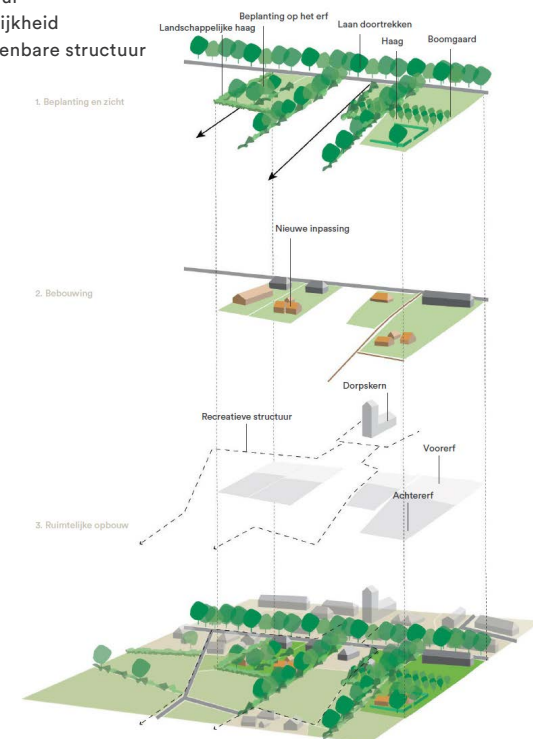
- Zet in op een aantrekkelijke palet van grondgebruiksfuncties en sferen die bijdragen aan het versterken van het landschapsmozaïek op de flank van de stuwwal. Versterk daarbij de landschappelijke gradiënt van hoog naar laag, van droog naar nat;
- Versterk de biodiversiteit, kleinschaligheid en afwisseling van het landschap door aanleg en beheer van groene gebiedseigen landschapselementen zoals lanen, singels, erfbeplantingen en bosschages. Versterk de herkenbaarheid van escomplexen, door deze open te houden en de randen te verdichten;
- Voorkom het aan elkaar groeien van de kernen door het ontwikkelen van 'groene wigen' tussen de dorpen met ruimte voor landbouw, natuur, recreatie en incidentele bebouwing;
- Versterk de recreatieve toegankelijkheid. Verbind de dorpen met het omliggende landschap en ontwikkel recreatieve verbindingen haaks op de gradiënt;
- Versterk het lommerrijke karakter van de dorpen door het behoud van kleine weidepercelen en boomgaarden in de kernen en het ontwikkelen van groene rafelige dorpsranden met een afwisseling van kleine rode ontwikkelingen en groengebieden;
- Ontwikkel de oude dorpsweg tussen de kernen op de flank als herkenbare en doorgaande structuur;
- Ontwikkel de (spreng)beken als dragende structuur:
 - Sprengbeken ontwikkelen als dragers van de groene wigen tussen de dorpen;
 - Beken als onderdeel van ecologische en recreatieve verbinding tussen Veluwe en IJssel;
 - Behoud en ontwikkeling erfgoed verbonden aan de beek zoals watermolens, vloeivelden en landgoederen;
 - Ontwikkel een klimaatrobuust systeem voor het hele beekdal: kwelwater zo lang mogelijk vasthouden en ecologische potenties voor specifieke natuur optimaal benutten;
 - Ontwikkel het brongebied als een spons.

Voor meer inspiratie en informatie:

- Groot Apeldoorns landschapskookboek, Buro Harro
- Landschap op de kaart, Stichting Landschapsbeheer Gelderland

- A. Veelkleurig palet aan landelijke functies op de gradiënt van hoog naar laag
- B. Aanleg en beheer van kleinschalige landschapselementen
- C. Versterk de herkenbaarheid van de escomplexen
- D. Ontwikkelen van 'groene wigen' tussen de dorpen, met waar mogelijk de beken als dragende structuur
- E. Versterk de recreatieve toegankelijkheid
- F. Ontwikkel de dorpsweg als herkenbare structuur

Voorbeeld van een zachte groene overgang tussen kern en landschap. (bron: voorbeeldenboek Berg en Dal)

Kasteel de Lathmer bij Wilp, bron: Gemeente Voorst

Deelgebied Apeldoorn - Twello - De Hoven

IJsselvallei

Deelgebied Apeldoorn - Twello - De Hoven

Motto: veelkleurig patchwork aan de A1-corridor

Karakteristieke foto's

Huis Kleine Noordijk ten zuiden van Twello, bron: Gemeente Voorst

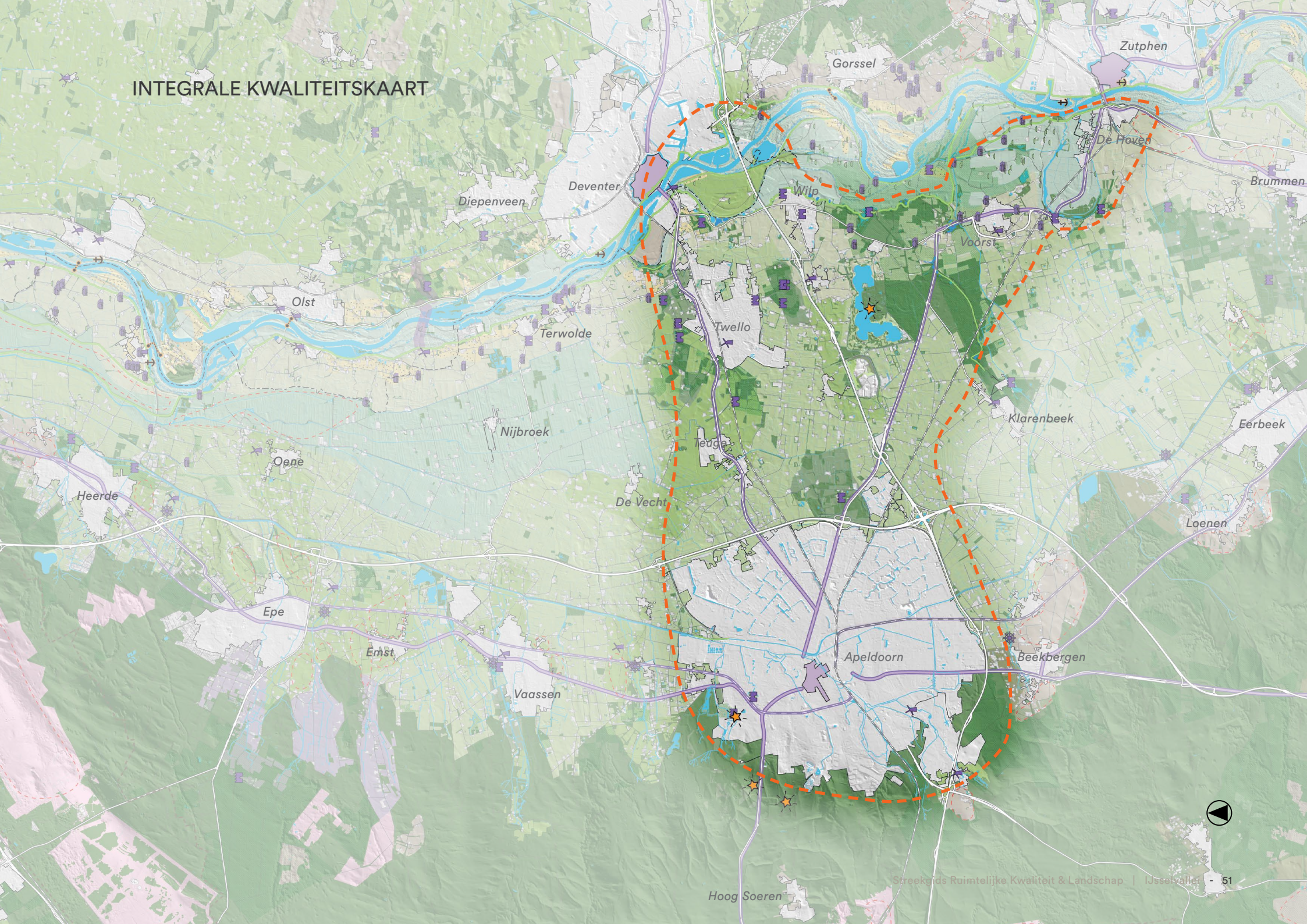
Oud boerderijtje op een terp in de Voorster Klei, bron: Gemeente Voorst

Legenda

Landschapstypen	
	Veenontginning
	Polderlandschap
	Ingepolderde uiterwaarden
	Oeverwalllandschap
	Kommenlandschap
	Uiterwaardenlandschap
	Rivierweide
	Hooiontginningen
	Kampenlandschap
	Essen
	Natte heide en broekontginningen
	Droge hei en bosontginningen
	Zandverstuivingen
	Heide
	Bos
	Landgoed of buitenplaats

	Kassen
	Militair terrein
	Spoorlijn
	Voormalige spoorlijn
	Grote wegen
	Dijken
	Slaperdijken/voormalige dijken
	Terp
	Stuw
	Gemaal
	Oud fabrieksterrein
	Oude windmolen
	Oude watermolen
	Kasteel of landhuis
	Beeldbepalende boerderij
	Motte/Schans/Burcht
	Verdwenen dorp
	Waardevolle open ruimte
	Historisch stadscentrum
	Rijksstraatweg
	LIMES met (vermoedelijke) forten of bewoningsplaatsen
	Linies met forten, verdedigingslijnen en inundatiegebieden
	Recreatieparken
	Toeristische attractie/Museum
	Jachthaven
	Veerpont

INTEGRALE KWALITEITSKAART

LANDSCHAPPELIJKE KARAKTERISTIEK

KERNKWALITEITEN

Vlak landschap doorsneden door dekzandruggen en oeverwallen

Het gebied kent een relatief vlak landschap wat afhelt naar het noorden. Het wordt doorsneden door dekzandruggen en langs de IJssel door de oeverwal van de rivier. Tussen Voorst en de Hoven ligt een voormalig uiterwaardenlandschap met een oude IJsselloop (Empermeander). In de laaggelegen delen tussen de dekzandruggen treedt regionale kwel op, wat heeft gezorgd voor een van oudsher nat en venig gebied, wat de brondbieden voor de Veluwe wetingen vormt.

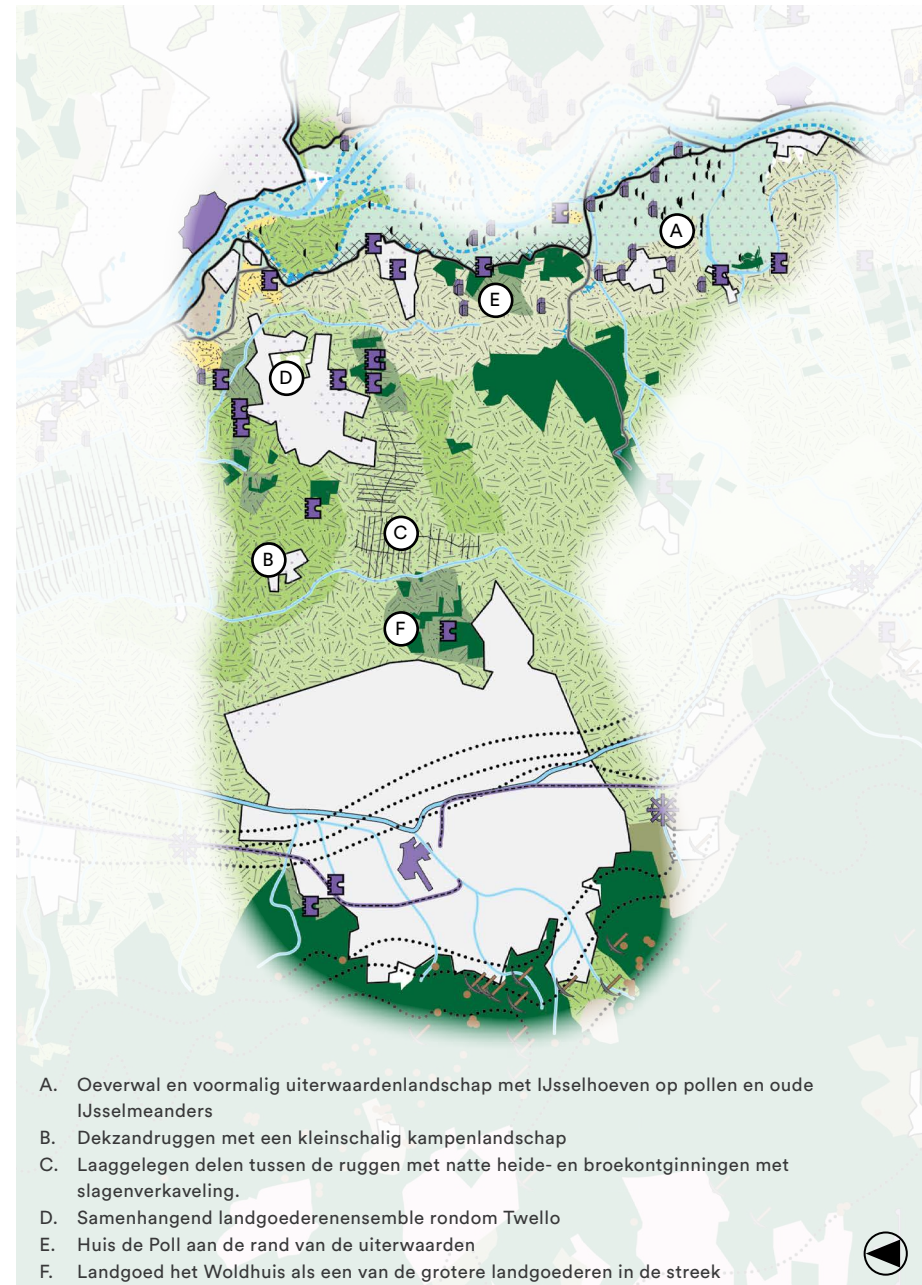
Parkachtig mozaïeklandschap met landgoederen, kampenlandschappen en broekontginningen

Op de zandopduikingen langs de IJssel liggen markante landgoederen en op pollen in de uiterwaarden en op de oeverwal liggen IJsselhoeves. Rondom Twello, op hoger gelegen zandruggen ligt een kleinschalig kampenlandschap met kenmerkende organisch gevormde patronen van wegen, beplanting en bebouwing. Hiertussen liggen voormalige natte broek- en hooilanden met een kenmerkende slagenverkaveling.

Adellijk Erfgoed

Rondom Twello ligt een samenhangend ensemble van landgoederen, met onder andere landgoed Hartelaar en Bruggenbosch. Op een verhoogde terp of pol aan de rand van de uiterwaarden, ligt Huis de Poll en aan de rand van Apeldoorn ligt landgoed het Woldhuis als een van de grotere landgoederen in de streek.

Recentelijk zijn in het gebied een aantal nieuwe landgoederen ontwikkeld, zoals het landgoed Weteringse Broek, met natte broekbossen.

OPENHEID, BESLOTENHEID & RUIMTEBELEVING

KERNKWALITEITEN

Overwegend besloten landschap

Het gebied heeft een overwegend besloten landschap met verspreide boerderijen met erfbeplanting en veel opgaande beplantingen als lanen langs de wegen. Er liggen enkele bosjes in het gebied, die vooral gekoppeld zijn aan de landgoederen. Aan de rand van het gebied zijn contrastrijke overgangen naar de open overstromingsvlakte van de IJssel aanwezig.

Zichtlijnen en bakens in het landschap

Bakens in het landschap worden gevormd door de kerktorens van de dorpen en Apeldoorn en enkele molens. Ook Huis de Poll vormt een markant herkenningspunt langs de dijk.

De hooggelegen A1 en de IJsseldijken bieden verre zichten en panorama's over het omliggende landschap. Ook het Veluwemassief is goed te zien aan de horizon.

- Besloten landschap (Bos/Bebouwing)
- Kleinschalig, halfopen landschap
- Grootschalig, open landschap
- Panorama, uitzicht
- Waardevol open gebied
- Landschappelijk baken
- Waterlopen
- Dijken
- Reliëfvormen

- A. Bosjes gekoppeld aan de landgoederen
- B. Open overstromingsvlakte langs de IJssel
- C. Zichten en panorama's vanaf de A1

ORDENENDE STRUCTUREN

KERNKWALITEITEN

Appensche dijk als onderdeel van de historische Veluwe Banddijk

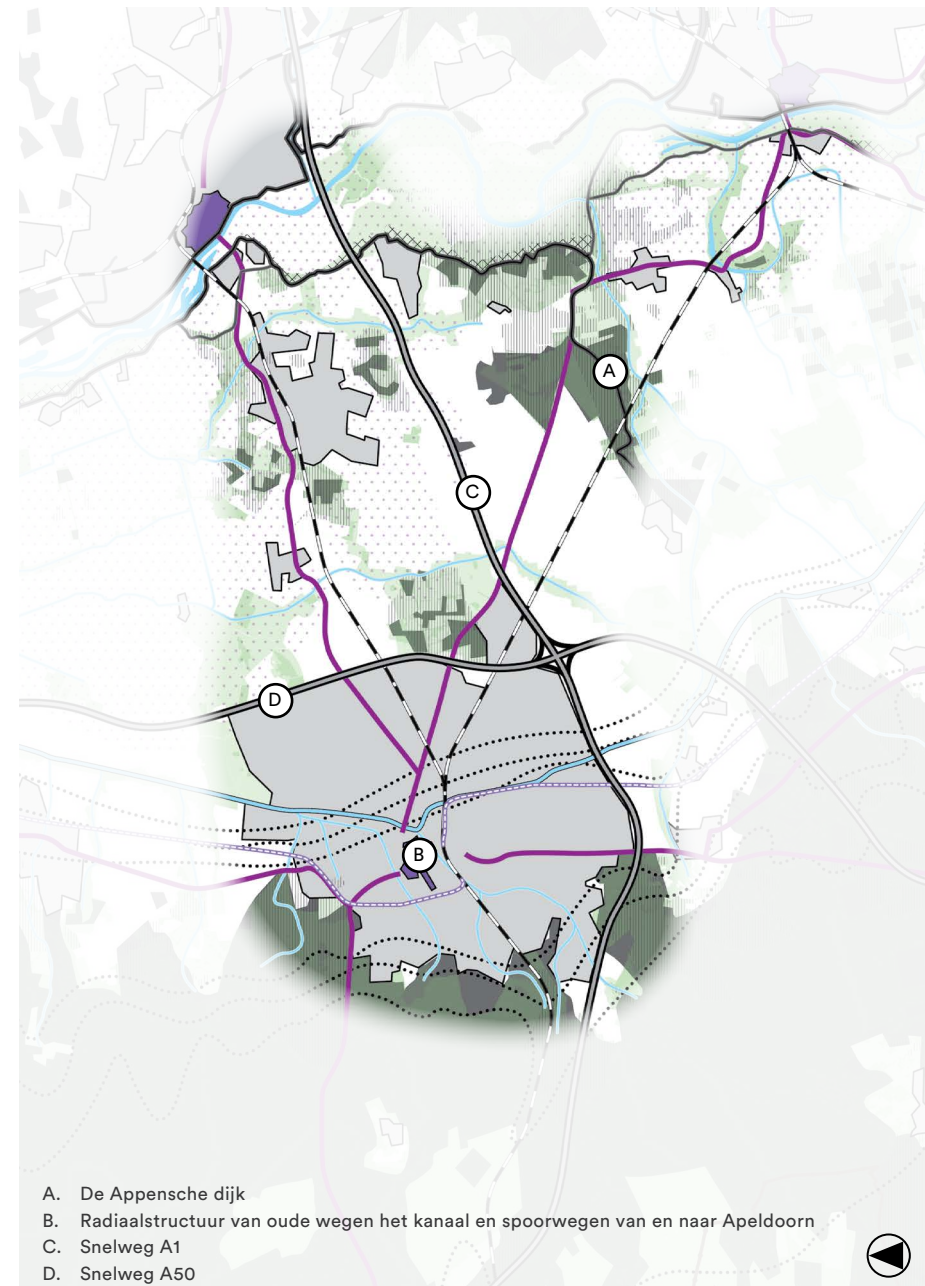
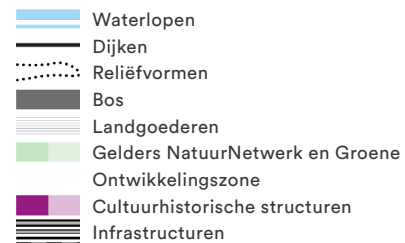
Het gebied ten zuiden van de Appensche dijk was tot in de 20^e eeuw onbedijkt en overstromde alleen bij extreem hoog water. De Appensche dijk staat haaks op de IJssel, loopt over een dekzandrug van Klarenbeek naar Appen en beschermde lange tijd de lager gelegen gebieden naar het noorden, als zuidelijk deel van de Veluwe Banddijk. Toen in de 20e eeuw de Veluwe banddijk werd doorgetrokken langs de IJssel naar het zuiden, verloor de Appensche dijk zijn functie. Het is nu een slingerende dijk door het Appensche Bos, met kolken als sporen van dijkdoorbraken.

Radiaalstructuur van Apeldoorn

Apeldoorn had van oudsher een radiaalstructuur van oude wegen, het Apeldoorns Kanaal en de spoorlijnen, die de stad met het omliggende landschap verbonden.

Snelwegen als begrenzing van Apeldoorn

De A1 ligt hoog in het landschap en staat haaks op de landschappelijke gradiënt van hoog naar laag. De snelweg vormt de begrenzing van de zuidelijke stadsrand van Apeldoorn. De oostelijke stadsrand wordt gevormd door de A50, welke parallel loopt aan de hoogtelijnen van de Veluwe.

STAD-LANDRELATIES

KERNKWALITEITEN

Patchwork van dynamische en luwe plekken

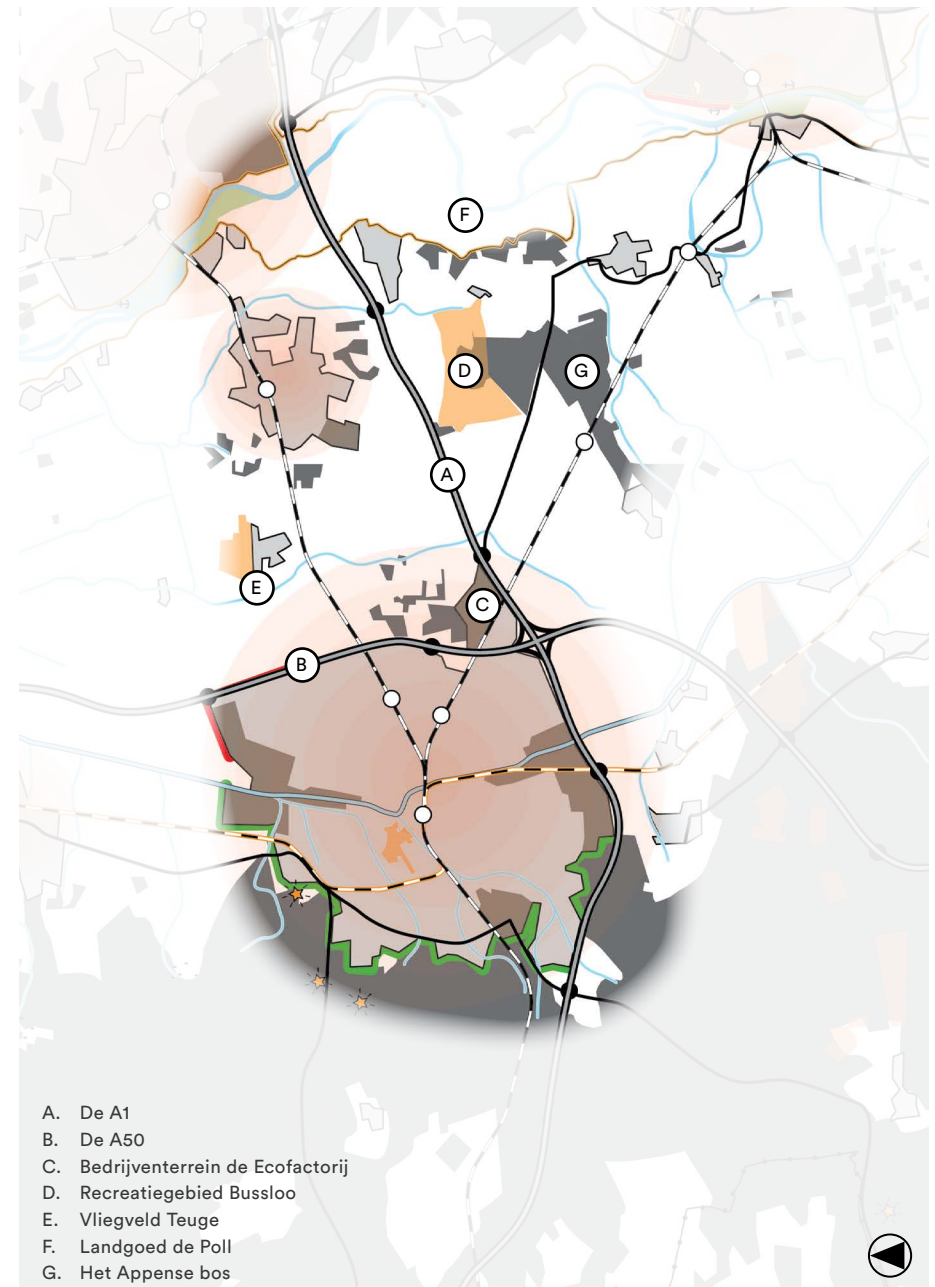
Nabij de steden en langs de A1-corridor liggen veel dynamische functies, namelijk bedrijventerrein de Ecofactorij, de stortplaats, het recreatiegebied Bussloo en vliegveld Teuge. Deze dynamiek wordt afgewisseld door verstilde luwe plekken als Landgoed de Poll en het Appense bos

Diversiteit aan stads- en dorpsranden

Het gebied kent een diversiteit aan stads- en dorpsranden, met de zachte randen vooral op de plekken waar de stedelijke kern het bos raakt. De stadsranden van Apeldoorn worden in het zuiden en oosten gevormd door de snelwegen A1 en A50 welke deels beplant zijn.

Landgoederen en uiterwaarden IJssel als uitloopgebied voor de stad

Grote delen van het gebied zijn belangrijke onderdelen van het uitloopgebied voor de steden Apeldoorn, Twello, Zutphen en Deventer (de Worp). De landgoederen met hun oude bosjes en de uiterwaarden vormen aantrekkelijke recreatielandschappen.

ONTWIKKELDOELEN & -PRINCIPES

De generieke ontwikkeldoelen voor Gelderland, zoals beschreven in de Koepelgids, zijn vertaald naar onderstaande ontwikkelprincipes voor het deelgebied. Soms zijn verkleinde beelden uit referentieprojecten opgenomen als indicatie. Bekijk voor de leesbare versie van deze beelden de referentie.

Maak relief & ondergrond weer sturend

Ontwikkel kleine waterlopen als fijn netwerk

Drag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

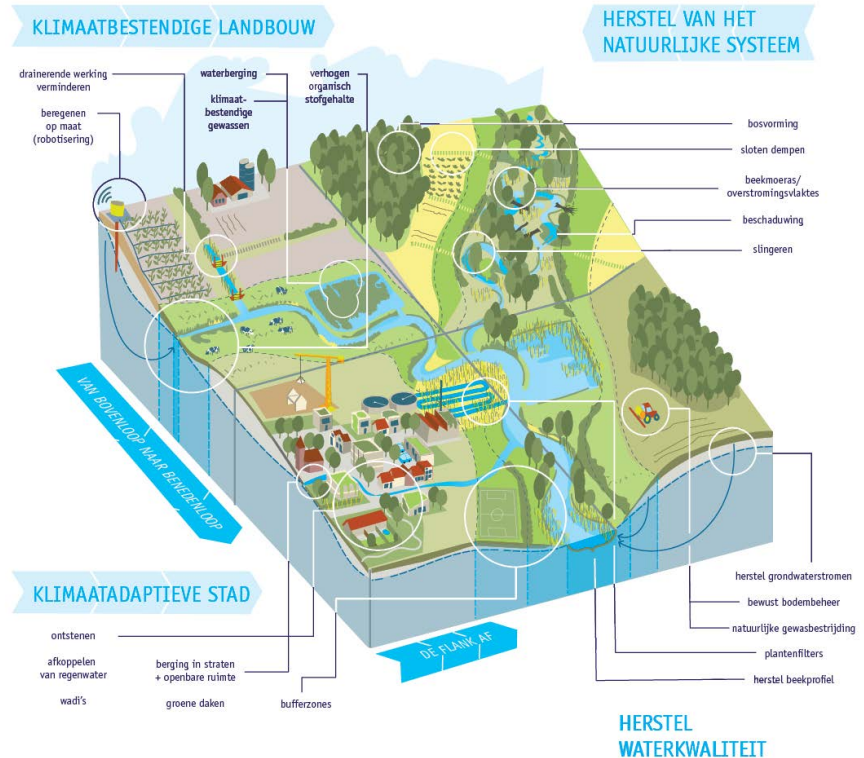
Ontwikkel klimaatrobuuste weteringen en brongebieden

De Grote Leigraaf en Grote Wetering ontspringen in het Beekberger Woud. Dit was van oudsher een moerasig bosgebied, wat rond 1870 is ontgonnen. Het westelijke deel is alweer teruggebracht naar natte natuur, maar het oostelijk deel is nog in intensief agrarisch gebruik en wordt sterk ontwaterd:

- Ontwikkel het brongebied van de weteringen als een spons om neerslagwater zo lang mogelijk vast te houden en droogte tegen te gaan. Zet in op de ontwikkeling van moerasbossen, ook in het kader van de bosopgave;
- Zet ook langs de weteringen in op natuurontwikkeling, in combinatie met waterberging en recreatieve ontwikkelingen.

Topografische kaart van het Beekberger Woud, bron: Topotijdreis.nl

Naar een klimaatbestendig beekdallandschap (STOWA)

Versterk landschappelijke karakteristiek

Maak relief & ondergrond weer sturend

Draag bij aan de vitaliteit van het landelijk gebied

Geef stads- & dorpsrandzones vorm

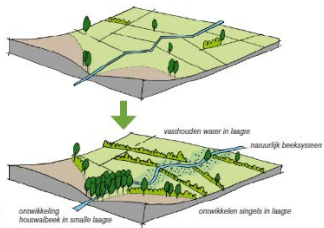
Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Versterk het landschapsmozaïek tussen Veluwe en IJssel

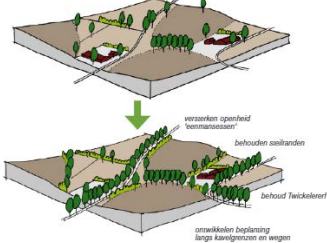
- Zet in op een aantrekkelijke palet van grondgebruiksfuncties en sferen die bijdragen aan het versterken van het landschapsmozaïek tussen Veluwe en IJssel;
- Voorkom het aan elkaar groeien van de kernen door het ontwikkelen van 'groene wiggen' tussen de dorpen met ruimte voor landbouw, natuur, recreatie en incidentele bebouwing;
- Versterk de biodiversiteit, kleinschaligheid en afwisseling van het landschap door aanleg en beheer van groene gebiedseigen landschapselementen zoals lanen, singels, boomgaarden, erfbeplantingen en bosschages. Versterk de herkenbaarheid van escomplexen, door deze open te houden en de randen te verdichten;
- Versterk de landschappelijke gradiënt van hoog naar laag, van droog naar nat. Benut de ecologische potenties van uittredend kwelwater langs beken en laagtes;
- Versterk de recreatieve toegankelijkheid. Verbind de dorpen met het omliggende landschap en ontwikkel recreatieve verbindingen haaks op de gradiënt.

Voor meer inspiratie en informatie:

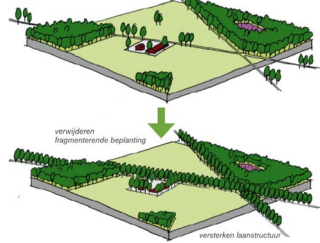
- Groot Apeldoorns landschapskookboek, Buro Harro
- Landschap op de kaart, Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Broekontginning

Essen- en kampenlandschap

Heide- en bosontginning

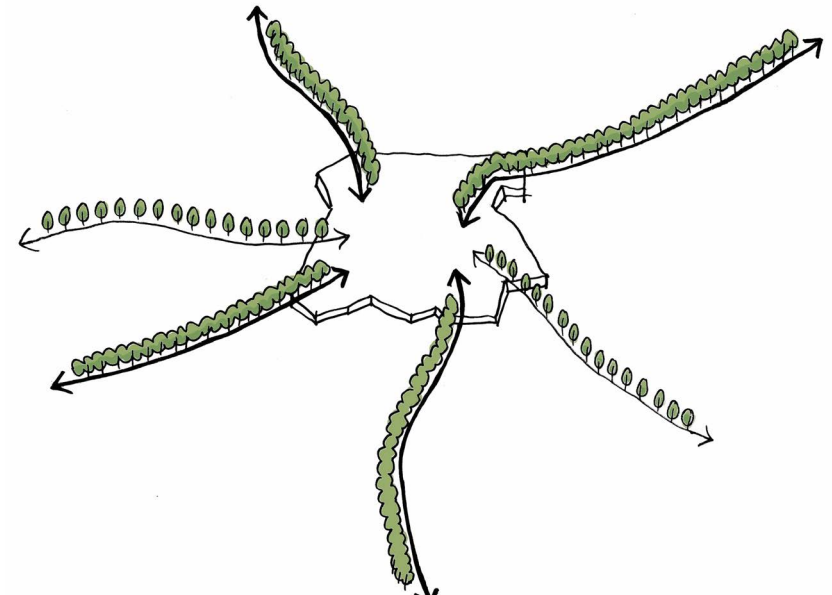
Geef stads- & dorpsrandzones vorm

Geef oude structuren nieuwe betekenis

Versterk de radiaalwegen van Apeldoorn als verbindingen naar het buitengebied en stads-/dorpsentrees

- Versterk de herkenbaarheid van het historisch tracé, zowel in de kern als daarbuiten: bijvoorbeeld door eenduidige laanbeplanting;
- Aangename verblijfskwaliteit door passende herinrichting van het profiel: faciliteren van zowel langzaam als zwaar verkeer. Let hier wel op efficiënte routing: niet elk fietspad hoeft 4 meter breed te zijn, om asfaltering van het buitengebied te voorkomen;
- Ontwikkelen van hoogwaardige functies langs de weg, met een representatief gezicht naar de weg;
- Oude landschappelijke structuren zoals lanen, houtwallen, bosschages, landgoederen, paden en waterlopen behouden binnen het stedelijk weefsel en ontwikkelen als verbinding tussen kern en landschap.

Versterk
landschappelijke
karakteristiek

Geef stads- &
dorpsrandzones
vorm

Creëer passende stads- en dorpsranden

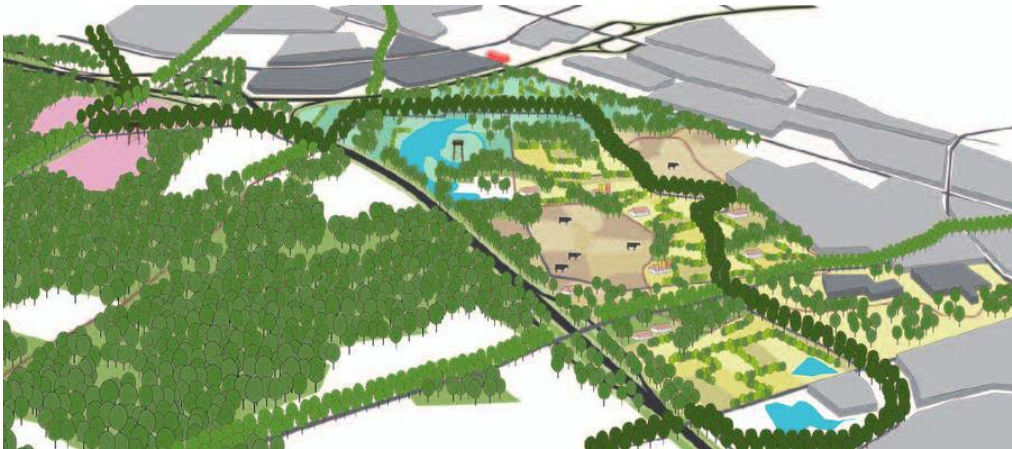
Creëer een passende landschappelijke groene overgang tussen bestaande en nieuwe uitbreidingen en het buitengebied:

- Sluit aan bij de karakteristieken van de omliggende landschappen en houd rekening met gebiedseigen bebouwing: verschillende sferen aansluitend op de verschillende landschappen rond de stad;
- Zorg voor recreatieve verbindingen (uitlopmogelijkheden) tussen wijken en het landschap, door aanleg van paden i.c.m. nieuwe beplantingsstructuren en/of waterlopen;
- Creëer passende stadsrandzones “360 graden” rond Apeldoorn. Integrale stadsrandzones waar stedelijke ontwikkelingen, landschapsbouw, natuur-, water, en klimaatopgaven en recreatie gecombineerd worden.

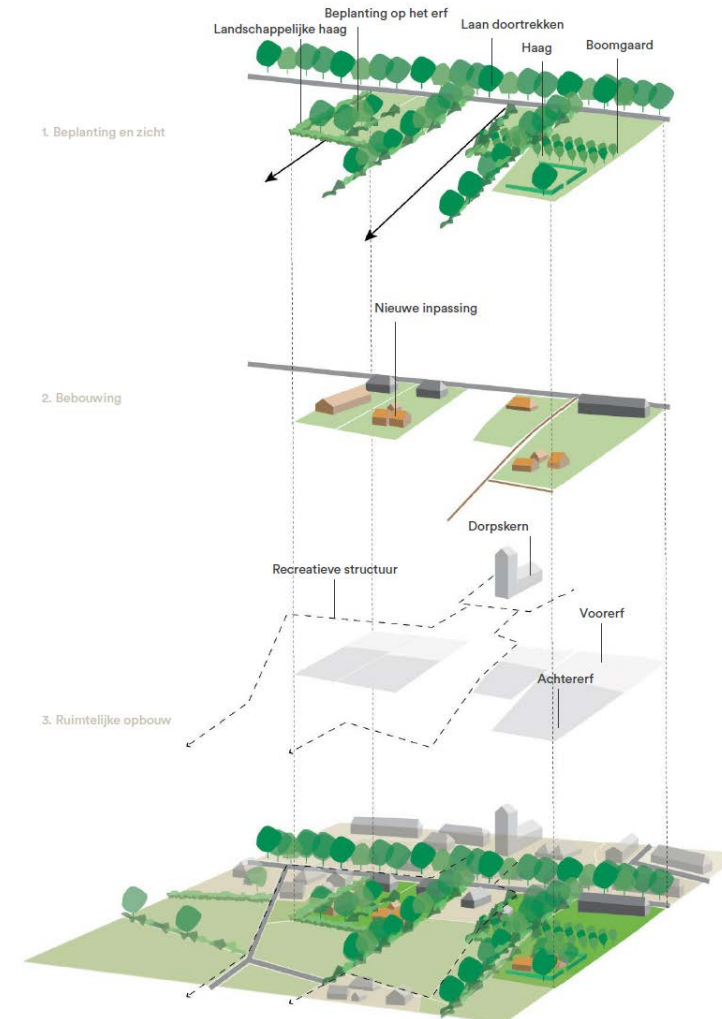
Voor meer inspiratie en informatie:

Het Stadsranden-Lab (BNA)

Stadsranden Atlas (LOLA)

Twickeler Grensweg bij Borne-Hengelo als voorbeeld van een integrale stadsrand ontwikkeling. (bron: Ontwikkelingsvisie Landgoed Twickel)

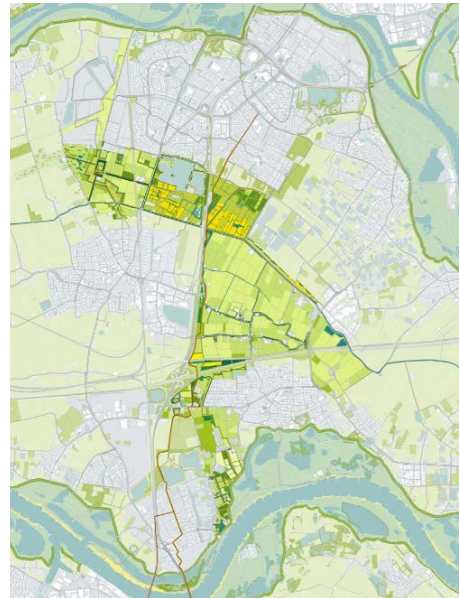

Voorbeeld van een zachte groene overgang tussen kern en landschap. (bron: Voorbeeldenboek Berg en Dal)

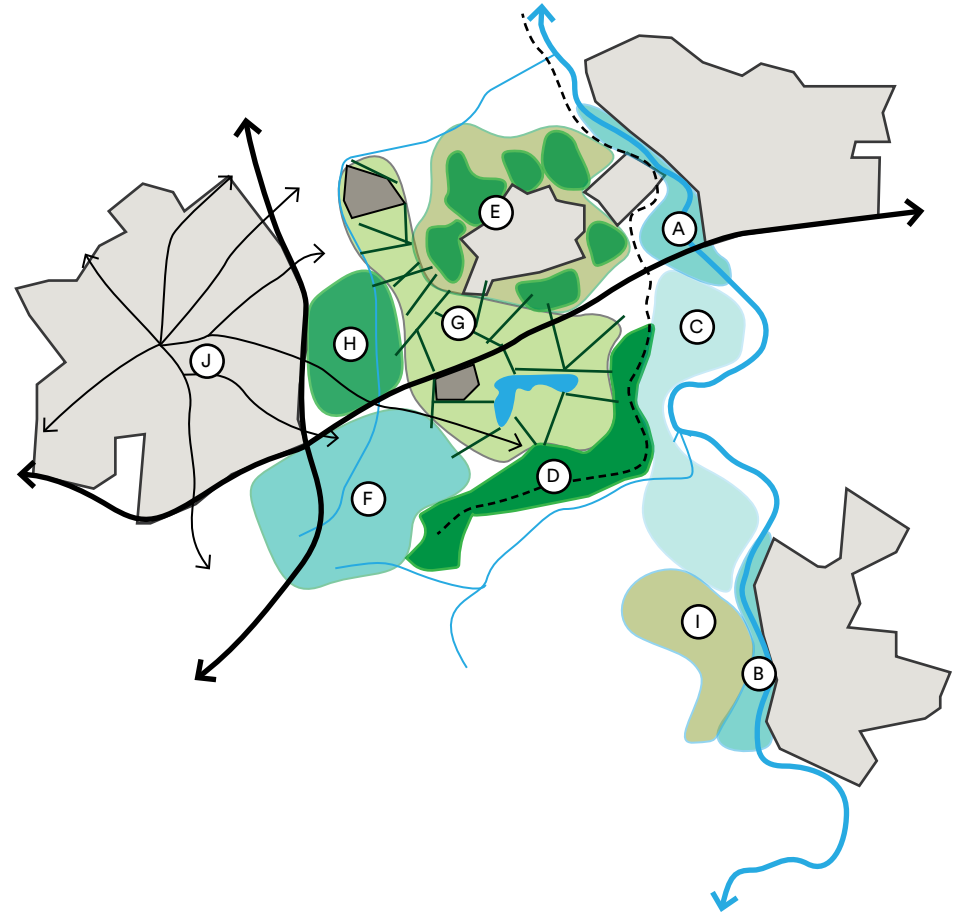
- Versterk landschappelijke karakteristiek
- Behoud en ontwikkel de landgoedertoren
- Ontwikkel kleine waterlopen als fijn netwerk
- Ontwikkel infrastructuur als scenic-routes
- Geef elke stad en dorp zijn eigen kleur
- Geef stads- & dorpsrandzones vorm
- Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Ontwikkel een regionaal landschapspark '3-stedenpark'

- Ontwikkel een concept als een stedelijk landschapspark tussen Deventer, Apeldoorn en Zutphen;
- Breng verdere verstedelijking in balans met andere opgaven: landschap, natuur, recreatie, energie, landbouw en het behoud en versterken van landgoederen door het ontwikkelen van een regionale parkstructuur (vergelijkbaar met Park Lingezegen of Ringpark Utrecht)
- Voorkom dat het gebied één stad wordt;
- Ontwikkel kerngebieden met een onderscheidende identiteit, gebaseerd op de landschappelijke karakteristieken;
- Verbind kerngebieden onderling met elkaar door robuuste landschappelijke en recreatieve verbindingen die tevens fungeren als ruimtelijke buffers tussen de kernen;
- Creëer aantrekkelijke verbindingen vanuit de bestaande kernen naar de omliggende parkstructuur;
- Benut de kansen voor een duurzame landbouw dicht bij de stad, door in te zetten op korte ketens en boeren als landschapsbeheerders.

Park Lingezegen tussen Arnhem-Zuid en Nijmegen Noord, als voorbeeld van een Landschapspark

Ruimtelijk perspectief Landschapspark 3-stedenpark

De Ruimtelijke Perspectieven zijn bedoeld om te inspireren en te prikkelen. Ze geven een suggestie voor hoe het zou kunnen zijn, maar zijn absoluut niet bindend.

- A. Stedelijk rivierpark Deventer
- B. Stedelijk rivierpark Zutphen
- C. Luw rivierpark Wilpsche en Voorster Klei
- D. De Poll en Appensche Dijk
- E. Landgoederenkrans Twello
- F. Beekberger woud
- G. Groot Bussloo
- H. Het Woudhuis
- I. De Hoven en Overmars
- J. Radialen van Apeldoorn

Huis Klarenbeek, bron: Gemeente Voorst

Deelgebied Zuidelijke Flank

Streekgids IJsselvallei

Deelgebied Zuidelijke Flank

Motto: Lange gradiënten tussen stuwwal en rivier

Karakteristieke foto's

Beekbergsche Beek door hooiontginninglandschap bij Klarenbeek, bron: Google Streetview

Kleinschalig bosrijk landschap in de broekgronden bij Leuvenheim, bron: Google Streetview

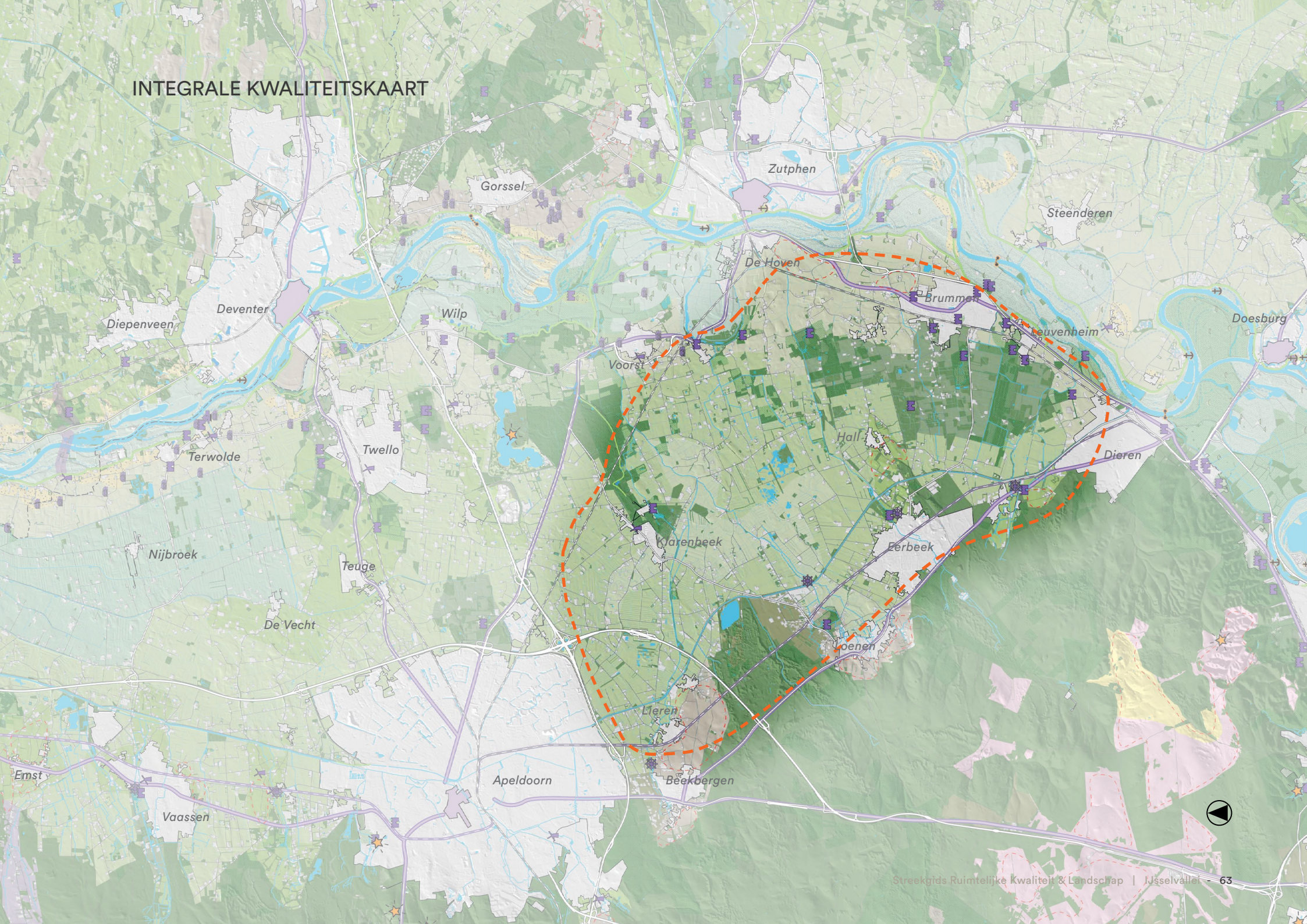
Legenda

Landschapstypen

	Veenontginning
	Polderlandschap
	Ingepolderde uiterwaarden
	Oeverwalllandschap
	Kommenlandschap
	Uiterwaardenlandschap
	Rivierweide
	Hooiontginningen
	Kampenlandschap
	Essen
	Natte heide en broekontginningen
	Droge hei en bosontginningen
	Zandverstuivingen
	Heide
	Bos
	Landgoed of buitenplaats

	Kassen
	Militair terrein
	Spoorlijn
	Voormalige spoorlijn
	Grote wegen
	Dijken
	Slaperdijken/voormalige dijken
	Terp
	Stuw
	Gemaal
	Oud fabrieksterrein
	Oude windmolen
	Oude watermolen
	Kasteel of landhuis
	Beeldbepalende boerderij
	Motte/Schans/Burcht
	Verdwenen dorp
	Waardevolle open ruimte
	Historisch stadscentrum
	Rijksstraatweg
	LIMES met (vermoedelijke) forten of bewoningsplaatsen
	Linies met forten, verdedigingslijnen en inundatiegebieden
	Recreatieparken
	Toeristische attractie/Museum
	Jachthaven
	Veerpont

INTEGRALE KWALITEITSKAART

Diepenveen
Deventer
Gorssel
Zutphen
Steenderen
De Hoven
Brummen
Doesburg
Wilp
Voorst
Hallen
Dieren
Terwolde
Twello
Korenbeek
Eerbeek
Nijbroek
Teuge
De Vecht
Lieren
Beebbergen
Apeldoorn
Vaassen
Ernst

LANDSCHAPPELIJKE KARAKTERISTIEK

KERNKWALITEITEN

Flauwe gradiënt tussen stuwwal en IJssel

Het gebied kent een geleidelijk verval van 5-15m tussen de bosrand op de stuwwal en de IJssel. De ondergrond wordt gevormd door een afwisseling van dekzandruggen, smeltdalen, laagtes en brede oeverwallen langs de IJssel. Het gebied wordt doorsneden door een aantal west-oost stromende sprengbeken die hun brongebied in of bij de dorpen of in het bos op de stuwwal hebben.

Herkenbare reeks van landschappen op de overgang van stuwwal naar rivier

Van Coldenhoven tot Cortenoever (van Veluwemassief tot uiterwaard): het gebied heeft een grote diversiteit aan landschappen op een relatief korte afstand van elkaar. De dorpen op de rand van de stuwwal zijn omgeven door grote escomplexen en uitlopers van het bos. In het kwelrijke gebied tussen Veluwe en IJssel liggen de natte heide- of broekontginningen met een regelmatige verkaveling. In de historische dalen van de Loenensche beek liggen hooiontginningen met lange kavels haaks op de beek.

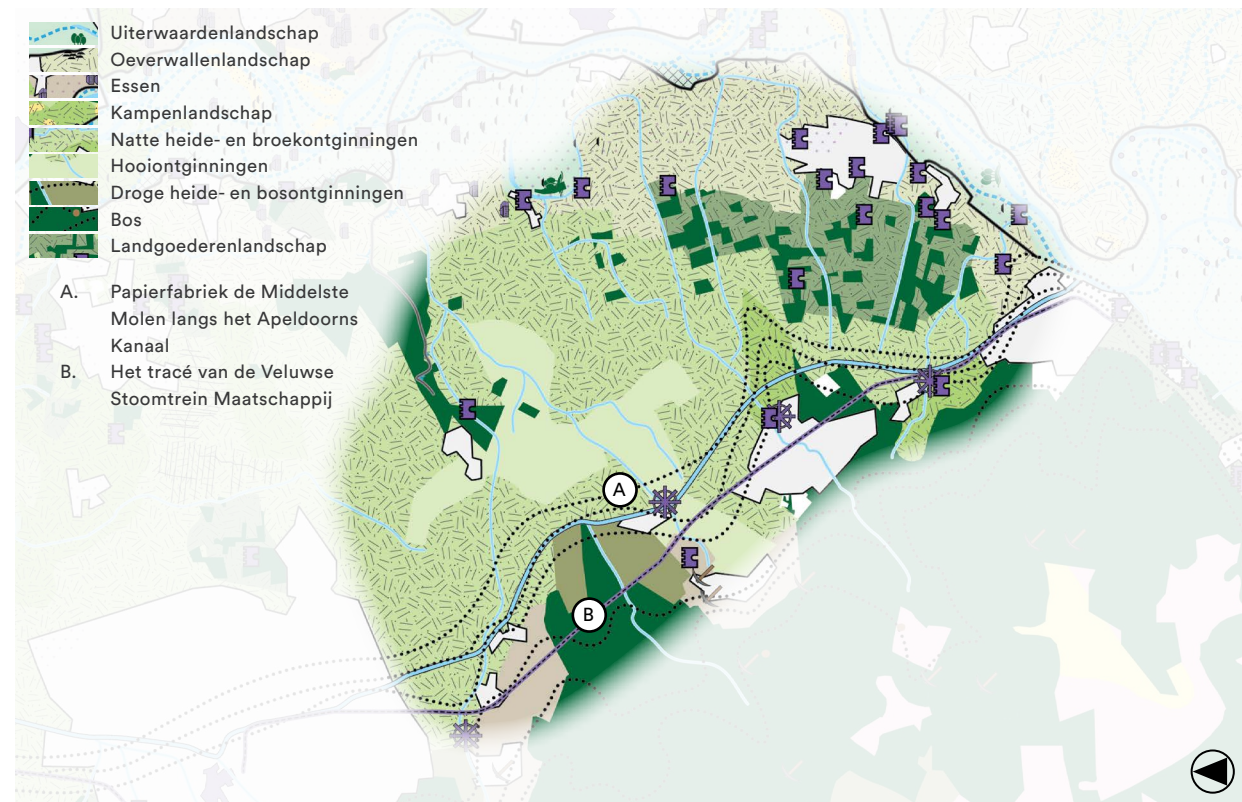
Op de overgang naar de overstromingsvlakte van de IJssel ligt een reeks van dorpen en een hoge dichtheid aan landgoederen.

Industrieel erfgoed

Langs de sprengbeken konden van oudsher watermolens worden gebouwd. Door de beken op te leiden en kleine stuwmeertjes te maken, werd er een waterval gecreëerd waarmee een molen kon worden aangedreven. De watermolens waren lange tijd belangrijk voor de papierindustrie, die zich bij de molens en langs

het Apeldoorns Kanaal ontwikkelde. Papierfabriek de Middelste Molen is één van de overgebleven fabrieken. Het Apeldoorns Kanaal was een impuls voor de industrie in het gebied. Langs het kanaal ligt industrieel erfgoed in de vorm van fabrieken en sluiscomplexen. Tussen Dieren en Apeldoorn loopt het historisch treinspoor van de Veluwse Stoomtrein Maatschappij.

De lijn is nog aanwezig, maar wordt enkel in de zomermaanden gebruikt door oude locomotieven als toeristische attractie.

OPENHEID, BESLOTENHEID & RUIMTEBELEVING

KERNKWALITEITEN

Overwegend halfopen landschap

Het gebied kent een veelheid en diversiteit aan opgaande landschapselementen, als lanen, erven en bosjes. Tussen Eerbeek en Brummen is het gebied erg besloten door de bossen van de vele landgoederen die hier liggen. Het gebied staat sterk in contrast met het open landschap van de overstromingsvlakte van de IJssel.

Open escomplexen rondom de dorpen langs Veluwe en IJssel

Van oudsher vormen de akkers en bouwvelden van de dorpen op de flank van de stuwwal en op de hogere delen van de oeverwal open ruimtes in het overwegend besloten landschap. Deze open ruimtes zijn nog deels aanwezig, al is het contrast tussen de twee minder sterk geworden.

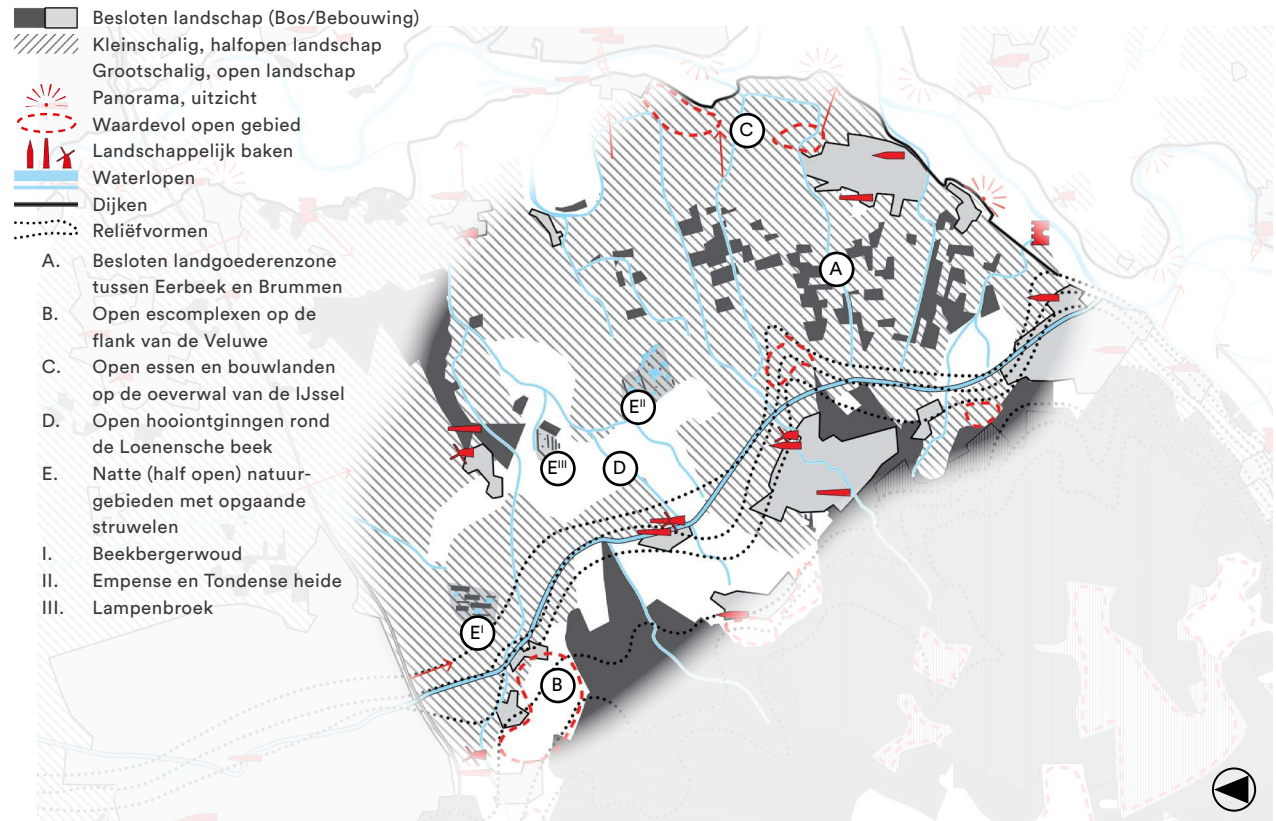
Open hooiontginningen

De natte hooilanden in de lage dalen van o.a. de Loenensche beek waren historisch niet geschikt om in te wonen en er kon enkel gras verbouwd worden. Hierdoor vormden ze open ruimtes tussen de meer kleinschalige omgeving. De hooiontginningen zijn nog steeds herkenbaar als meer open gebieden.

Zichten op het beboste Veluwemassief en de lager gelegen open overstromingsvlakte van de IJssel
Vanuit het gebied zijn de beboste stuwwallen van de Veluwe zichtbaar vanaf hoge plekken in het landschap. Aan de rand van het gebied zijn er ook zichten op de lager gelegen overstromingsvlakte van de IJssel.

Landschappelijke bakens

De bakens in het landschap worden gevormd door de kerktorens van de dorpen, enkele molens en de schoorstenen van oude fabrieksterreinen. Het bakeneffect van deze objecten is echter niet zo groot als in andere gebieden door het halfopen landschap.

ORDENENDE STRUCTUREN

KERNKWALITEITEN

Van west naar oost stromende sprengbeken

Het gebied wordt doorsneden door een aantal beken, die in één keer doorlopen van het Veluwemassief naar de IJssel. Langs deze beken liggen kleinschalige ecologische verbindingen. De beken waren ook vaak de drager voor cultuurhistorische structuren, zoals de landgoederen en de papierindustrie. De meeste wegen volgen ook de richting van de beken.

Beplant Apeldoorns Kanaal als structurend element

Het Apeldoorns Kanaal volgt de hoogtelijn langs de stuwwal van de Veluwe. Het kanaal is stevig aangeplant en vormt een sterke lijn in het landschap. Het verbindt divers industrieel erfgoed en cultuurhistorische ensembles van sluizen, bruggen en bebouwing met elkaar en vormt de drager van historische, maar ook hedendaagse ontwikkelingen.

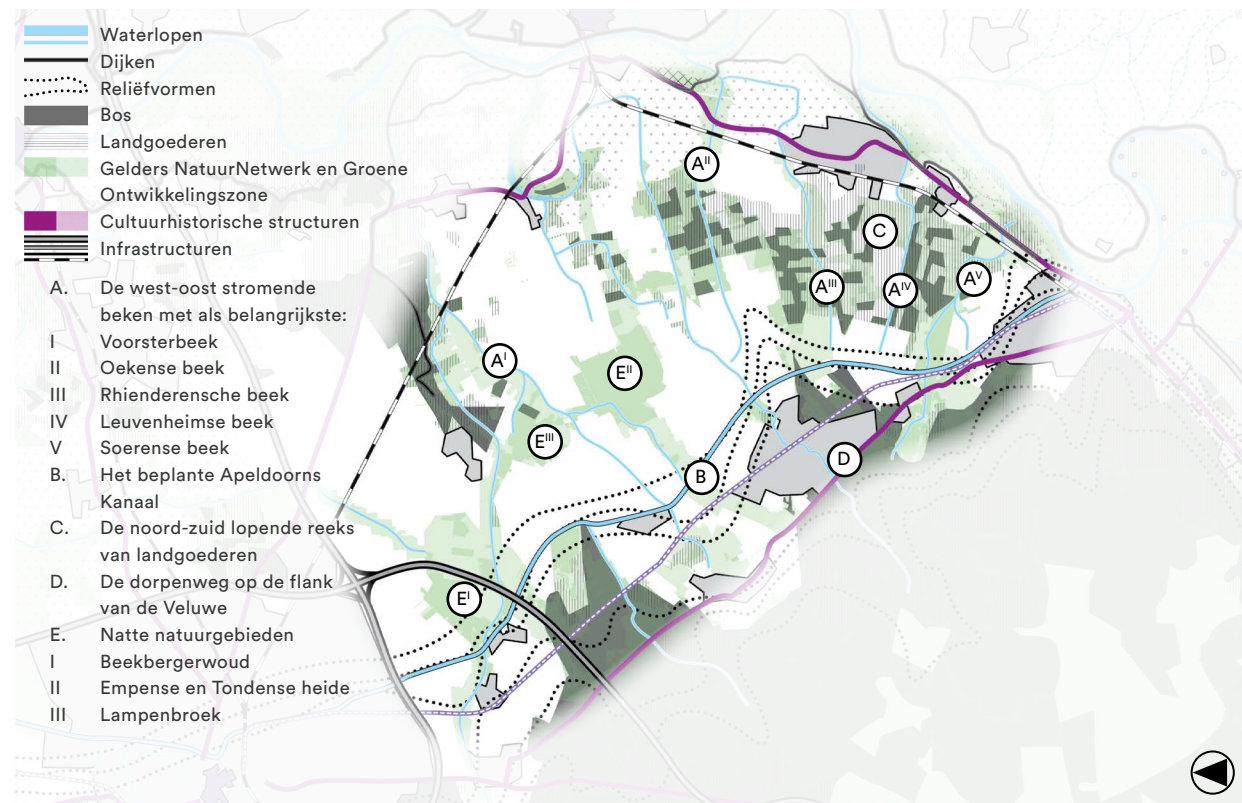
De noord-zuid lopende reeks van landgoederen op de rand van de overstromingsvlakte

Op de overgang van het zandlandschap naar de overstromingsvlakte van de IJssel ligt een reeks landgoederen die samen een sterk beeldbepalend effect hebben op het landschap. Met de vele bossen, lanen en weilandjes is een landgoederenlandschap ontstaan.

De dorpenweg op de flank van de Veluwe

De dorpen Dieren, Laag-Soeren, Eerbeek en Beekbergen vormen een ketting langs de flank van de Veluwe. De historische weg tussen deze dorpen vormde een belangrijke verbinding naar het zuiden. De weg heeft een impuls gegeven aan de ontwikkeling van

de aanliggende dorpen. Tussen deze nu middelgrote kernen liggen waardevolle groene wiggen.

STAD-LANDRELATIES

KERNKWALITEITEN

Geclusterde verstedelijking langs Veluwe en IJssel met hiertussen groene wiggen

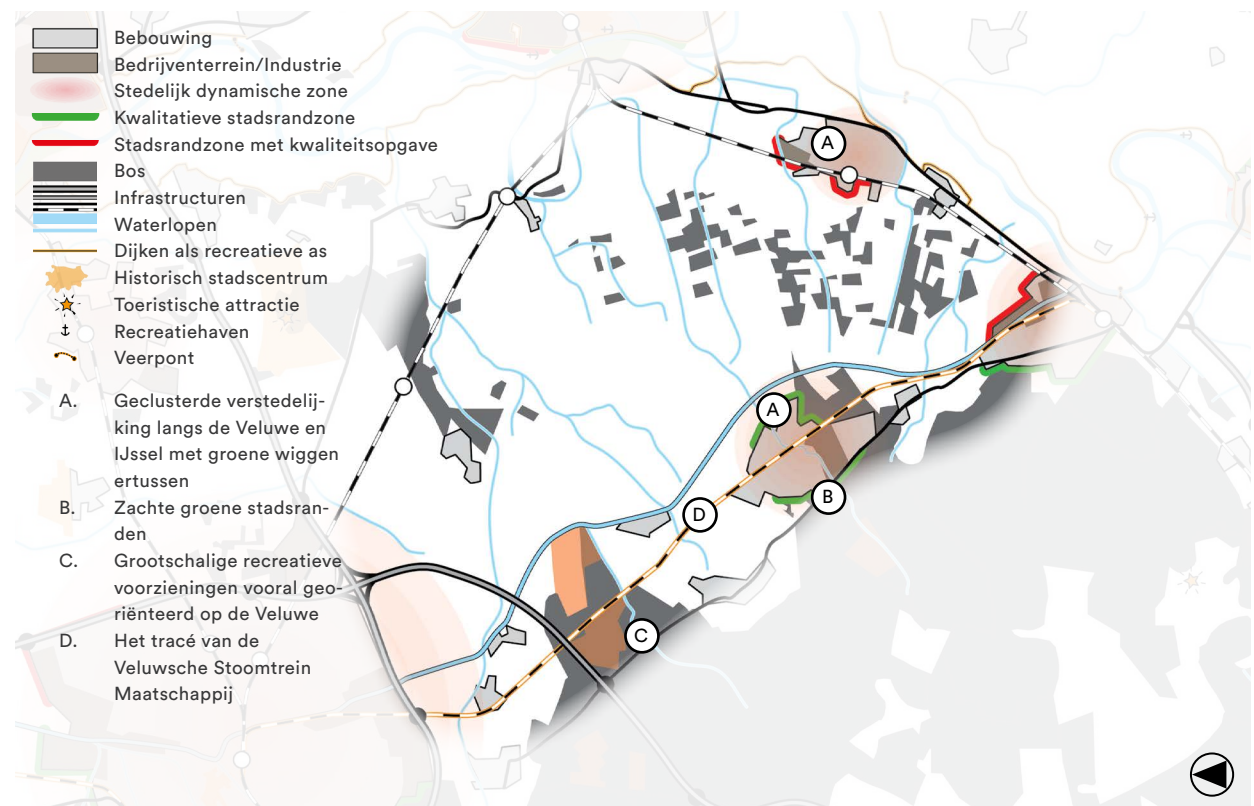
Langs de flank van de Veluwe ligt een reeks dorpen, verbonden door een dorpenweg. Deze kernen kennen een lichte stedelijke ontwikkeling. Tussen de dorpen liggen groene wiggen met landgoederen, beekdalen en kleinere buurtschappen.

Zachte, groene stads- en dorpsranden

De dorpsranden zijn veelal zacht en diffuus in de oevergang naar het landschap, door de kleine korrel van bebouwing en oude beplantingsstructuren die zijn opgenomen in de stedenbouwkundige uitbreidingen.

Recreatieve voorzieningen en netwerken aan de oostzijde van de dorpen

De recreatie in het gebied is vooral georiënteerd op de Veluwe en haar bosrand. Men vindt hier grote recreatieparken en recreatieve voorzieningen. De spoorlijn van de Veluwsche Stoomtrein Maatschappij rijdt in de zomermaanden tussen Apeldoorn en Dieren en vormt een belangrijke toeristische attractie in het gebied. Richting het oosten en de IJssel neemt de grootschaligheid van de recreatie af, maar vormt het landschap nog steeds een aantrekkelijke omgeving voor fietsers en wandelaars.

ONTWIKKELDOELEN & -PRINCIPES

De generieke ontwikkeldoelen voor Gelderland, zoals beschreven in de Koepelgids, zijn vertaald naar onderstaande ontwikkelprincipes voor het deelgebied. Soms zijn verkleinde beelden uit referentieprojecten opgenomen als indicatie. Bekijk voor de leesbare versie van deze beelden de referentie.

Versterk landschappelijke karakteristiek

Maak reliëf & ondergrond weer sturend

Vergroot contrasten open & besloten

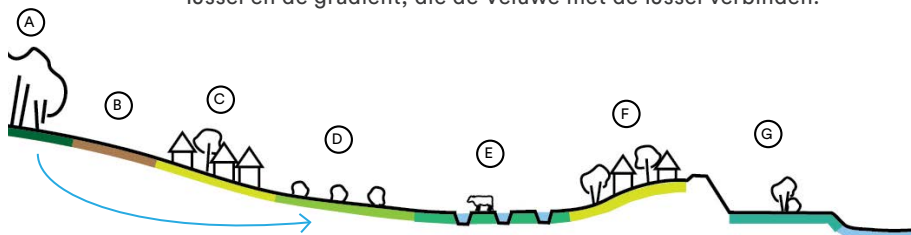
Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Herkenbare gradiënt van Veluwe naar IJssel

Van de hoge gronden van de stuwwal van de Veluwe tot aan het water van de IJssel valt er een landschappelijke gradiënt te onderscheiden.

Uitgangspunt van dit ontwikkeldoel is het respecteren, zichtbaar en beleefbaar maken van deze gradiënt:

- De gradiënt met overgang van hoog naar laag, droog naar nat, zand naar klei is sturend voor ruimtelijk gebruik en inrichting;
- Stimuleer de inzijging van water op de hoge gronden en benut de potenties van schoon kwelwater voor natuur op de lage gronden;
- Versterk de karakteristieken van de verschillende landschappen:
 - (A) Bos en heide op de stuwwal;
 - (B) Open essen op de rand van de stuwwal;
 - (C) Kleinschalig en organisch gegroeid kampenlandschap met historische kernen op de zandgronden langs de stuwwal;
 - (D) Rechthoekig landschap van de natte heide- en broekontginningen op de laaggelegen zandgronden;
 - (E) Laaggelegen natte komgronden van de overstromingsvlakte van de IJssel;
 - (F) Kleinschalig en organisch gegroeid oeverwallenlandschap langs de IJssel met historische kernen;
 - (G) Parkachtig uiterwaardenlandschap van de IJssel met een afwisseling van natuurlijke en agrarische delen.
- Ontwikkel een aantal duidelijke recreatieve verbindingen haaks op de IJssel en de gradiënt, die de Veluwe met de IJssel verbinden.

Ontwikkel kleine waterlopen als fijn netwerk

Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Geef oude structuren nieuwe betekenis

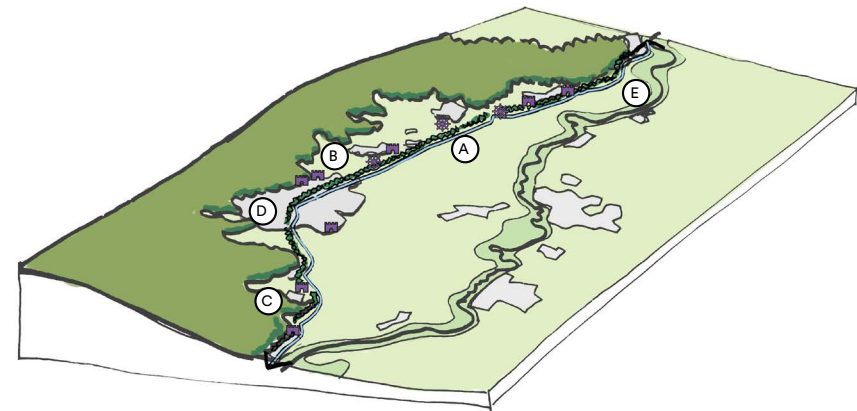

Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Herontwikkel de kanaalzone als landschappelijke, ecologische en recreatieve structuur

Het Apeldoorns Kanaal loopt als een doorgaande lijn langs de gehele oostelijke flank van de Veluwe en is in de 19e en 20e eeuw een belangrijke aanjager voor ontwikkelingen in het gebied geweest. De kanaalzone vertelt bij uitstek het verhaal van dit gebied en door het te ontwikkelen als sterke landschappelijke, recreatieve en ecologische structuur krijgt de de kanaalzone en het aanliggende erfgoed een impuls:

- Ontwikkel de kanaalzone als doorgaande recreatieve route voor fietsers en wandelaars en maak het kanaal bevaarbaar voor bootjes en kano's;
- Versterk het industriële erfgoed langs het kanaal en koppel de verhalen aan de recreatieve routes;
- Ontwikkel de kanaallandgoederen als groene enclaves langs het kanaal en maak de historische verbinding tussen het kanaal en de landgoederen zichtbaar;
- Verbind de dorpen nadrukkelijker aan het Apeldoorns Kanaal en geef ze een gezicht naar het water;
- Zorg voor een éénduidige beplanting langs het kanaal, gebaseerd op de historische situatie;
- Benut de waterkwaliteit voor natuurdoelen: het Apeldoorns Kanaal en de Grift als landschappelijke en ecologische verbingszone.

- A. De kanaalzone als doorgaande recreatieve structuur
- B. Ontwikkel het erfgoed langs het kanaal
- C. Verbind de dorpen nadrukkelijker met het kanaal
- D. Doorgaande laanbeplanting langs het kanaal
- E. Benut het kanaal als ecologische verbingszone

Versterk landschappelijke karakteristiek

Maak relief & ondergrond weer sturend

Draag bij aan de vitaliteit van het landelijk gebied

Koester het erfgoed van Gelderland

Ontwikkel kleine waterlopen als fijn netwerk

Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Geef stads- & dorpsrandzones vorm

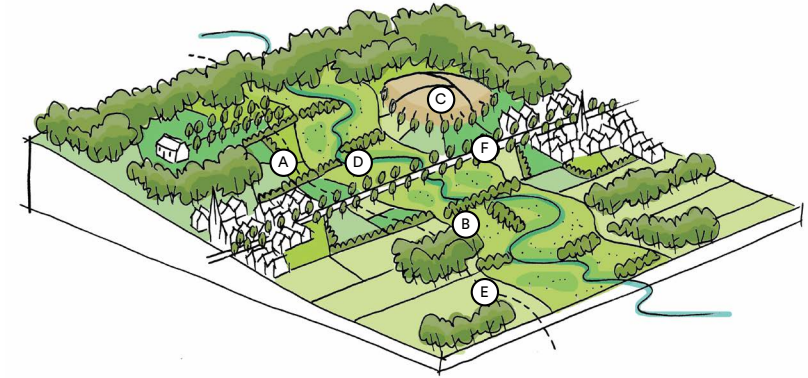

Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Versterk het landschapsmozaïek op de flank van de stuwwal

De randen van de stuwwal vormen van oudsher goed bewoonbare plekken tussen de hooggelegen woeste gronden en de natte broekgebieden in de lage delen. Er zijn hier op korte afstand van elkaar verschillende omstandigheden, wat heeft geleid tot een rijke afwisseling van landschappen:

- Zet in op een aantrekkelijke palet van grondgebruiksfuncties en sferen die bijdragen aan het versterken van het landschapsmozaïek op de flank van de stuwwal. Versterk daarbij de landschappelijke gradiënt van hoog naar laag, van droog naar nat;
- Versterk de biodiversiteit, kleinschaligheid en afwisseling van het landschap door aanleg en beheer van groene gebiedseigen landschapselementen zoals lanen, singels, erfbeplantingen en bosschages. Versterk de herkenbaarheid van escomplexen, door deze open te houden en de randen te verdichten;
- Voorkom het aan elkaar groeien van de kernen door het ontwikkelen van 'groene wiggen' tussen de dorpen met ruimte voor landbouw, natuur, recreatie en incidentele bebouwing;
- Versterk de recreatieve toegankelijkheid. Verbind de dorpen met het omliggende landschap en ontwikkel recreatieve verbindingen haaks op de gradiënt;
- Versterk het lommerrijke karakter van de dorpen door het behoud van kleine weidepercelen en boomgaarden in de kernen en het ontwikkelen van groene rafelige dorpsranden met een afwisseling van kleine rode ontwikkelingen en groengebieden;
- Ontwikkel de oude weg tussen de kernen op de flank als herkenbare en doorgaande structuur;
- Ontwikkel de (spreng)beken als dragende structuur:
 - Sprengbeken, als de Loenense en Beekbergse beek, ontwikkelen als dragers van de groene wiggen tussen de dorpen;
 - Beken als onderdeel van ecologische en recreatieve verbinding tussen Veluwe en IJssel;
 - Behoud en ontwikkeling erfgoed verbonden aan de beek zoals watermolens, vloeivelden en landgoederen;
 - Ontwikkel een klimaatrobuust systeem voor het hele beekdal: kwelwater zo lang mogelijk vasthouden en ecologische potenties voor specifieke natuur optimaal benutten;
 - Ontwikkel het brongebied als een spons, bosontwikkeling (passend grondgebruik is voornamelijk bos).

- A. Veelkleurig palet aan landelijke functies op de gradiënt van hoog naar laag
- B. Aanleg en beheer van kleinschalige landschapselementen
- C. Versterk de herkenbaarheid van de escomplexen
- D. Ontwikkelen van 'groene wiggen' tussen de dorpen, met waar mogelijk de beken als dragende structuur
- E. Versterk de recreatieve toegankelijkheid
- F. Ontwikkel de dorpsweg als herkenbare structuur

Voor meer inspiratie en informatie:

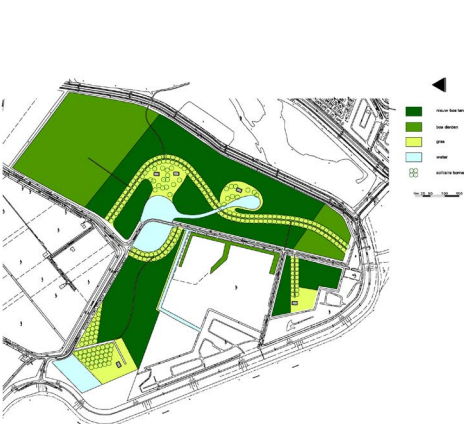
- Groot Apeldoorns landschapskookboek, Buro Harro
- Landschap op de kaart, Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Doorontwikkelen landgoederenzone Brummen

De landgoederenzone tussen Brummen en Eerbeek biedt potentie voor recreatie en natuurontwikkeling in combinatie met de landbouwtransitie en klimaatadaptatie:

- Onderzoek de mogelijkheden voor het vasthouden van water in het gebied door het (deels) verwijderen van kleine afwateringskanalen, het inzetten van sprengbeken en het terugbrengen van rabatbossen;
- Zet voor agrarische gronden in de omgeving van de landgoederen in op landschaps- en natuurinclusieve landbouw met herstel van de biodiversiteit en landschappelijke en cultuurhistorische waarden;
- Stimuleer het ontwikkelen van nieuwe landgoederen en het behoud en herstel van zichtassen (groot en klein) vanuit de landgoederen;
- Stimuleer kleinschalige recreatie in het gebied.

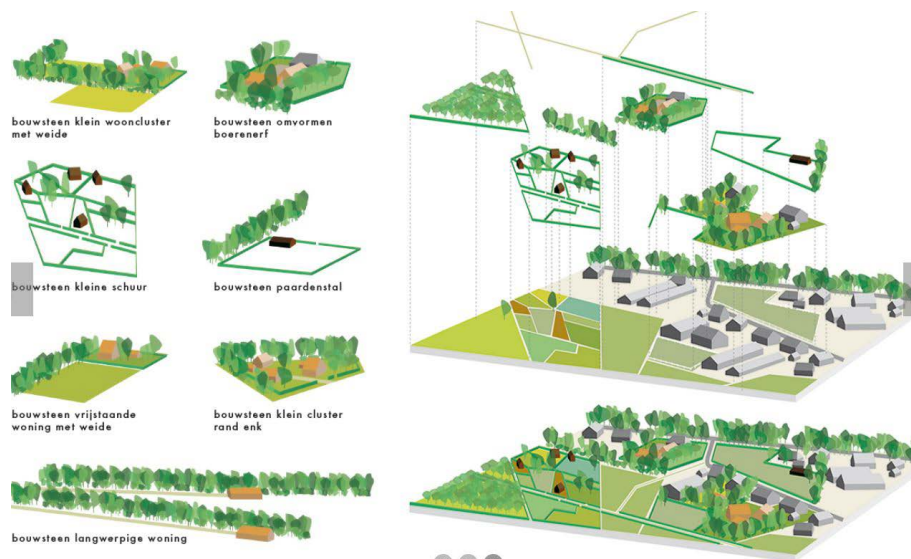
Landgoed Pluimpot, Sintmaartensdijk, BoschSlabbers

Creëer passende dorpsranden

Creëer een passende landschappelijke groene overgang tussen bestaande en nieuwe uitbreidingen en het buitengebied:

- Sluit aan bij de karakteristieken van de omliggende landschappen en houd rekening met gebiedseigen bebouwing: verschillende sferen aansluitend op de verschillende landschappen rond het dorp;
- Zorg voor recreatieve verbindingen (uitloopmogelijkheden) tussen wijken en het landschap, door de aanleg van paden i.c.m. nieuwe beplantingsstructuren en/of waterlopen.

Ontwikkelen van een kleinschalig woonlandschap. (referentie: dorpsomgevingsplan Hierden 2008, BoschSlabbers)

Voorster Klei bij Voorst, bron: BoschSlabbers

Deelgebied Midden IJssel

Streekgids IJsselvallei

Deelgebied Midden IJssel

Motto: meanderende rivier in de brede overstromingsvlakte

Karakteristieke foto's

Pleziervaart op de IJssel bij Wilp, bron: www.sjon.nl De Beeldbank van de Leefomgeving

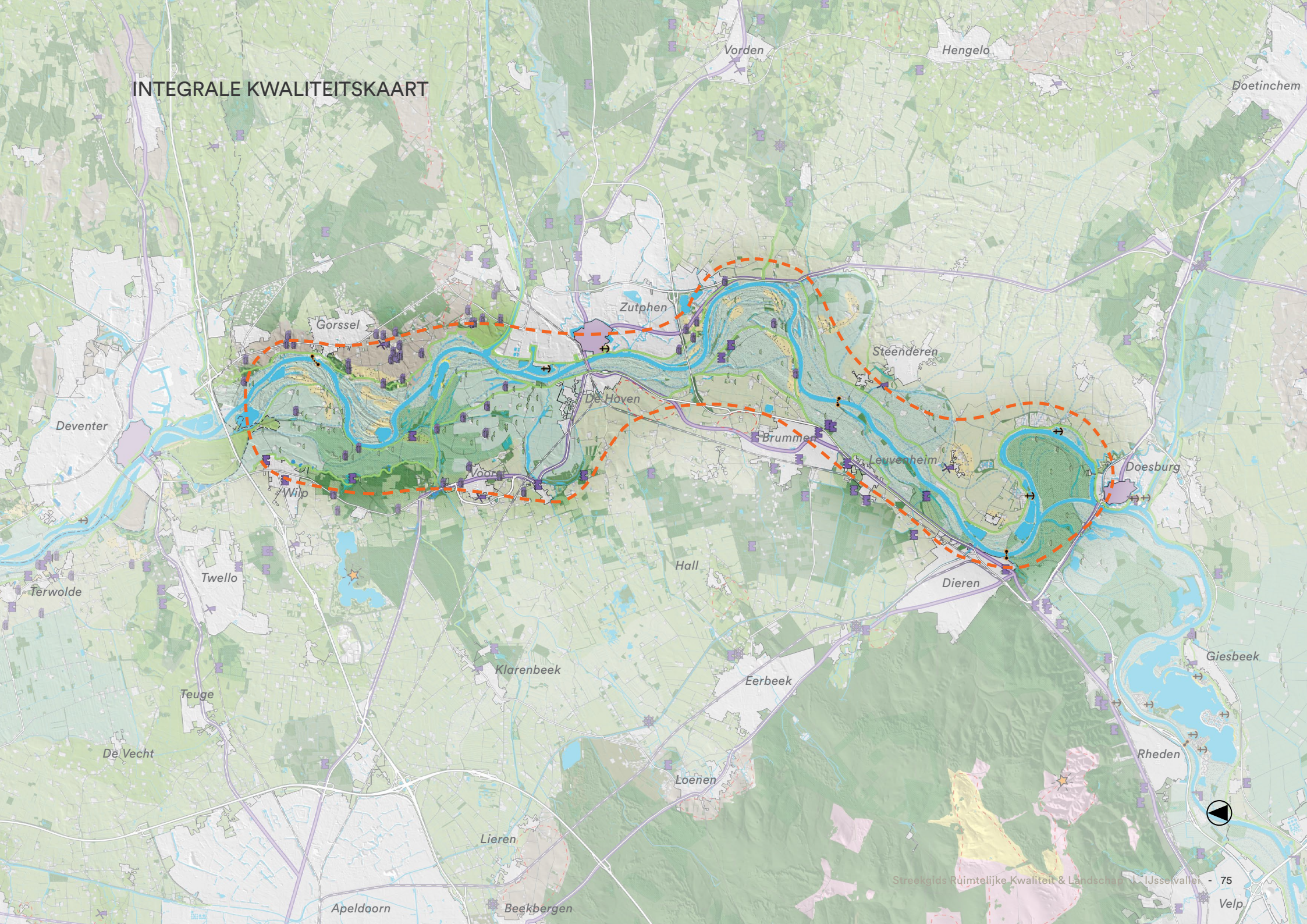
Ruïne de Nijenbeek op landgoed de Poll bij Voorst, bron: www.sjon.nl De Beeldbank van de Leefomgeving

Legenda

Landschapstypen	
	Veenontginning
	Polderlandschap
	Ingepolderde uiterwaarden
	Oeverwallandschap
	Kommenlandschap
	Uiterwaardenlandschap
	Rivierweide
	Hooiontginningen
	Kampenlandschap
	Essen
	Natte heide en broekontginningen
	Droge hei en bosontginningen
	Zandverstuivingen
	Heide
	Bos
	Landgoed of buitenplaats

	Kassen
	Militair terrein
	Spoorlijn
	Voormalige spoorlijn
	Grote wegen
	Dijken
	Slaperdijken/voormalige dijken
	Terp
	Stuw
	Gemaal
	Oud fabrieksterrein
	Oude windmolen
	Oude watermolen
	Kasteel of landhuis
	Beeldbepalende boerderij
	Motte/Schans/Burcht
	Verdwenen dorp
	Waardevolle open ruimte
	Historisch stadscentrum
	Rijksstraatweg
	LIMES met (vermoedelijke) forten of bewoningsplaatsen
	Linies met forten, verdedigingslijnen en inundatiegebieden
	Recreatieparken
	Toeristische attractie/Museum
	Jachthaven
	Veerpont

INTEGRALE KWALITEITSKAART

LANDSCHAPPELIJKE KARAKTERISTIEK

KERNKWALITEITEN

Sterk meanderende rivier door brede overstromingsvlakte met hogere flanken

De uitlopers van het Veluwemassief in het westen en de dekzandgronden van de Achterhoek in het oosten vormen de natuurlijke begrenzing van de oorspronkelijke overstromingsvlakte van het winterbed van de IJssel. De IJssel heeft zich hier ingesleten in het dekzand, vergeleken met de meer noordelijke IJssel, waar de oeverwallen hoger liggen dan het omliggende landschap. Door de lage ligging van de IJssel overstromden de omliggende landen alleen bij hoogwater en was het gebied tot in de 20e eeuw grotendeels onbedijkt. De IJssel is een vrij afstromende sterk meanderende rivier met beperkte rivierdynamiek. Sporen van oude rivierlopen of 'strangen' zijn nog goed herkenbaar en zorgen samen met kronkelwaarden voor veel micro-reliëf. Langs de IJssel liggen veel riviergebonden natuurwaarden, zoals stroomdalgraslanden en enkele ooibossen. In de Middenijssel monden ook veel beken uit in de rivier.

Kleinschalig landschapsmozaïek van uiterwaarden en agrarische enclaves

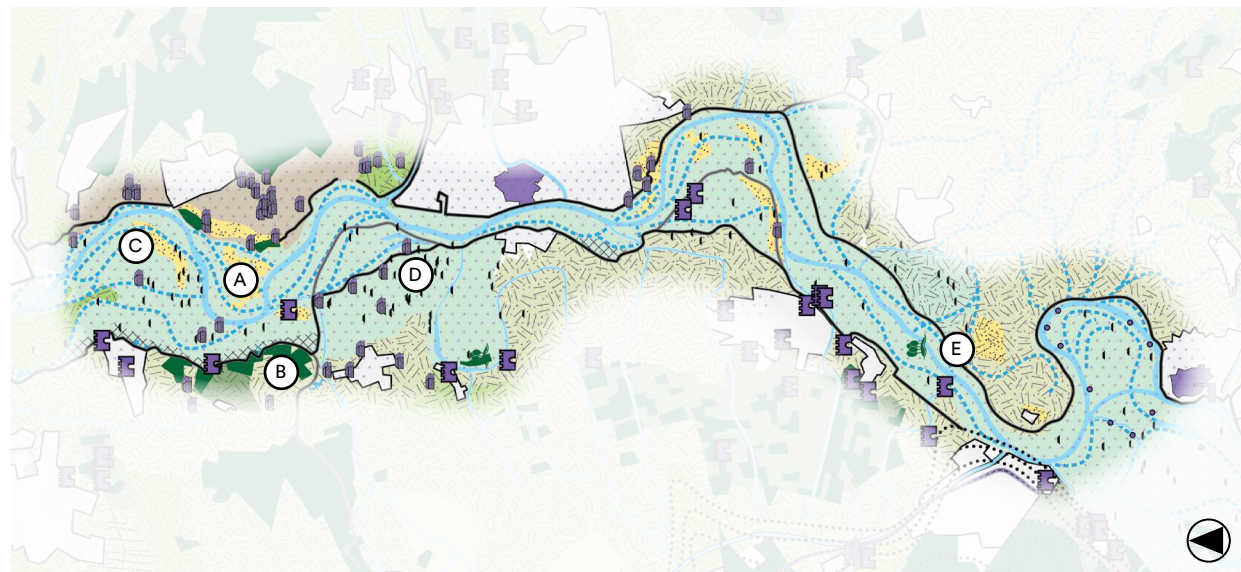
De voormalige overstromingsvlakte van de Midden-IJssel kent een afwisseling van agrarische en natuurlijke delen. Er liggen relatief jonge lage dijken langs de rivier (met uitzondering van de Veluwse Bandijk in het noordelijke deel) zonder een duidelijk onderscheid tussen het binnen- en buitendijkse gebied. De landstypen lopen diffuus in elkaar over. Aan de binnenkant van meanders liggen buitendijkse landbouwenclaves als het Wilpseklei, Voorsterklei en Cortenoever.

(Water)erfgoed

De Veluwse Bandijk in het noorden van het gebied is een kronkelende oude dijk met wielen, als gevolg van talrijke dijkdoorbraken door de eeuwen heen. In het onbedijkte deel van het gebied naar het zuiden zijn nog tal van terpen of 'pollen' herkenbaar, met op een deel van deze terpen karakteristieke boerderijen voor het IJsseldal; de IJsselhoeven. Naast deze fraaie boerderijen liggen er ook versterkte landhuizen en rivierlandgoederen langs de IJssel, zoals Nijenbeek, Laag Helbergen & Kasteel Reuversweerd, de Gelderse Toren en de Poll.

- A. Brede overstromingsvlakte van de IJssel met oude rivierlopen, zandafzettingen en natuurwaarden als ooibossen
- B. De Veluwse Bandijk, die afbuigt naar de Veluwe bij Appen
- C. Buitendijkse landbouwenclaves aan de binnenkant van meanders, zoals het Wilpseklei
- D. IJsselhoeven op pollen in de voormalige overstromingsvlakte
- E. Rivierlandgoederen in de uiterwaard, zoals Kasteel de Gelderse Toren

OPENHEID, BESLOTENHEID & RUIMTEBELEVING

KERNKWALITEITEN

Overstromingsvlakte als aaneengeschakelde open ruimte

De voormalige overstromingsvlakte van de Midden-IJssel vormt een opeenvolging van relatief open uiterwaarden en agrarische enclaves aan weerszijden van de rivier. In deze open ruimte staan kleinschalige objecten, zoals boerderijen op pollen, versterkte landhuizen en oobosjes, die maat en schaal geven aan de ruimte.

Sterke landschappelijke contrasten met de aanliggende hoger gelegen besloten landschappen

Waar de open overstromingsvlakte direct aan de meer besloten hogere gronden grenst is een sterk landschappelijk contrast te zien. Goede voorbeelden hiervan zijn het landgoed de Poll of het dorp Voorst.

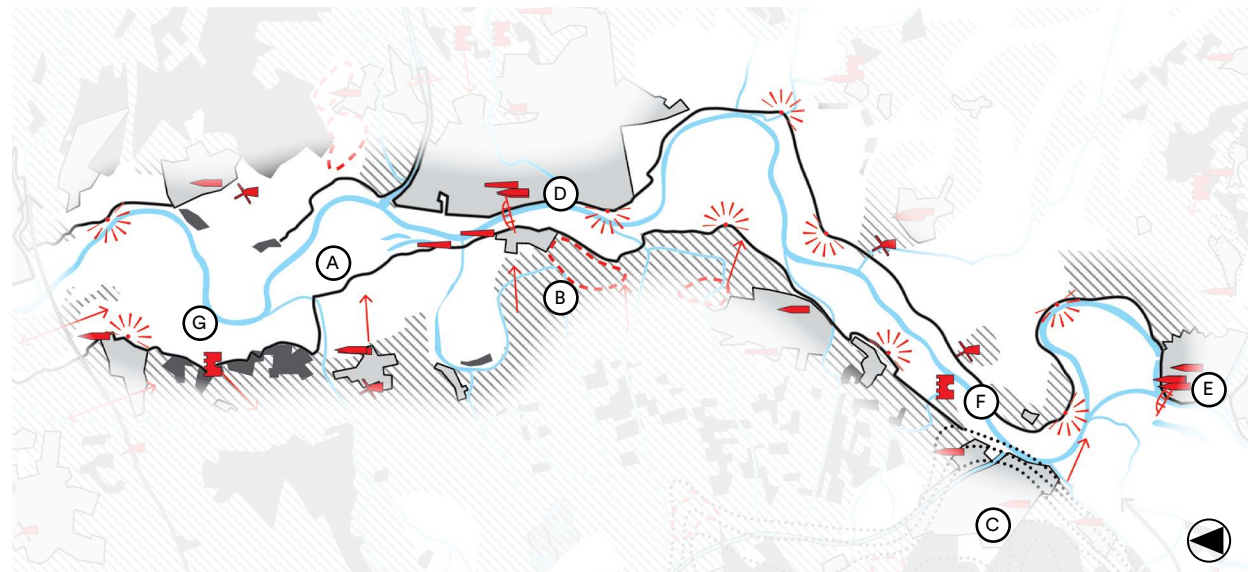
Op sommige plekken is de overgang juist diffuser.

Landschappelijke bakens

De bakens in het gebied worden gevormd door de kerktorens van de dorpen langs de rivier, de waterfronten van Zutphen met spoorbrug, Brummen, Dieren en Doesburg. De versterkte landhuizen op markante plekken in de uiterwaarden, zoals Kasteel de Gelderse Toren of Huis de Poll en de bebouwing op pollen zijn ook herkenbare punten in het gebied. In het zuiden van het gebied is de stuwwal van de Veluwe goed te zien.

- A. Relatief open overstromingsvlakte met kleinschalige landschapselementen
- B. Een meer besloten landschap op de hogere gronden
- C. De stuwwal van de Veluwe
- D. Waterfront met spoorbrug van Zutphen
- E. Waterfront van Doesburg
- F. Kasteel de Gelderse Toren
- G. Huis de Poll

ORDENENDE STRUCTUREN

KERNKWALITEITEN

IJssel als een smal doorgaand blauw lint, sterk verweven met het landschap

De IJssel is de kleinste Rijntak, met 1/9e van de afvoer bij hoogwater. De rivier loopt als een doorgaand lint door het landschap, is hier sterk mee verweven en ligt af en toe bijna verborgen in het landschap.

Empermeander

Bij het dorp Empe ligt een oude meander van de IJssel. Deze is nog erg duidelijk zichtbaar in het landschap en vormt de monding naar de IJssel voor verschillende beken, waaronder de Voorstondense beek en Eerbeeksche beek.

De zandgronden op de hogere flanken als historische occupatiezone

De dorpen in het gebied zijn ontstaan op de hoge gronden langs het IJsseldal en liggen vandaag de dag nog steeds met hun dorpskern aan het IJsseldal. De groei heeft plaatsgevonden richting het hogere binnendal. Doordat de IJssel hier lange tijd onbedijkt was, zijn er geen dijkdorpen in dit gebied, in tegenstelling tot andere rivierengebieden.

Historische Veluwe Bandijk als een continue lijn door het landschap

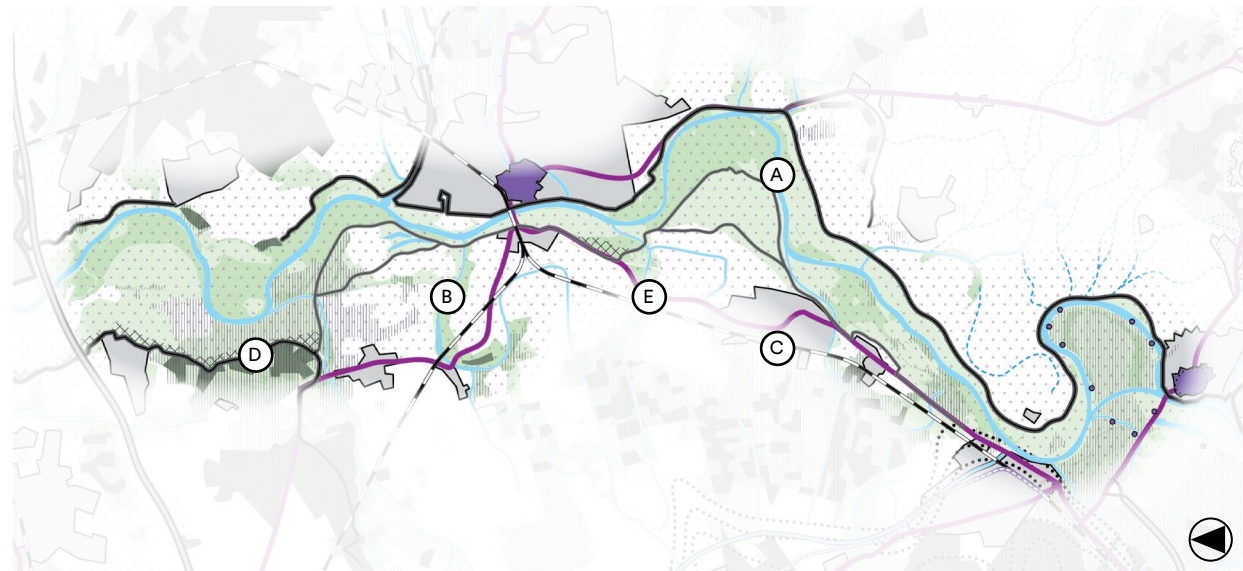
De Veluwe Bandijk beschermt het lager gelegen land in het noorden van het IJsseldal tegen overstromingen en buigt ten noorden van Voorst af naar het westen. De overige dijken naar het zuiden zijn van recente datum en daardoor juist geen ordenende structuur in het gebied geweest.

De N348 op de rand van de overstromingsvlakte

Op de rand van het IJsseldal loopt de historische dorpenweg door de dorpen tussen Dieren en Zuthpen, maar ook verder naar het noorden. De weg is tegenwoordig grotendeels opgegaan in de N348 en vormt een hoofdontsluitingsas in het gebied. Vanaf de weg zijn panorama's over de IJssel zichtbaar.

	Waterlopen
	Dijken
	Reliëfvormen
	Bos
	Landgoederen
	Gelders NatuurNetwerk en Groene Ontwikkelingszone
	Cultuurhistorische structuren
	Infrastructuren

- A. De IJssel als doorgaand blauw lint, verweven met het landschap
- B. De Oude IJssel bij Empe
- C. De dorpen op de hogere flanken van het IJsseldal
- D. De historische Veluwe Bandijk
- E. De dorpenweg N348 op de flank van het IJsseldal

STAD-LANDRELATIES

KERNKWALITEITEN

Uiterwaarden in de basis uitgesproken luv en landelijk

De uiterwaarden van de IJssel tussen Deventer en Doesburg zijn over het algemeen uitgesproken luv en landelijk. De doorgaande infrastructuur ligt op grote afstand. De stedelijke dynamiek en ontwikkeling ligt bij Zutphen en in mindere mate Dieren en Doesburg.

Tichelbeeksewaard als uitloopgebied voor Zutphen

Het dorp de Hoven, aan de overzijde van de IJssel bij Zutphen is een voormalig tuindersdorp. Zutphen heeft als stad de rivier meer omarmd, door de recente ontwikkeling van het rivierpark in de uiterwaarden.

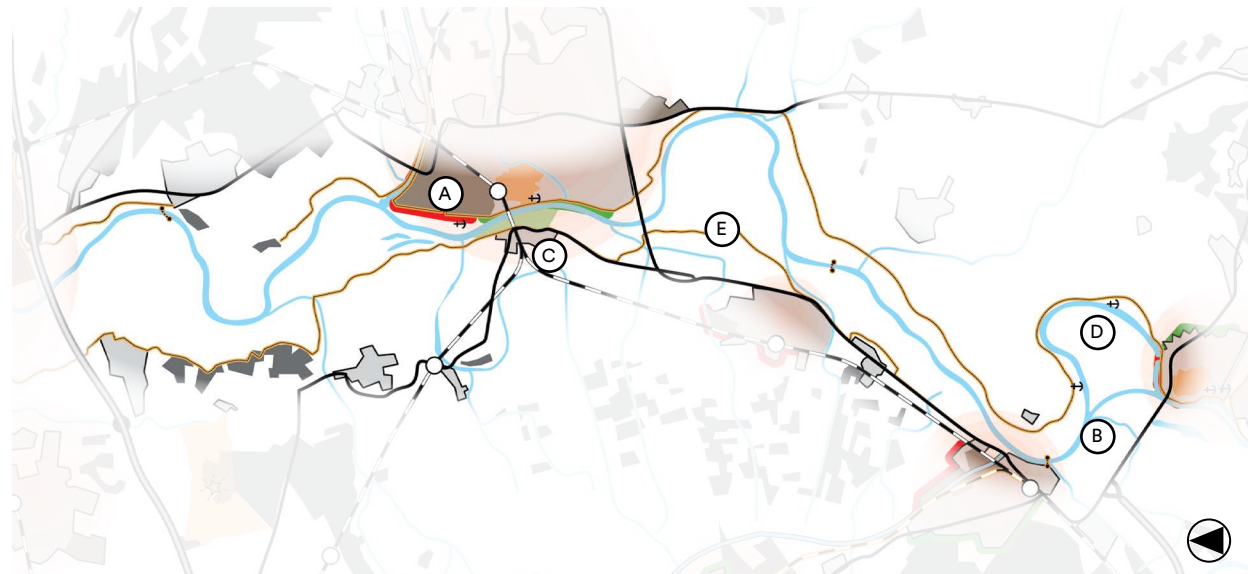
IJssel als recreatierivier

De IJssel is door de beperkte beroepsvaart en het kleinschalige karakter zeer geschikt voor vaarrecreatie. Er zijn dan ook diverse aanlegplaatsen bij de dorpen en steden.

De dijk langs de IJssel vormt de drager van de recreatieve hoofdstructuur. Over grote delen van de dijk liggen recreatieve routes en er liggen haakse verbindingen naar het achterland en naar de overzijde van de rivier in de vorm van pontjes. Langs de dijk liggen kleinschalige recreatieve voorzieningen als campings, rustpunten en pleisterplaatsen.

- A. Stedelijke dynamiek bij Zutphen
- B. In mindere mate bij Dieren en Doesburg
- C. Rivierpark Tichelbeeksewaard bij Zutphen
- D. De IJssel als recreatierivier met havens
- E. De dijk als drager van de recreatieve structuur in het gebied met haakse verbindingen als pontjes

ONTWIKKELDOELEN & -PRINCIPES

De generieke ontwikkeldoelen voor Gelderland, zoals beschreven in de Koepelgids, zijn vertaald naar onderstaande ontwikkelprincipes voor het deelgebied. Soms zijn verkleinde beelden uit referentieprojecten opgenomen als indicatie. Bekijk voor de leesbare versie van deze beelden de referentie.

Versterk landschappelijke karakteristiek

Maak reliëf & ondergrond weer sturend

Vergroot contrasten open & besloten

Koester en ontwikkel bakens & zichten

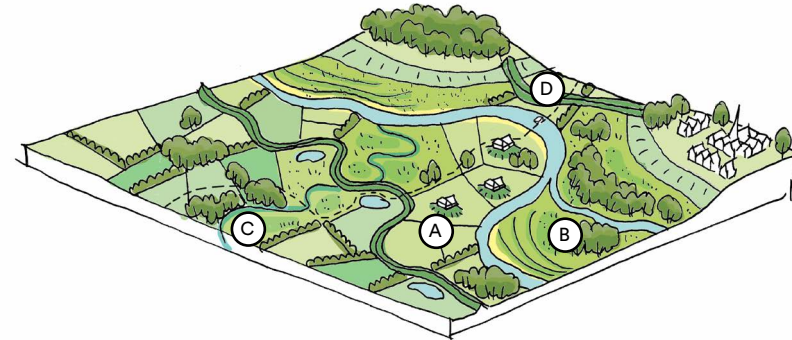
Ontwikkel grote wateren als structuurdragers

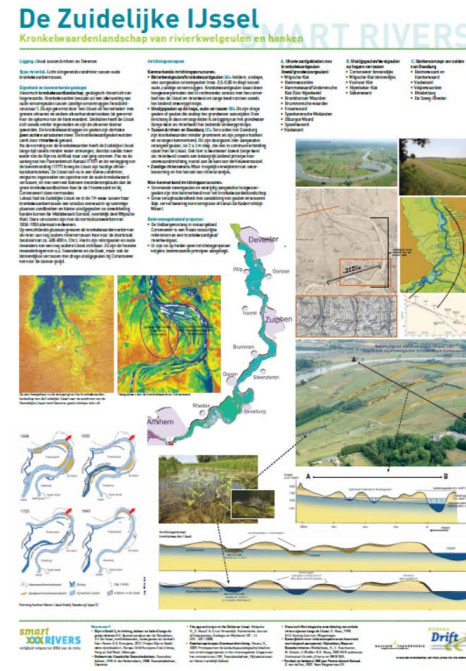
Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Bouw voort op het specifieke DNA van de BenedenIJssel

- Ontwikkel de uiterwaarden langs de IJssel als een doorgaande samenhangende groenblauwe structuur, waarin functies als ecologie, landbouw, hoogwaterafvoer en recreatie op een logische wijze zijn gecombineerd;
- Versterk daarbij het kleinschalige karakter van de IJssel en ontwikkel het mozaïek van natuurlijke en agrarische buitendijkse gebieden. Versterk de kleinschalige lappendeken van open gebieden. Houd rekening met zichtlijnen op o.a. de stuwwal, historische waterfronten en de rivier;
- Benut de (beperkte) peildynamiek voor gebiedspecifieke natuur, zoals oibossen, stroomdalgraslanden en meestromende nevengeulen. Maar zet ook in op het ontwikkelen van natuurwaarden gekoppeld aan de agrarische cultuurlandschappen in de uiterwaarden. Respecteer daarbij het microreliëf van kronkelwaarden, rivierduinen en oeverwallen en maak dit zichtbaar door het ontwikkelen van passende vegetaties. Versterk de ecologische gradiënten haaks op de rivier (o.a. zijdelings toestromende beken);
- Bouw voort op de onderscheidende karakteristieken (natuurlijke processen, microreliëf, maat & schaal) van de IJsseltrajecten:
 - Bovenijssel. Tussen Westervoort en Dieren. O.a. weidse meanders langs de voet van de stuwwal, waardevolle kronkelwaarden;
 - Middenijssel. Tussen Dieren en Deventer. Voormalige brede overstromingsvlakte, weidse meanders met kronkelwaarden, agrarische gebieden in winterbed (Wilpseklei, Cortenoever, Voorsterklei);
 - Sallandse IJssel/Benedenijssel. Tussen Deventer en Hattem. Licht slingerende rivier, reeks van rivierduinen, veenkommen binnendijks aan weerszijden van rivier.

- A. Agrarische enclaves in de uiterwaarden met IJsselhoeven op terpen
- B. Dynamische riviernatuur met oibossen, stroomdalgraslanden, nevengeulen en microreliëf
- C. Ecologische verbindingen met het achterland via zijdelings toestromende beken
- D. Ontwikkel recreatieve routes haaks op de gradiënt

Poster DNA IJssel. www.smartrivers.nl

Voor meer inspiratie en informatie:

- SMARTrivers
- Ontwerplaboratorium Rivieren,
- Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel
- Ruimtelijke Perspectief Dijken Gelderse IJssel
- Panorama Gelderse Rivieren
- Landschap op de kaart, Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Ontwikkelen van een multifunctionele IJsseldijk

Door dijkversterkingen slim te koppelen met andere ruimtelijke ambities zoals natuurontwikkeling, recreatie, verstedelijking, energietransitie en versterking van landschap & cultuurhistorie ontstaat er een multifunctioneel dijklandschap.

1. De continue dijk: een slingerende groene dijk

De relatief hoge steile oude Veluwe Bandijk vormt op het schaalniveau van de provincie Gelderland een zelfstandigdijktype. De dijk is over de gehele lengte als een samenhangende lijn herkenbaar. De dijk heeft een doorgaand slingerend tracé dat zoveel mogelijk de hoge gronden volgt, en kent overwegend een eenduidig dwarsprofiel met een smalle kruin en groene steile taluds. De dijk heeft een groene bloemrijke grasbekleding met ecologische waarden. Waar mogelijk wordt grond t.b.v. van de versterking lokaal gewonnen in combinatie met natuurontwikkeling in de uiterwaard.

2. De kleurrijke dijk: een gevarieerd dijklandschap

Zowel binnen als buitendijks voert de dijk langs verschillende landschappen en structuren: oeverwallandschap, oude strangen, oud hoevigland, rivierduinen, dorpen en steden. Uitgangspunt is om per landschapstype en -structuur de onderscheidende karakteristieken te versterken. De veelkleurigheid (in sfeer, inrichting en gebruik) van de IJsseldijken wordt daardoor versterkt.

3. De verhalende dijk: versterken herkenbaarheid van het watererfgoed

De dijk is rijk aan (water)erfgoed: kolken, kleiwinputten, dijkstoelhuisjes, defensiewerken, dijkwoningen en rivierlandgoederen. Deze elementen vertellen het verhaal over het ontstaan van het IJssellandschap: over de strijd tegen het water en het leven met de rivier. Uitgangspunt is het versterken van de herkenbaarheid van het watererfgoed.

4. De levendige dijk: dijk als as voor ontwikkeling

Het recreatief routenetwerk rondom de dijk wordt versterkt. De dijken worden ingericht als een doorgaande herkenbare fietsroute, waarbij het eventuele gemotoriseerde verkeer 'te gast' is. Aantrekkelijke rust- en informatiepunten nodigen uit om te verblijven. Vanaf deze punten lopen wandelroutes de uiterwaarden en het achterland in. Door bestaande en nieuw te ontwikkelen woon- en werklocaties rondom bestaande dorpen en steden te koppelen aan de dijk wordt de functie van de dijk als podium voor het dagelijks leven versterkt. Denk daarbij aan (her)bouw van dijkwoningen, nieuwe waterfronten, horeca met zicht op de rivier en extra recreatieve toegangen van en naar de dijk.

Voor meer inspiratie en informatie:

- Ruimtelijk Perspectief Dijken Gelderse IJssel (BS)
- Dijkenkaart VeenenbosenBosch/Ferdinand van Hemmen
- www.deadaptievedijk.nl

Multifunctionele IJsseldijk. www.deadaptievedijk.nl

Koester en ontwikkel bakens & zichten

Geef elke stad en dorp zijn eigen kleur

Geef stads- & dorpsrandzones vorm

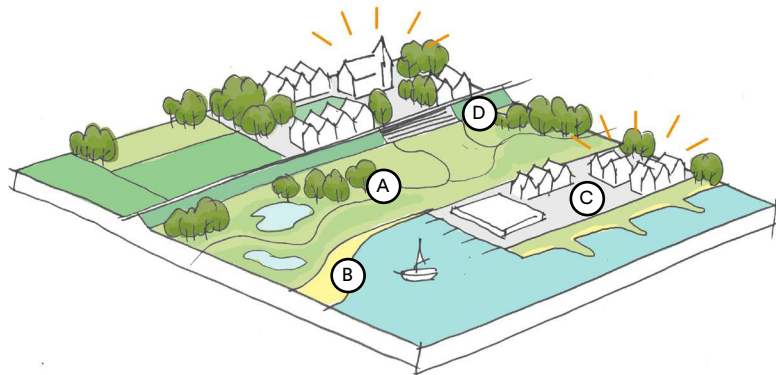

Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Versterk de relatie tussen de dijk en de IJssel

Het landschap rond de IJssel is prachtig. Toch is dit landschap op veel plekken enkel vanaf de dijk te ervaren en is het lastig om bij de rivier te komen. De relatie tussen de dijk en de rivier kan dus versterkt worden:

- Ontwikkel recreatieve functies in de uiterwaarden van de IJssel, in combinatie met het versterken van de natuurwaarden in de uiterwaarden;
- Vergroot de toegankelijkheid van de oevers van de IJssel:
 - Maak de IJssel op verschillende plekken beter benaderbaar als wandelaar: pondjes, entrees/poorten, struinpaden door de uiterwaarden langs de hele rivier;
 - Ontwikkel kleinschalige aanlegplaatsen voor waterrecreatie.
- Waarborg en versterk waardevolle zichten op (historische) waterfronten;
- Leg recreatieve en ecologische verbindingen tussen de IJssel en de Veluwe.

- A. Ontwikkel recreatieve mogelijkheden in de uiterwaarden, in combinatie met natuurontwikkeling
- B. Maak de oevers van de IJssel beter toegankelijk
- C. Transformeer verwaarloosde bedrijventerreinen tot aantrekkelijke locaties
- D. Ontwikkel de uiterwaarden bij Zutphen, Brummen en Dieren tot rivierpark en waarborg zichten op waterfronten

De IJssel bij Giesbeek, bron: Beeldbank Rijkswaterstaat, J van Houdt

Deelgebied Boven IJssel

Streekgids IJsselvallei

Deelgebied Boven IJssel

Motto: meanderende rivier langs de steile stuwwal

Karakteristieke foto's

De IJssel langs de Lathumse bandijk met de beboste stuwwal van de Veluwe op de Achtergrond, bron: BoschSlabbers

De IJsselkade in Doesburg, bron: BoschSlabbers

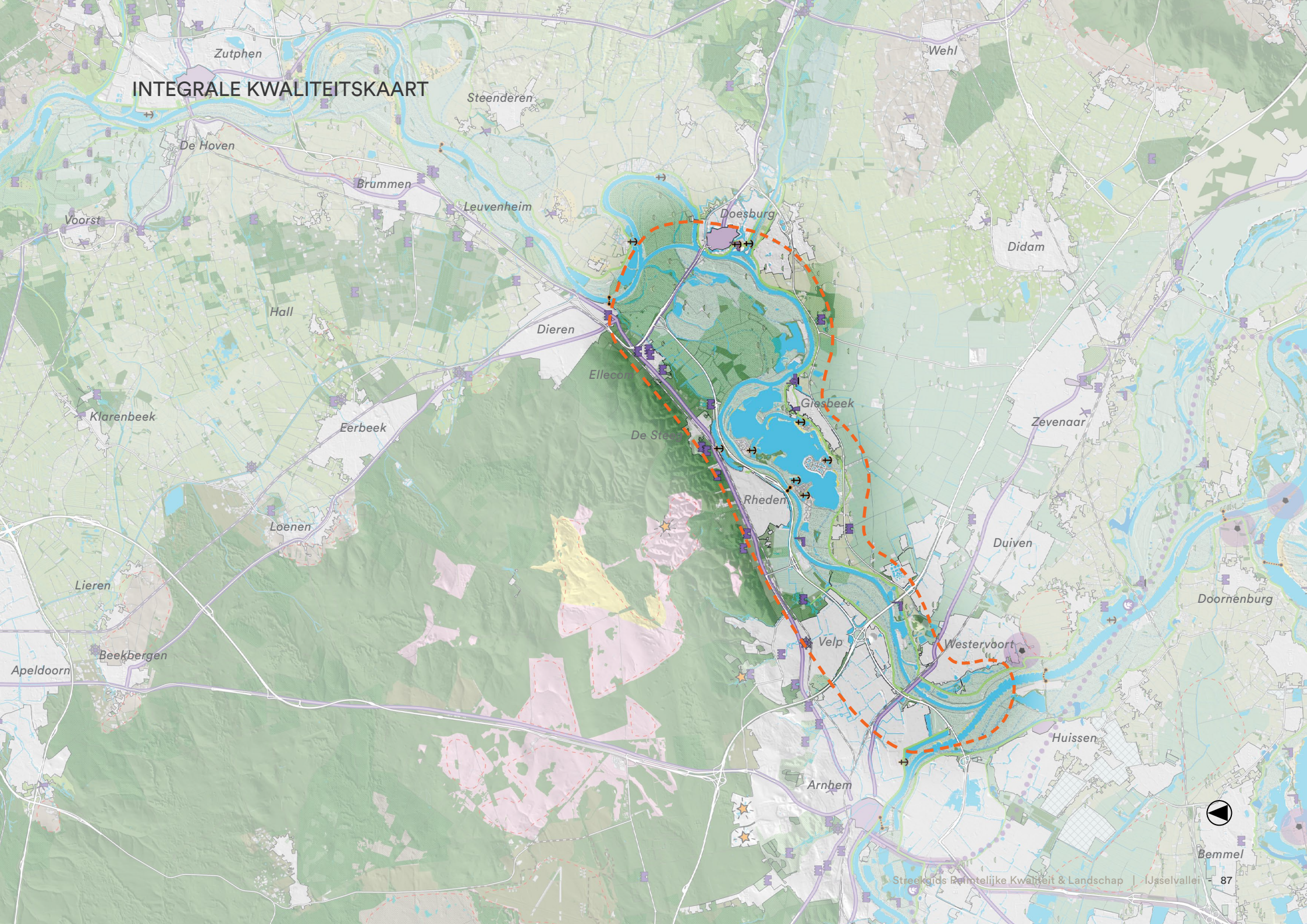
Legenda

Landschapstypen

	Veenontginning
	Polderlandschap
	Ingepolderde uiterwaarden
	Oeverwalllandschap
	Kommenlandschap
	Uiterwaardenlandschap
	Rivierweide
	Hooiontginningen
	Kampenlandschap
	Essen
	Natte heide en broekontginningen
	Droge hei en bosontginningen
	Zandverstuivingen
	Heide
	Bos
	Landgoed of buitenplaats

	Kassen
	Militair terrein
	Spoorlijn
	Voormalige spoorlijn
	Grote wegen
	Dijken
	Slaperdijken/voormalige dijken
	Terp
	Stuw
	Gemaal
	Oud fabrieksterrein
	Oude windmolen
	Oude watermolen
	Kasteel of landhuis
	Beeldbepalende boerderij
	Motte/Schans/Burcht
	Verdwenen dorp
	Waardevolle open ruimte
	Historisch stadscentrum
	Rijksstraatweg
	LIMES met (vermoedelijke) forten of bewoningsplaatsen
	Linies met forten, verdedigingslijnen en inundatiegebieden
	Recreatieparken
	Toeristische attractie/Museum
	Jachthaven
	Veerpont

INTEGRALE KWALITEITSKAART

LANDSCHAPPELIJKE KARAKTERISTIEK

KERNKWALITEITEN

Sterk meanderende rivier langs de stuwwalflank

De Bovenijssel is een vrij afstromende oorspronkelijk sterk meanderende rivier met beperkte rivierdynamiek. Aan de noordzijden vormt het Veluwemassief de natuurlijke begrenzing van de uiterwaard en aan de zuidzijde vormt de Liemerse bandijk een duidelijke grens tussen de uiterwaard en het binnendijkse gebied. In de uiterwaarden liggen relicten van oude rivierlopen (strangen en meanders) welke samen met kronkelwaarden zorgen voor veel microreliëf. Op verschillende plekken is riviergebonden natuur te vinden, zoals stroomdalgraslanden en enkele oobossen. Verschillende (spreng)beekmondningen en de Oude IJssel bij Doesburg stromen de IJssel in. Ter hoogte van Rheden is, in de jaren '60 van de vorige eeuw, de IJssel sterk gekanaliseerd met flinke bocht-afsnijdingen ten behoeve van de scheepvaart. In de uiterwaarden bij Giesbeek zijn grote meren ontstaan door de zand- klei- en grindwinning.

Gradiënt van kleinschalige landschapstypen haaks op de rivier

Vanaf de steile zuidelijke rand van de Veluwe loopt er een landschappelijke gradiënt van stuwwallandschap met veel landgoederen, naar historisch natte broekgebieden met kwel, naar de uiterwaarden met rivier, naar de oeverwallen aan de overzijde van de rivier. De uiterwaarden kennen een afwisseling van agrarische en natuurlijke delen.

Havikerwaard en Beimerwaard als agrarische enclaves

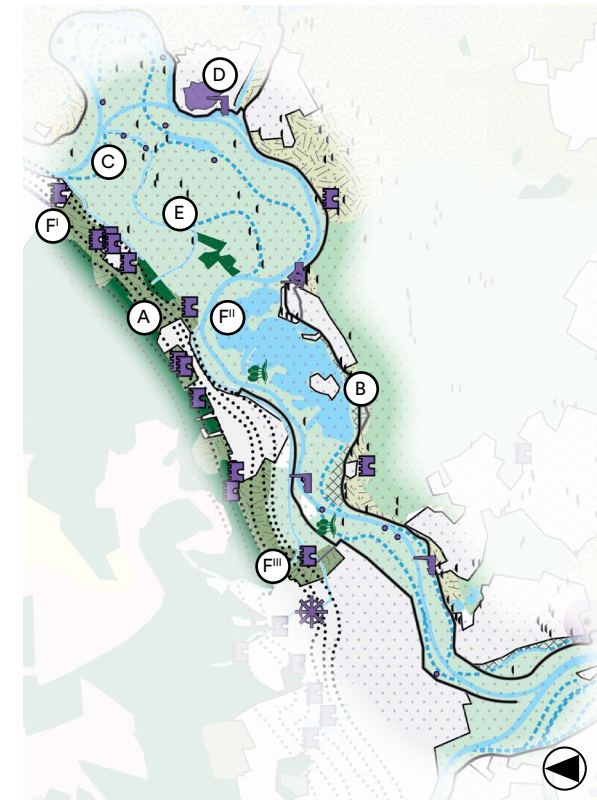
De oude landbouwenclaves in de stukken land tussen de meanders hebben een hoge ecologische en cultuurhistorische waarde. Ze vormen ensembles van hoge bouwlanden op de oude stroomruggen, met steilranden en wegen en een afwisseling van beplantingselementen als hagen, singels, lanen en kleine bossen.

Iconische landgoederen op de rand van het IJsseldal

Op de rand van het IJsseldal ligt een aantal iconische landgoederen als Middachten, Hof te Dieren en Landgoed Biljoen. Deze indrukwekkende kastelen hebben een nadrukkelijke verbinding met de IJssel.

- A. De stuwwal van de Veluwe als noordelijke begrenzing
- B. De Liemerse bandijk
- C. De uiterwaarden met strangen, oude rivierlopen en afgesneden meanders
- D. De monding van de Oude IJssel bij Doesburg
- E. De Havikerwaard en Beimerwaard
- F. Iconische rivierlandgoederen
- I. Hof te Dieren
- II. Kasteel Middachten
- III. Kasteel Biljoen

OPENHEID, BESLOTENHEID & RUIMTEBELEVING

KERNKWALITEITEN

Uiterwaarden als reeks van open ruimtes tussen de verstedelijking

De uiterwaarden van de IJssel vormen een opeenvolging van relatief open uiterwaarden aan weerszijden van de rivier. In deze open ruimte staan kleinschalige objecten, zoals boerderijen op pollen, hagen, lanen en oobosjes, die maat en schaal geven aan de ruimte. De recreatiebebouwing Rhederlaag verstoort de landschappelijke openheid van het IJsseldal.

Sterke landschappelijke contrasten met de aanliggende hoge gronden en verstedelijkte landschappen

Waar de open uiterwaarden direct aan de meer besloten hogere gronden grenst is een sterk landschappelijk contrast te zien. Dit is veelal fraai, maar bij de randen van het stedelijk gebied mist er vaak een goede landschappelijke inpassing.

Zichtlijnen op het Veluwe massief vanuit het IJsseldal

Vanuit de uiterwaarden zijn er zichten op het beboste Veluwemassief en het waterfront van Doesburg en Dieren. De landgoederen hadden historisch een sterke relatie met de IJssel door lange zichtlijnen tussen de kastelen en de rivier, maar deze zijn door verstedelijking en de A348 deels verloren gegaan. Vanaf de A348 heeft men fraaie panorama's op de rivier en de Veluwe.

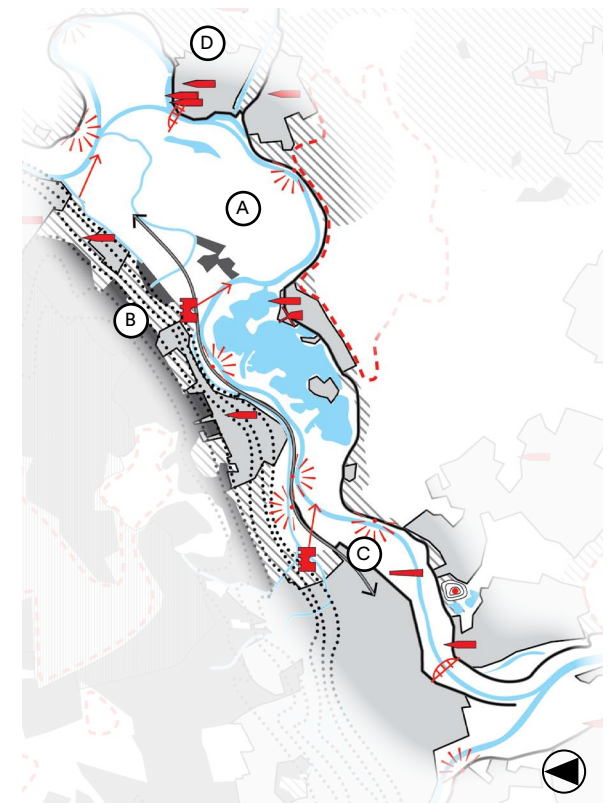
Landschappelijke bakens

De bakens in het landschap worden gevormd door de kerktorens van de dorpen langs de IJssel, de torens van de oude steenfabrieken in de uiterwaarden bij

Westervoort en de boogbruggen over de IJssel. Het waterfront van Doesburg met de kerktoren van de Grote Martinikerk die ver boven het omliggende landschap uitsteekt is een belangrijk baken in het gebied. Daarnaast zijn de kastelen Middachten en Biljoen herkenningpunten in het gebied.

- Besloten landschap (Bos/Bebouwing)
- Kleinschalig, halfopen landschap
- Grootschalig, open landschap
- Panorama, uitzicht
- Waardevol open gebied
- Landschappelijk baken
- Waterlopen
- Dijken
- Reliëfvormen

- A. De overwegend open uiterwaarden met kleinschalige landschapselementen, zoals boerderijen en beplanting
- B. Besloten landschap op de stuwwal van de Veluwe
- C. De N348
- D. Doesburg met waterfront, Grote Martinikerk en brug

ORDENENDE STRUCTUREN

KERNKWALITEITEN

IJssel als een smal doorgaand blauw lint, sterk verweven met het landschap

De IJssel is de kleinste Rijntak, met 1/9e van de afvoer bij hoogwater. De rivier loopt als een doorgaand lint door het landschap, is hier sterk mee verweven en ligt af en toe bijna verborgen in het landschap. Na de tweede wereldoorlog is de rivier in dit gebied sterk gekanaliseerd. Delen van de oorspronkelijke meanders zijn nog subtiel aanwezig in het plassengebied Rhederlaag.

Historische Liemerse bandijk als een continue lijn door het landschap

De dijk aan de zuidzijde van de IJssel is een middeleeuwse bandijk. De dijk heeft een kronkelend karakter door de vele dijkdoorbraken en verleggingen door de eeuwen heen. Het is een smalle, steile en groene dijk.

De dorpenweg op de flank van de Veluwe met de dorpen en tussenliggende groene wiggen

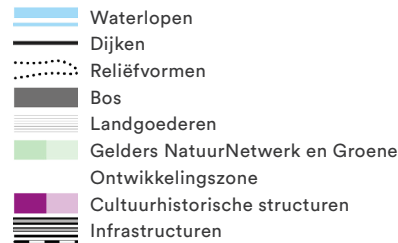
Op de flank van de Veluwe ligt een reeks dorpen op de goed bewoonbare plekken tussen de Veluwe en de uiterwaarden van de IJssel. Tussen de dorpen liggen nog stukken landschap, veelal landgoederen, als groene wiggen. Historische routes tussen de dorpen zijn uitgegroeid tot een dorpenweg die nu als doorgaande lijn langs de voet van de stuwwal loopt. Langs de weg ligt grotendeels een fraaie laanstructuur, in relatie met de aanliggende landgoederen.

De dorpen hadden historisch een sterke relatie met de IJssel, maar door de komst van de A348 onder Rheden, Velp, Ellecom en de Steeg, is deze relatie verloren gegaan.

De A348 als scenic route langs de IJssel

Vanaf de A348 heeft men fenomenale zichten op, aan de ene kant de uiterwaarden van de IJssel en aan de andere kant de stuwwal van de Veluwe.

De weg heeft een sterke barrièrewerking voor de dorpen op de flank van de stuwwal en de recreatieve verbindingen.

- A. De IJssel als doorgaand blauw lint, met afgesneden meanders
- B. De historische Liemerse Bandijk
- C. De dorpenweg op de flank van de Veluwe
- D. De A348 als scenic route langs de IJssel

STAD-LANDRELATIES

KERNKWALITEITEN

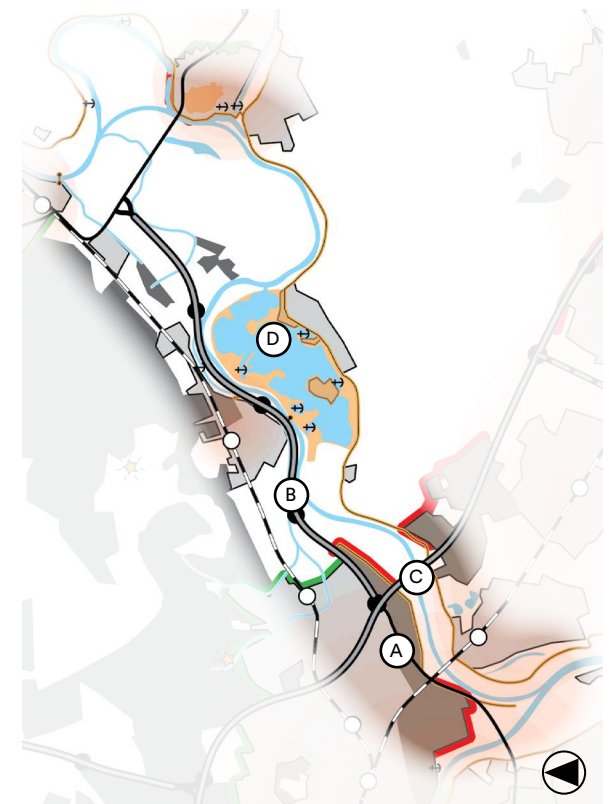
Uiterwaarden als dynamisch gebied binnen de stedelijke invloedssfeer van Arnhem

De uiterwaarden van de IJssel vormen een deel van het uitloopgebied voor de dorpen en steden in het gebied. De grootschalige na-oorlogse uitbreidingen van Arnhem 't Broek, Kleefsewaard, Presikhaaf en een groot deel van het zuiden van Velp hebben plaatsgevonden in het oorspronkelijke winterbed van de IJssel. Ook worden de uiterwaarden doorsneden door verschillende infrastructuren, zoals de A348, de A12, het treinspoor en de oude straatweg naar Zevenaar. In het kader van Klimaatpark IJsselpoort worden momenteel door de provincie, gemeenten, Rijkswaterstaat en natuurorganisaties plannen ontwikkeld voor een gebiedsontwikkeling om de landschappelijke, ecologische en recreatieve waarden van het gebied te versterken in combinatie met de hoogwaterveiligheidsopgave.

Rhederlaag als recreatieve hotspot met bovenregionale betekenis

Het Rhederlaag is een recreatiegebied rond de grootschalige zand-, grind- en kleiwinningsplassen bij Giesbeek. Er vindt grootschalige verblijfsrecreatie plaats en het gebied is een watersportcentrum. Het Rhederlaag heeft hierom een bovenregionale betekenis. De landschappelijke inpassing van de verschillende recreatieparken is matig en doet afbreuk aan het kleinschalige en authentieke karakter van het IJssellandschap.

- Bebouwing
 - Bedrijventerrein/Industrie
 - Stedelijk dynamische zone
 - Kwalitatieve stadsrandzone
 - Stadsrandzone met kwaliteitsopgave
 - Bos
 - Infrastructuren
 - Waterlopen
 - Dijken als recreatieve as
 - Historisch stadscentrum
 - Toeristische attractie
 - Recreatiehaven
 - Veerpont
- A. Grootschalige uitbreidingen van Arnhem en Velp in het oorspronkelijke winterbed van de IJssel
- B. De A348
- C. De A12
- D. Recreatiegebied het Rhederlaag

ONTWIKKELDOELEN & -PRINCIPES

De generieke ontwikkeldoelen voor Gelderland, zoals beschreven in de Koepelgids, zijn vertaald naar onderstaande ontwikkelprincipes voor het deelgebied. Soms zijn verkleinde beelden uit referentieprojecten opgenomen als indicatie. Bekijk voor de leesbare versie van deze beelden de referentie.

Versterk landschappelijke karakteristiek

Maak relief & ondergrond weer sturend

Vergroot contrasten open & besloten

Koester en ontwikkel bakens & zichten

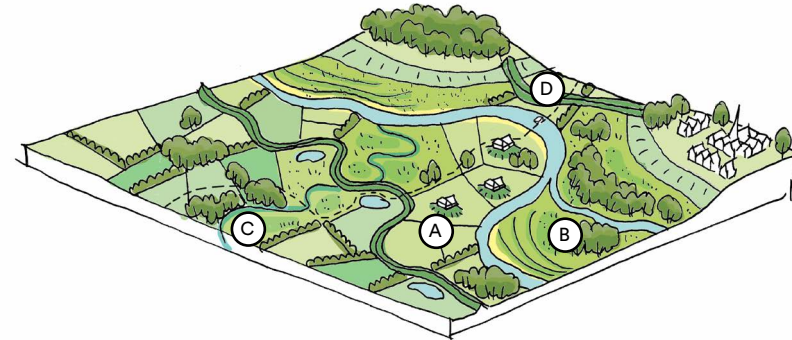
Ontwikkel grote wateren als structuurdragers

Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Bouw voort op het specifieke DNA van de BovenIJssel

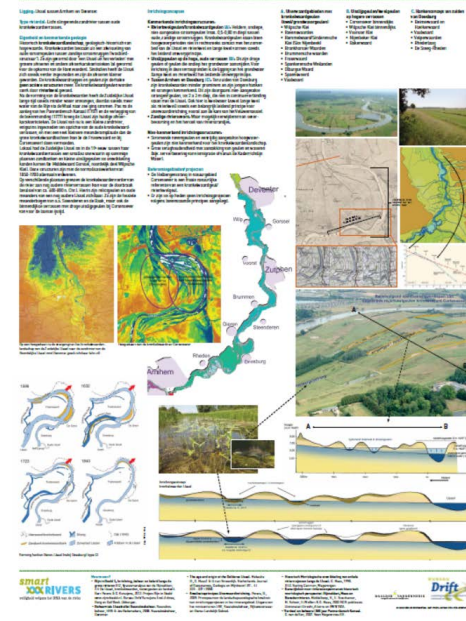
- Ontwikkel de uiterwaarden langs de IJssel als een doorgaande samenhangende groenblauwe structuur, waarin functies als ecologie, landbouw, hoogwaterafvoer en recreatie op een logische wijze zijn gecombineerd;
- Versterk daarbij het kleinschalige karakter van de IJssel en ontwikkel het mozaïek van natuurlijke en agrarische buitendijkse gebieden. Versterk de kleinschalige lappendeken van open gebieden. Houd rekening met zichtlijnen op o.a. stuwwal, historische waterfronten en rivier;
- Benut de (beperkte) peildynamiek voor gebiedspecifieke natuur, zoals oobossen, stroomdalgraslanden en meestromende nevengeulen. Maar zet ook in op het ontwikkelen van natuurwaarden gekoppeld aan de agrarische cultuurlandschappen in de uiterwaarden. Respecteer daarbij het microreliëf van kronkelwaarden, rivierduinen en oeverwallen en maak dit zichtbaar door het ontwikkelen van passende vegetaties. Versterk de ecologische gradiënten haaks op de rivier (o.a. zijdelings toestromende beken);
- Bouw voort op de onderscheidende karakteristieken (natuurlijke processen, microreliëf, maat & schaal) van de IJsseltrajecten:
 - Bovenijssel. Tussen Westervoort en Dieren. O.a. weidse meanders langs de voet van de stuwwal, waardevolle kronkelwaarden;
 - Middenijssel. Tussen Dieren en Deventer. Voormalige brede overstromingsvlakte, weidse meanders met kronkelwaarden, agrarische gebieden in winterbed (Wilpseklei, Cortenoever, Voorsterklei);
 - Sallandse IJssel/Benedenijssel. Tussen Deventer en Hattem. Licht slingerende rivier, reeks van rivierduinen, veenkommen binnendijks aan weerszijden van rivier.

- A. Agrarische enclaves in de uiterwaarden met IJsselhoeven op terpen
- B. Dynamische riviernatuur met oobossen, stroomdalgraslanden, nevengeulen en microreliëf
- C. Ecologische verbindingen met het achterland via zijdelings toestromende beken
- D. Ontwikkel recreatieve routes haaks op de gradiënt

De Zuidelijke IJssel

Kronkelwaardenlandschap van rivierkwegelen en hanken

Poster DNA IJssel. www.smartrivers.nl

Voor meer inspiratie en informatie:

- SMARTivers
- Ontwerplaboratorium Rivieren,
- Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit IJssel
- Ruimtelijke Perspectief Dijken Gelderse IJssel
- Panorama Gelderse Rivieren
- Landschap op de kaart, Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Ontwikkelen van een multifunctionele IJsseldijk

Door dijkversterkingen slim te koppelen met andere ruimtelijke ambities zoals natuurontwikkeling, recreatie, verstedelijking, energietransitie en versterking van landschap & cultuurhistorie ontstaat er een multifunctioneel dijklandschap.

1. De continue dijk: een slingerende groene dijk

De relatief hoge steile oude Veluwe Banddijk vormt op het schaalniveau van de provincie Gelderland een zelfstandig dijktype. De dijk is over de gehele lengte als een samenhangende lijn herkenbaar. De dijk heeft een doorgaand slingerend tracé dat zoveel mogelijk de hoge gronden volgt en kent overwegend een eenduidig dwarsprofiel met een smalle kruin en groene steile taluds. De dijk heeft een groene bloemrijke grasbekleding met ecologische waarden. Waar mogelijk wordt grond t.b.v. van de versterking lokaal gewonnen in combinatie met natuurontwikkeling in de uiterwaard.

2. De kleurrijke dijk: een gevarieerd dijklandschap

Zowel binnen als buitendijks voert de dijk langs verschillende landschappen en structuren: oeverwallandschap, oude strangen, oud hoevigland, rivierduinen, dorpen en steden. Uitgangspunt is om per landschapstype en -structuur de onderscheidende karakteristieken te versterken. De veelkleurigheid (in sfeer, inrichting en gebruik) van de IJsseldijken wordt daardoor versterkt.

3. De verhalende dijk: versterken herkenbaarheid van het watererfgoed

De dijk is rijk aan (water)erfgoed: kolken, kleiwinputten, dijkstoelhuisjes, defensiewerken, dijkwoningen en rivierlandgoederen. Deze elementen vertellen het verhaal over het ontstaan van het IJssellandschap: over de strijd tegen het water en het leven met de rivier. Uitgangspunt is het versterken van de herkenbaarheid van het watererfgoed.

4. De levendige dijk: dijk als as voor ontwikkeling

Het recreatief route netwerk rondom de dijk wordt versterkt. De dijken worden ingericht als een doorgaande herkenbare fietsroute, waarbij het eventuele gemotoriseerde verkeer 'te gast' is. Aantrekkelijke rust- en informatiepunten nodigen uit om te verblijven. Vanaf deze punten lopen wandelroutes de uiterwaarden en het achterland in. Door bestaande en nieuw te ontwikkelen woon- en werklocaties rondom bestaande dorpen en steden te koppelen aan de dijk wordt de functie van de dijk als podium voor het dagelijks leven versterkt. Denk daarbij aan (her)bouw van dijkwoningen, nieuwe waterfronten, horeca met zicht op de rivier en extra recreatieve toegangen van en naar de dijk.

Voor meer inspiratie en informatie:

- Ruimtelijk Perspectief Dijken Gelderse IJssel (BS)
- Dijkenkaart Veeningenbos/Bosch/Ferdinand van Hemmen
- www.deadaptievedijk.nl

Multifunctionele IJsseldijk. www.deadaptievedijk.nl

Versterk
landschappelijke
karakteristiek

Maak relief &
ondergrond
weer sturend

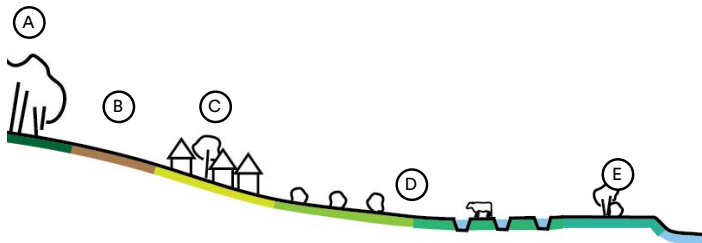
Herkenbare gradiënt van Veluwe naar IJssel

Van de hoge gronden van de stuwwal van de Veluwe totaan het water van de IJssel valt er een landschappelijke gradiënt te onderscheiden.

Uitgangspunt van dit ontwikkeldoel is het respecteren, zichtbaar en beleefbaar maken van deze gradiënt:

De gradiënt met overgang van hoog naar laag, droog naar nat, zand naar klei is sturend voor ruimtelijk gebruik en inrichting;

- Stimuleer de inzigging van water op de hoge gronden en benut de potenties van schoon kwelwater voor natuur op de lage gronden;
- Versterk de karakteristieken van de verschillende landschappen op de overgang van hoog naar laag:
 - (A) Bos en heide op de stuwwal;
 - (B) Open essen op de rand van de stuwwal;
 - (C) Kleinschalig en organisch gegroeid kampenlandschap met historische kernen op de zandgronden langs de stuwwal;
 - (D) Al dan niet ingepolderde broekgronden aan de voet van de stuwwal met een rechtlijnige verkaveling;
 - (E) De buitendijkse waarden van de IJssel met een onregelmatige blokverkaveling, oude rivierstrangen/hanken, meidoornhagen en boerderijen op terpen.

Behoud en
ontwikkel de
landgoederen

Landgoederen verbinden met de IJssel

Op de korte overgang van Veluwe naar de IJssel liggen een reeks indrukwekkende landgoederen. Deze zijn historisch ontworpen in relatie tot de IJssel, bijvoorbeeld met zichtlijnen en lanen. Toch is veel van deze verbinding met de IJssel verloren gegaan. Zet in op het herstellen van deze verbindingen:

- Maak de overgang van stuwwal naar uiterwaard zichtbaar met daarin het landgoed centraal;
- Ontwikkel routes en zichtlijnen naar en vanaf de rivier;
- Zet in op beplantingsstructuren haaks op de gradiënt.

Voor meer inspiratie en informatie:

- Gelders DijkDNA Deel I: Gelderse IJssel, BoschSlabbers
- Ruimtelijk Perspectief Dijken in Overijssel, BoschSlabbers
- Project Soerens Beekdal
- Landschapsplan Natuurderij Keizersrande, Van Paridon x de Groot

Landschapsplan Natuurderij Keizersrande, Van Paridon x de Groot

Geef oude structuren nieuwe betekenis

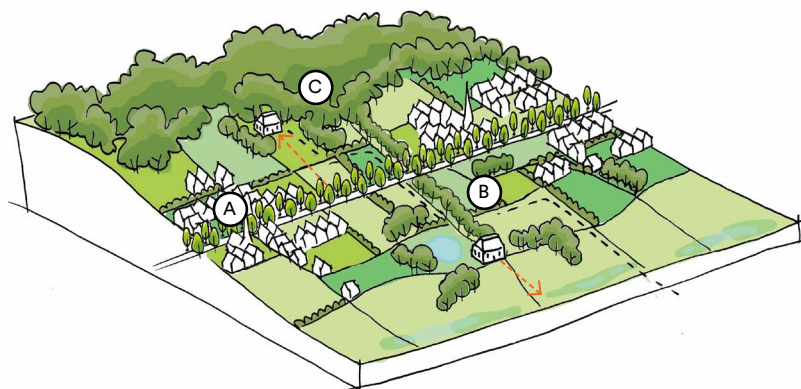
Behoud en ontwikkel de landgoederen

Historische straatweg als herkenbare structuur

- Versterk de herkenbaarheid van het historisch tracé van de rijksstraatweg van Dieren naar Arnhem, haaks op de groene wiggen, als een doorgaande lijn;
- Ontwikkel een doorgaande laanbeplanting aan weerszijden van de weg, zowel in landelijk gebied als in de kernen. Aandachtspunt is de herkenbaarheid van het historisch tracé bij aansluitingen van rondwegen en rotondes;
- Waar nodig kan het (deels overgedimensioneerde) wegprofiel opnieuw worden ingericht. Uitgangspunt hier is het creëren van een aangename verblijfskwaliteit en het faciliteren van zowel langzaam- als zwaarverkeer;
- De weg is onderdeel van het landschap. Heb aandacht voor de beleving van de omliggende landschappen langs de weg: behoud en versterk de groene wiggen tussen de kernen en bijzondere objecten langs de weg, als landgoederen en oude herbergen.

Voor meer inspiratie en informatie:

- Traverse Dieren

- Versterk de historische straatweg als doorgaande lijn, binnen en buiten de kernen
- Sluit aan op het aanliggende landschap
- Waarborg zichten op bijzondere objecten langs de weg

Versterk landschappelijke karakteristiek

Maak reliëf & ondergrond weer sturend

Koester het erfgoed van Gelderland

Behoud en ontwikkel de landgoederen

Koester en ontwikkel bakens & zichten

Draag bij aan het natuurnetwerk van Gelderland

Geef stads- & dorpsrandzones vorm

Versterk de recreatie & toegankelijkheid

Ontwikkel grote wateren als structuurdragers

Zet het RivierKlimaatPark IJsselpoort in ten behoeve van de verbetering van de landschappelijke kwaliteit

- Het beter toegankelijk maken van de uiterwaarden als uitloopgebied van de kernen en het fiets- en wandelnetwerk uitbreiden;
- Entrees vanuit de kernen een kwaliteitsimpuls geven;
- Veiligere routes op de dijken;
- Een kwaliteitsimpuls voor de recreatierterreinen en campings op Rhederlaag;
- Bij aanstaande/nieuwe grondstoffenwinningen in de uiterwaarden aandacht voor natuur en landschapswaarden in de oeverzones van nieuwe plassen;
- Nieuwe geulen met ecologische doelen (bijv. KRW) inpassen met benutting van landschappelijke en cultuurhistorische waarden van het gebied, in plaats van als gebiedsvreemde elementen.

Voorkeursalternatief Rivierklimaatpark, 23-03-2020

Bosch Slabbers

Den Haag

1e Sweelinckstraat 30
2517 GD Den Haag
T 070 3554407
denhaag@bsla.nl

Middelburg

Oude Vlissingeweg 1
4336 AA Middelburg
T 0118 592288
middelburg@bsla.nl

Maarn

Landgoed Plattenberg – Het Koetshuis
Amersfoortseweg 38
3951 LC Maarn
T 0118 592288

boschslabbers.nl